

DANA KONUNGA SÖGUR

Dýðingar eftir Einar Pálsson
skrifara hjá Rafmagnsveitu Reykja-
víkur. Jón Pálsson fékk hann til
þess að inna þetta verk af hendi og
notaði það síðan til upplesturs í
Fuglavinafélaginu Föenix og öðrum
félögum.

74 bls.vélritaðar.
+ 3 blöð með hendi Jóns Pálssonar.

II-4

Efnis. yfirlit. (Þýðingar (E.F.))

I.	Hallimar, Hjortholm & Pærs. - <u>Vallmar Atterdag & Tovelille.</u> 4 blöð
II.	<u>Valundborg, Vordingborg.</u> - <u>Margrét drottning, Pjetts munkur & Abraham Pedersen.</u> 6 - -
III.	<u>Höfna: kaupmannshöfn.</u> <u>Kristján II., Sigfríð & Dývald</u> (1481-1559) 9 - -
IV.	<u>Rosenborgar höll.</u> - <u>Kristján IV.</u> (1587-1648) 6 - -
V.	<u>Börn Kristjáns IV.</u> 5 - -
VI.	<u>Frídrík III.</u> og <u>Sophie Amalia</u> (1609-1670) 2 - -
VII.	<u>Kristján V.</u> (1646-1699) 5 - -
VIII.	<u>Frídrík IV.</u> (1671-1730) 3 - -
IX.	<u>Kristján VI.</u> (1699-1746) 3 - -
X.	<u>Frídrík V.</u> (1723-1766) 8 - -
XI.	<u>Kristján VII.</u> (1748-1808) 8 - -
XII.	<u>Frídrík VI.</u> (1728-1839) 3 - -
XIII.	<u>Kristján VIII.</u> (1786-1848) 7 - -
XIV.	<u>Frídrík VII.</u> (1808-1863)

alls: 75 blöð.

Reykjavík, 29. apríl 1943.

Jonasson.

Valdemar Dagmar (Atter Dag - Helig, ^{Syden} ~~Atter~~ Valdemars hertoge af Skovig
døtteri prins

Margræbe (f. 1353, d. 28/10 1412, 59 år - Håkon Magnusm. Blakkis)

Kristian I. 1471-1559

Fridrik I. 1471-1533, yngste søn af Hr. I. Kong. 1. Anna af Brandenburg. 2. Sophie af Tormann

Kristian II

Fridrik II. 1534-1588, søn af Hr. III. Kong. Anna af Mecklenb. Søster: Hr. IV.

Kristian III.

Fridrik III. 1607-1670, søn af Hr. IV. af Anna Ketr. af Mecklenb. Kong. Soph. Anna af Brunsv. Lüneb

Kristian IV

Fridrik IV 1671-1730, søn af Hr. V. af Charl. Anna af Hessen. Kong. Louise (d. Anna Soph. Rosenthal)

Kristian V

Fridrik V 1723-1766 søn af Hr. VI. af Soph. konged. Kong. 1. Louise af Engl. 2. Juliane Marie
1751: Fr. Carosprins.

Kristian VI

Fridrik VI 1768-1839, søn af Hr. VII af Carol. Math: Kong. Marie Soph. Freder. Hessen Kassel
1798-1839)

Kristian VII

Fridrik VII 1808-1863, søn af Hr. VIII af Charl. Freder. Kong. ^{Vilhelmine d. Fr. IX af Slesvig}
^{Carol. Anna's}
1798-1863) d. Louise Rossmus. Geo. Danner

Kristian VIII

Fridrik VIII 1843-1912, søn af Hr. IX. Louise. Kong. Louise d. Karl XV af Sverige

Kristian IX

(Fridrik IX)

Kristian X

Fr. Carospr. søn af Fr. V. 1772-1794. Fr. Brunsvig. K. h. h. h. h. Fr. Carospr. søn af Fr. VI. 1811-
1840 =
L = Prins Fr. K. Fr.

Oldenburgerstrasse, Hannover, 10. Okt. 1911. Hr. V. W. (nicht mehr).

No.	Name	Birth	Death	Age at death	Notes
1	Christian	1426	1448	22	Dorothea of Brandenburg
2	Christian	1481	1513	32	Elisabeth
3	Frederick	1471	1523	52	Anna of Brandenburg, Sophie of Denmark
4	Christian	1503	1534	31	Dorothea
5	Frederick	1534	1559	25	Sophie of Mecklenburg
6	Christian	1577	1588	11	Anna Catharine of Brandenburg
7	Frederick	1609	1648	39	Sophie Annette
8	Christian	1646	1670	24	Charlotte Annette of Nassau
9	Frederick	1671	1699	28	Louise
10	Christian	1699	1730	31	Sophie Magdalene
11	Frederick	1723	1746	23	Louise Juliane Marie
12	Christian	1749	1768	19	Caroline Mathilde
13	Frederick	1768	1808	40	Marie Sophie Frederikke
14	Christian	1786	1839	53	Charlotte Frederikke of Denmark
15	Frederick	1808	1848	40	Viktorine of Nassau of Mecklenburg
16	Christian	1819	1863	44	Louise of Hessen
17	Frederick	1843	1906	63	Louise, Daughter of Karl XV of Sweden
18	Christian	1870	1912	42	Alexandrine of Mecklenburg, Schlegel (18. July 1870, 17. Jan. 1912)

HALLIRNAR HJORTHOLM OG GURRE.
Valdemar konungur og Tovelille.

Valdemar konungur, sem kallaður var "Atterdag", var maður riddaralegur. Hann var alinn upp við hirð þýssks keisara að nafni Lúðvík, og látinn temja sjer allar ~~adalslegar~~ riddaralegar íbróttir og meðal keisarans manna voru fáir honum fremri ~~í karlmennsku~~. Í hildarleik var hann æðrulaus, einnig var hann veiðmaður mikill og voru það einkum úlfaveiðar, sem honum þótti gaman að, enda lífi og limum hætta búin í slíkum veiðiförum. Í burtreiðum var hann allra jafnoki. Áform sín hætti hann aldrei við, "koma tímar, koma ráð", hugði hann, og orðtak hans var því: "á morgun er aftur dagur", og var það ástæðan að auknefni hans.

Peir, sem reyndu að hindra áform Valdemars, áttu sjer vísa hefnd hans, og var hann þá oft grimmur mjög. Þrátt fyrir hyggindi sín, var hann maður kreddufastur, og er hann hafði framið eitthvert grimdarverk, fjell ^{hann} á knje frammi fyrir einhverri dýrðlingsmyndinni, til þess að biðjast fyrirgefningar sýndar sinnar.

Við dauða föður síns, Kristófers, hins aumasta konungs, lifði hann landflóttá erlendis og engar horfur voru á, að hann gæti komið til ríkis í Danmörku, því að þýssar aðalsmenn höfðu náð stjórn landsins í sínar hendur. En þegar hinn hugprúði aðalsmaður, Niels Ebbesen, drap versta fjandmann Danmerkur, Geert greiffa, hinn koluga, tók ráð hans að vænkast. Ef hann vildi kvænast jómfú Helvig, sem var systir Valdemars hertoga í Slesvík, skyldi hann hljóta konungsdóm. Ekki spurði hann tilfinningar sínar ráða í þessu máli og inst í hug sínum hataði hann jómfúna, því hún var systir einhvers hins versta fjandmanns föður hans. Hann kvæntist henni þó, og án þess að hirða mjög um hverra bragða hann neytti, gjörðist hann nú sá konungur, sem þjóðin óttaðist, þótt ekki væri hann óvinsæll að sama skapi.

Á landflóttáárum sínum dvaldi Valdemar um stundarsakir við hirð furstans í Rygen, og þar kyntist hann ungri og göfugri meyju, sem var af ætt hinna fornu rygensku fursta. Hjet hún Tovelille, sem býðir litla dúfan. Var hún saklaus sem dúfa og fögur sem rós og bálaðist hugur Valdemars er hann leit hana. Um það leyti sem hann kyntist henni voru litlar horfur á, að hann kæmi til ríkis í Danmörku og hefir hann því að líkindum ætlað sjer að kvænast henni. En hásetið beið hans, ef hann kvæntist jómfú Helvig og hann beið ekki boðanna. Ekki mátti hann þó til þess hugsa, að yfirgefa Tovelille. Að vísu gat hún ekki orðið drotning hans, eins og nú var komið málum, en sönn ást skeytir ekki um dóma mannanna, og hún gjörðist fylgikona hans.

Í austurbrún hins dimma og þjetta skógar, sem áður umlukti hið töfrandi Furvatn, stóð höllin Hjortholm við ána, sem fellur úr vatninu. Í höll þessari ætla menn að ástmey Valdemars hafi dvalið um 4 ára skeið áður en hún fluttist til Gurrehallar, sem er mílu vegar suðvestur frá Helsingjaeyri. Umhverfi Gurrehallar var hrikalegt og eyðilegt og varð ekki að henni komist nema að krækja um hæðir og mýrarflóa, kjarr og lyngheiðar og vegurinn til hennar var skuggalegur, tæpur og óljós og lá um þjettan og dimman skóginn. En þann dag í dag vottar fyrir leifum þessarar hallar.

Valdemar rakst á þenna afkoma í einni veiðiför sinni, og þó að skógur þessi væri miklu hrikalegri og skuggalegri á þeim tímum en nú,

Þá kaus Valdemar þó þenna ~~saxax~~ afskekta stað, sem hafði skóginn á aðra hönd og Gurrevatn á hina, og reisti þar höllina Gurre handa Tove. Skoðanir eru skiftaþum það, hvað orðið "gurre" býði. Etla sumir, að það eigi rætur að rekja til forndanska orðsins "kura", sem býðir að fela eða fela sig, en aðrir, að það sje sama og danska orðið "kurren" og er það orð haft yfir ástamál dúfusteggsins við maka sinn, og því vel valið nafn á dvalarstað Tovelil, eða hinnar litlu dúfu.

Undir því yfirskyni að njóta ánægju veiðilífsins, en að líkindum þó til að leynd afbrýðissama drotninguna ástum sínum, vandi Valdemar mjög komur sínar til Gurrehallar, til þess að gleyma þar, hjá Tovelil, þrjáli og oki hirðlífsins; leiður á óhamingjusömu hjónabandi með þeirri konu, sem honum stóð á sama um, leitaði hann sjer hugsvölunar barna og kom þaðan aftur hress í huga.

Valdemar hafði svo miklar mætur á stað þessum, að hann ljét svo ummælt, "að ef Guð vildi unna honum Gurre, Helsingjaeyrar og Vordingborgar, skyldi honum himnaríki öfundarlaust af sjer".

Að Tovelille hafi notið ástar Valdemars konungs, sýnir sú staðreynd, að fullvíst er, að hún ól honum 6 eða 7 börn: 3 syni, þá Knút, Kristófer og Eirík, og 3 eða 4 dætur.

Ekki verður um það sagt, hvort að Helvig drotningu hafi rent grun í, að Valdemar myndi ekki vera feldur við eina fjöl í ástámálum, af því að hann var svo oft að veiðum við Gurrehöll, eða þá hitt, að henni hafi fregnir um þetta borist. Henni og Valdemar hafði til þessa ekki orðið barna auðið og hún gat máske óttast að hann hrekti hana á brott, til þess að setja Tove í hásetið. Hún ákvað því dauða elju sinnar. Tækifærið greip hún þegar Valdemar fór eitt sinn í hernað og fól henni stjórn ríkisins í fjarveru sinni, en ljét Tove flytja til hirðarinnar í Hróarskeldu, því hann áleit hana öruggari þar en að Gurrehöll, og seldi hana þannig, grunlaus, í hendur örgustu fjandkonu hennar. Helvig notaði tækifærið, því eitt sinn þegar Tove var í þaðstofu, ljét drotningin byrgja dyrnar og hita svo mjög baðið, að Tove hlaut að biða bana af. Vafalaust hefir Tove reynt að bjarga sjer úr gildrunni og munnmælin segja, að hljóð hennar hafi heyrst í næstu götu. En þann dauðadaga, sem henni var ætlaður, gat hún ekki umflúð.

Sagnir herma, að þegar konungur hafi komið heim, hafi hann að vísu verið sannfærður um að drotningin væri sek um dauða Tovelille, en hikað þó við að sækja hana til sektar, líklega af því að hann skorti sannanir. En hefna vildi hann dauða Tovelille, og sendi eftirlætisgöð drotningar, Fólkvarð Lovmandsen, til Nyborgar með fjörráðabréf. Ekki var Fólkvarður fyr kominn þangað en að hann var færður í fjöttra og neyddur til að fara í tunnu eina, sem slegin var að innanverðu með hvössum járngöddum. Var tunnan svo látin velta, uns hann beið bana af. Drotningin, sem annaðhvort var viðstödd hinn kvalafulla dauðadaga eftirlætisgöðsins, eða greftrun hans, barst svo illa af, eða ljét svo ógætileg orð falla við þetta tækifæri, að konunginum gafst færi á að hefna sín og ljét dæma hana til þess að verða múruð lifandi inn í vegg, en slík var hegning þeirra tíma á hjónabandsbrotum.

Að vísu munu þetta vera munnmæli ein, en fyrir nokkrum áratugum síðan var hafður til sýnir fangaklefi einn í Nk Nyborgarhöll, kendur við Falk Lohmann. Átti Falk þessi að hafa setið barna, sakaður um að hafa átt vingott við einhverja prinsessu eða drotningu. Var hann svo

Þetta varð þó gegn vilja hans. Vildi það þannig til, að dag nokkurn, þegar konungur var að veiðum í skóginum við Söborg, en þá dvaldi Helvig drotning þar, rakst hann á eina friða mey, grænklaðda, og varð ástfanginn í henni. Stúlkan var í þjónustu drotningarinnar, sem líklega hefir stofnað til alls þessa, og ljet hún telja sig á að hafa skifti fata og sængur við drotninguna, og þannig varð til hin fræga Margrjet drotning, sem síðar sameinaði Svíþjóð við Danmörku og Noreg.

Hið sanna í þessari söguögn er, að Margrjet á að hafa fæðst árið 1353 í fangelsi drotningarinnar.

Auk Margrjetar er mælt að drotningin hafi alið Valdemar son, sem dó. Hún var því einkabarn. Þó segir sagan, að lítið hafi hann sýnt henni ástríkið, og að í banalegunni hafi hann óskað þess, að hann hefði kæft hana í vögg.

Þar eð Valdemar konungur hafði í lifanda lífi svo miklar mætur á að vera að veiðum við Gurre, að hann þeirra hluta vegna vildi hafna vist í himnaríki, þá er einnig eðlilegt að munnmælin hermi, að jafnvel eftir dauðann sje Valdemar á veiðum á þeim slóðum, sem honum voru svo mjög hughaldnir. Menn sjá hann þá koma þeysandi á hvítum hesti, en á undan honum renna tveir kolsvartir rakkar með tungurnar, langar og eldrauðar, lafandi út úr hvöftunum.

Er nú lokið sögunni um Valdemar og Tovelille, þar sem hinu sannsögulega er blandað saman við hið æfintýralega. En eftir þeim gögnum, sam fyrir lágu, varð sagan ekki sögð öðruvísi, ætti hún ekki að verða skinin beinagrind, engum til ánægju.

Því má bæta við, að fyrri tíma sagnaritarar ásaka Valdemar konung beinlínis um, að hann hafi kollvarpað öllum fornum lögum og venjum, svift kirkjuna einkarjettindum, þjakað aðalinn, kennidóminn og alþýðuna og bakað þjóðinn óþolandi erfiðleika. En seinni tíma sagnaritarar segja hinsvegar: "Þá konunga hefir Danmörk átt fáa, að gagn það, er þeir unnu fjöðurlandinu, þoli samjöfnuð við það gagn, er Valdemar Atterdag vann. Endaðótt segja megi, að hann yrði að stofna ríki á ný, og þó að hann stöðugt yrði að heyja baráttu við uppreisnargjarna þegna og erlenda fjandmenn, hafði hann eigi að síður tíma til að annast um framfarir innanlands. Hann ljet leggja þjóðvegi, grafa skurði, taka eyðijarðir til ræktunar, stífla ár, reisa vatnsmyllur og byggja margar hallir og virki. Sjálfur ferðaðist hann þráfallega um ríki sitt, dæmdi á þingum og sá um að lögum væri hlýtt. Danska^{hóf} hann úr hinni dýpstu niðurlægingu, en ákveðna tölu fastráðinna sjómanna hafði hann til þess að starfa á honum og fyrir þá ljet hann gjöra bústaði bæði í Vordingborg og umhverfis hana.

II.

KALLUNDBORG, VORDINGBORG.

Margrjet drotning, Niels munkur og
Abraham Bróðurson.

II - 6 blað

Hin forna og á þeim tímum ramgera Kallundborgarhöll, þar sem ríkisskjalasafnið var geymt, því þá var Kaupm.höfn enn ekki orðin aðseturstaður konunga, stóð á tímum Margrjetar drotningar við austanverðan botn Kallundborgarfjarðar. Þarna bjó stundum Margrjet drotning, hin fræga dóttir Valdemars Atterdags. En lengstum dvaldi hún í Vordingborgarhöll, þegar hún sat ekki í Noregi eða Svíþjóð. Vordingborgarhöll var á suðaustur strönd Sjálands og þar var aðalbækistöð danska flotans, höfnin örugg og varnir góðar. Höll þessa reisti Valdemar mikli, og var þetta upphalds dvalarstaður Valdemars Atterdags á síðustu æfiárum hans.

Nú sjást engar menjar Kallundborgarhallar, en af Vordingborgarhöll getur enn að líta hringmúrinn og sívalan turn, Gæsturn kallaðan. Frá turni þessum naut drotningin hins ágætasta útsýnis yfir fegurstu sveitir Sjálands, sá þaðan langt & haf út og til eyjanna í nágrenninu.

Eins og áður er sagt var Margrjet dóttir Valdemars konungs Atterdags og Helvig drotningar. Nafnið Margrjet er af grískum uppruna og þýðir perla. Þykir það hafa verið rjettnefni á Margrjetu og fáar perluur henni fegurri hafa prýtt hásæti Danmerkur. Þegar Margrjet fæddist geysaði hin ógurlegasta drepsótt í landi, og drepsótt skóp henni aldurtila síðar meir.

Margrjet var kona fægur fríð sýnum, vingjarnleg og geðbekk í viðmóti, en dökk yfirlitum og karlmannleg í fasi. Þessvegna sagði faðir hennar eitt sinn um hana, "að Guði hefði skjátlást er hann skóp hana sem konu".

Alin var hún upp við strangan aga, því faðir hennar lét frú Maretu annast uppeldi hennar, en kona þessi var dóttir sænska dýrðlingsins Birgittu. Frú Mareta notaði sama vöndinn á Margrjeti og dóttur sína Ingigerði og skeytti engu, þótt Margrjet væri orðin drotning Svíþjóðar og Noregs og þegar gefin Hákoní Konungi.

Föður sínum líktist hún í hyggindum og sór sig þannig í ættina. Viðmót hennar var aðlaðandi og virðulegt og hún hafði lag á því að hrífa alla þá, sem í návist hennar voru, og vekja traust manna og lotningu. Hún var í eðli sínu karlmannleg og drotnunargjörn og fundust sjer allir vegir færir. Að vísu hafði hún ekki altaf stjórn á kvenlund sinni, en fáum var betur gefið en henni að beita lægni, þegar við átti, og láta knje fylgja kviði, þegar þess var þörf. Eins og konu sæmir var hún meiri vinur friðar en ófriðar. Þó gat hún beitt hörðu þá, sem henni voru mótsnúnir. Enginn var hún vinur aðalsins í landinu, en kvenleg lægni kendi henni þó, að umgangast þá stjett manna, hlutast til um einkamál þeirra og fá þannig vilja sínum framgengt. Áhrif frá upp- vaxtarárunum ollu því, að prestastjettin naut mikillar virðingar hjá henni og þótt fje væri henni ekki laust í hendi, gaf hún þó klerkum 31- musur stórar og eyddi þúsundum í helgiskrín og messur, en þær átti að "syngja til hins efsta dags fyrir sálum foreldranna og hennar eigin", en vígð vaxkerti áttu að loga á altarinu. Daglega hlýddi hún á 3 messur áður en hún mataðist. Hún bað þess innilega, að fá að gjörast nunna í Vadstenaklaustri, og þegar hún kvaddi munkana og nunnurnar þar, kysti

hún á hendur þeirra af miklum fjálgleik. Þegar nú einn klausturbjónanna sveipaði hönd sína líni, svo sem venja var, áður en hann rjetti hana fram til kveðju, mælti hún: "Nei, rjettu mjer bera hönd þína, því nú er jeg systir þín!"

Danir voru þess albúnir að tigna hana sem guð, og ~~ólíklegt~~ ólíklegt er, að Svíum hafi verið illa við hana meðan hún lifði, að öðrum kosti hefði hún vart ráðið ríkjum í Svíþjóð. En seinni tíma sagnaritarar, sænskir, hötuðu hana og bera henni illa söguna og ljúga á hana í mörgu tilliti.

Um sama leyti og Margrjet, var uppi önnur kona fræg, Philippa frá Englandi, drotning Eiríks í Pommern. Í Danmörku var fátt karla, er mikil hæfir gátu talist. Margrjet kunni þá list að velja sjer duglega menn, sem þá urðu eftirlætisgoð hennar. Koma bar til greina Niels munkur, ábóti í Sórey, göfugrar ættar, og sænskur fyrirmaður, Abraham Bróðurson, en hann var skyldur henni langt fram í ættir. Var hann maður auðugur, glæsilegur, slunginn og djárfur, en lostafullur og fjeграðugur. Öllu þessir eiginleikar hans mörgum kviksögum um samband hans og drotningar.

Margrjet var aðeins 10 ára að aldri þegar hún var gefin Hákoní Noregskonungi, og hafði hún þá verið heitin honum frá því hún var 7 ára. Var þetta mjög viturlega gjört af föður hennar, því sænska ríkisráðið hafði kjörið Hákon til konungs í Svíþjóð. En þetta varð til þess, að hann festi sjer Elisabeth, dóttur eins ~~kírk~~ bitrasta fjandmanns Danmerkur, Geerts greifa hins Koluga, þrátt fyrir trúlofun sína með dóttur Valdemars. Lá nærri, að þessi móðgun við hinn danska konung hefði leitt til ófriðar á Norðurlöndum, ef forlögin hefðu ekki komið í veg fyrir áform Svíanna.

Það bar við um miðjanvetur að skip það, sem flytja átti heitmey Hákonar til Svíþjóðar, braut við danska strönd. Valdemar konungur fagnaði jómfri Elisabeth svo sem sómdi stöðu hennar og ætterni, en tók þvert fyrir að hún stofnaði sjer í þær hættur, sem eru samfara sjóferðum um þetta leyti árs, og varð hún því að halda kyrru fyrir í Danmörku. En nú greip konungur tækifærið, að koma fram áformum sínum, og hagaði því þannig að þeir konungarnir, Magnus og Hákon sonur hans, komu til Danmerkur og að haldið var brúðkaup þeirra Margrjetar og Hákonar. Var Svíunum þannig skotinn ref fyrir rass.

Var þetta sannarlegt stjórnkænskubragð, því nú var fátt því til fyrirstöðu að einkabarn hans, Margrjet, bæri kórónur hinna þriggja Norðurlanda.

En Svíar brugðust illa við þessu braggði, ljetur Magnús/^{konung} og son hans Hákon, sigla sinn sjó og völdu Albrekt Meklenborgarprins að konungi.

Með Hákoní átti Margrjet einn son, Ólaf, og var hann 4 ára gamall þegar Valdemar konungur afi hans andaðist. Á þeim tímum var Danmörk kjörríki og deildu menn mjög um hver skyldi taka þar við ríki. En ráðsnilli Margrjetar bar sigur úr bítum og Ólafur Hákonarson, þá 5 ára að aldri, var krýndur til konungs í Danmerkur ríki. 4 árum síðar andaðist Hákon faðir hans og varð nú Ólafur bæði konungur Noregs og Danmerkur. En hann varð skammlífur og dó aðeins 16 ára gamall að Falsterbohöll.

Margrjet varð nú drotning Danmerkur og Noregs og rjettur erfingi að Danmerkur ríki, þótt eigi mætti hún heita það, því konung varð að

velja. Hefði hún mátt ráða, kaus hún helst að systursonur hennar, Albrekt Meklenborgarhertogi yrði valinn, en Norðmenn brugðust illa við, því bæði hann sjálfur og faðir hans höfðu átti í höggi við þá, og var nú kjörinn Eiríkur frá Pommern, 6 ára gamalt barn.

Eftir sem áður hvíldu stjórntaumar beggja ríkjanna í styrkum höndum Margrjetar og nú gat hún uppalið hinn unga konung eftir geðbótta sínum og í samræmi við áform sín, því nú þegar stefndi hún að því marki, að sameina þrjú Norðurlöndin undir einn konung.

Í Svíþjóð bryddi mjög á óánægju með hinn Þýsklundaða Albrekt konung. "Sjerhvern landshornamann frá Þýskalandi," sögðu menn, "kallar hann móðurbróður sinn, gefur honum ljén og lætur hann misþyrma bændunum óátalið. Fje ríkisins sóar hann í ríkulegar nýársgjafir til kvenna ættlands síns". Ríkisráðið reyndi að rýra vald hans, svo að hann yrði konungur aðeins að nafni til. En hann bauð því byrginn, gjörði Meklenborgarmenn að drotnum í höllum ríkisins, fyrirskipaði skatta eins og honum sýndist, og krafðist þess að aðalsmönnum, að þeir ljéti af hendi ríkisfasteignir þær, er þeir höfðu sölgað undir sig. En þetta kom við kaun aðalsins. Við þetta bættist og, að margir höfðu orðið að þola persónulegar móðganir. T.d. má nefna stallarann, Erik Kjeldsen Puke, sem hafði ástæðu til gremju, því eitt hinna Þýsku eftirlætisgoða Albrekts konungs, hafði rænt dóttur hans, líklega með samþykki konungs.

Stórmenni Svíþjóðar litu því hýru auga til Margrjetar. Þeim var það kunnugt, að hún hataði konunginn ekki síður en þeir og að hún var þess megnug að hjálpa þeim. Hún var þekt í Svíþjóð, því þar hafði hún oft hirð sína meðan faðir hennar lifði. Vegna æky frændsemi hennar við heilga Birgittu var hún í ætt við æðstu menn landsins. Með kvenlegri ráðsnilli kunni hún að notfæra sjer þetta. Árið 1388 ferðuðust leynilegir sendiboðar milli hirðar hennar og sænsku hallanna, einkum til Abrahams Bróðursonar, sem var pottur og panna í öllum þessum ráðagerðum. Drotningin ljét svo, að hún vildi eigi þiggja hina sænsku kórónu, en með sjálfri sjer gladdist hún yfir þessu boði. Hver á fætur öðrum ljétu þeir sænsku aðalsmenn hallir sínar af hendi við hana með þeim orðum "að það skifti engu máli þótt þeir breyttu svo sem væru þeir einráðir, því að þeir hefði óánægju allrar þjóðarinnar að bakhjarli. Ótrygð þeirra við konunginn afsökuðu þeir með því, að hann væri niðingur, erlendur harðstjóri, sem komist hefði til valda vegna uppreisnar. En Margrjet væri ekkja hins löglega ríkiserfingja, sem flæmdur hefði verið á brott, og sem drotning hans hefði hún búið þeirra á meðal.

Margrjet ljét telja sjer hughvarf, en ljét sjer vel líka með sjálfri sjer, lofaði að veita hinum nýju þegnum sínum vernd gegn Albrekt konungi, kallaði sig drotningu Svíþjóðar og hvatti marga Svía til að hefjast handa gegn ofríki Albrekts konungs.

Hinn sænski konungur hugðist nú að hefna sín grimmilega, er hann varð þess áskynja, að stórmenni Svíþjóðar hurfu frá honum og veldisprotinn með þeim. Gæti hann ekki att Svía gegn Svía, mátti notast við ágjarna samlanda hans, og nú smalaði hann saman málaliði í Þýskalandi. Veittu margir Þýskir höfðingjar honum liðveislu sína, ljétu mikið yfir sjer og sögðu, að ef Svíarnir tækju ekki til fótanna þegar þeir kæmu, þá skyldi hver þeirra hafa a.m.k. þrjá Svía á samviskunni.

Albrekt konungur, sem víst var þeirra göfþugastur en jafnframt dramsamastur, strengdi þess heit, að hvorki myndi hann bera húfu nje

hettu, fyrri en sigrað hefði hann Norðmenn og Dani og samrekt drotningunni. Hann kallaði hana ýmist munkafrillu eða konginn brókarlausa, og hlógu hinir Þýsku höfðingjar mjög að. Einnig sendi hann henni pils og vaðmálsfána og brýni að hvetja með skæri sín og nálar.

Margrjet drotning hugsaði með sjer, "að dramb er falli næst". Hún hervæddist og fjeck þegna sína til að gjöra slíkt hið sama. Í vetrarbyrjun 1589, þegar farið varð á ísum yfir til Svíþjóðar, og blautir og illfærir vegir um skógana höfðu frosið svo að nú voru þeir greiðfærir, þá rjeðst her hennar inn í Vesturgautland. Fyrir honum rjeðu duglegir og hraustir foringjar, en borgirnar opnuðu hlið sín umyrðalaust, þegar herinn bar að, því það var fastmælum bundið. Við Axevallahöll mættust Danir og Svíar. Sænski herinn var því nær eingöngu skipaður brynjuklæddum riddurum og Þýsku málaliði, sem var á leiðinni frá Jönköping til Falkjöping. Það var árla morguns, sem þetta var og veður gott. Albrekt konungur, sem fýsti mjög að geta sjer frægð og frama, rjeð þegar til atlögu og stökti hinum dönsku út-vörðum á flóttu, en fylkingararmúr danska hersins var varinn foræði miklu, sem Svíarnir urðu að sækja yfir. Flestir foringjanna ~~rjeðu~~ rjeðu frá árásinni, því óvíst var, að foræðið hjeldi, bótt frosið væri, en Geert nokkur Snakenborg taldi um fyrir konungi, sem í launaskyni sló hann tafarlaust til riddara, áður en hann hefði verðskuldað riddarasporana. En þungvopnaðir riddararnir sátu fastir með hesta sína í kviksyndinu, Geert Snakenborg bjargaði sjer undan á flóttu jafnskjótt og Danir rjeðust á þessa ~~ringulreið~~ ringulreið Svíanna, sem voru dauðanum ofurseldir. Bardaginn stóð aðeins stutt, konungur varð umkringdur og leiðin til Falkjöping gjörð honum ófær. Og þegar alt í einu var hrópað: "Bjargi sjer hver sem má", fór allur heragi út um þúfur. Allir, sem ekki köstuðu vopnum, eða áttu fljótum fákum fjör að launa, fórust í kviksyndinu eða fjellu fyrir sverðseggjum Dana. 20 af riddurum konungs lágu dauðir eftir í valnum. Furstar, jungherrar, greifar, riddarar og skjaldsveinar voru teknir til fanga. Sjálfum konunginum tókst ekki að bjarga sjer úr kviksyndinu, en varð að biðjast griða og láta sverð sitt af hendi við þá fjandmenn, sem hann hafði gjört gys að. Drotningin misti aðeins 8 riddara.

Albrekt konung iðraði nú að hafa freistað þess, að komast yfir foræðið. Var hann nú færður til Bahu og leiddur fram fyrir hina móðguðu drotningu.

"Vertu velkominn, herra konungur", mælti hún, "þóknast yður nú, að vera skírnarvottur barns þess, er jeg gat með munkinum. - En það sémir eigi", bætti hún við, "að þjer rjúfið hið konunglega heit yðar", og nú setti hún vaðmálshúfu með 19 álna löngum skúf á höfuð konungs og ljet leggja hann, bundinn á höndum og fótum, við hlið sjer í rekkju hennar. Þannig segist sænskum sagnariturum frá.

En það var ekki alt búið enn. Hafi hvíla hans verið ill hina fyrstu nótt, þá bjó Margrjet honum aðra enn verri hina næstu, því nú var hann lagður á píslarþekkinn og knúinn til að láta af hendi við hana Axavalla og Rumlaborg. Þriðju nóttina var hann ásamt syni sínum, sem einnig hafði verið tekinn til fanga, fluttur í turnfangelsið í Lindholm. Þar voru þeir settir í járn og sátu þar mörg ár.

Sjálfir Svíar voru því nær allir á bandi drotningar. En mikill fjöldi Þjóðverja, sem voru inn undir hjá Albrekt konungi, höfðu flutst til Svíþjóðar. Þjóðverjar þessir hugðu, að þar sem þeir hefðu tekið

sjer bólfestu, væri einnig föðurland þeirra og þar bæri þeim að ráða lögum og lofum. Þeir höfðu sest að í öllum kaupstöðum Svíþjóðar og því nær öll verslun var í þeirra höndum. Einkum voru þeir fjölmennir í Stokkhólmi og fylgdu auðvitað hinum þýska drottnara að málum. Ásamt með Þjóðverjum heimalandsins, sem voru konungi hliðhollir, ofsóttu þeir áhangendur drotningar og kölluðu þá drottinsvikara, en menn drotningar ~~kækkuðum~~ nefndu þessa andstæðinga sína "hettubræður" og var það skens í sambandi við húfu þá, sem drotningin hafði skreytt með Albrekt konung.

Svíþjóð varð nú á valdi drotningar, að Stokkhólmi einum undanteknum, en þar sátu þýskarar sem fastast og vildu eigi gefast upp. Þeir fengu sjer málalið og gjörðust nú uppivöðslusamir. T.d. rjeðust einu sinni 1000 vopnaðir hettubræður á fylgismenn drotningar, lögðu þá á píslarbekk og kvöldu þá á alla lund, brendu þá á báli og brendu þá inni hundruðum saman.

Sumarið 1391, 2 árum eftir þessi hermdarverk, settist her drotningar um Stokkhólm undir foystu þeirra Abrahams Bróðursonar og Algots Magnússonar.

En Þjóðverjarnir vildu ekki láta lausa bráð sína og þýskir furstar og höfðingjar komu til liðs við borgina, því á hafinu voru þeir einráðir. En drotningin var þess ekki megnug að vígbúa skip, hafði jafnvel beðið Englandskonung að lána sjer 3 skip. Um þessar mundir var hinn mesti sægur þýskra víkinga á hafinu og ráku þeir starf sitt með leyfi Hansaborganna, en urðu brátt sannkölluð æfsisvipa á þessar borgir, því þeir rændu jöfnum höndum dönsk, sænsk og þýsk verslunarskip. Stóð svo mikil ógn af víkingum þessum, að menn signdu sig, er þá bar á góma. Sjálfir kölluðu þeir sig jafnskiftendur, guðsvinina og heimsfjendurnar. Hæfði síðasta nafnið þeim best, því jafnvel barninu í móðurkviði vægðu þeir ekki. Rostock og Wismar voru aðalaðsetursstaðir þeirra, en kaupmenn þessara borga keyptu ránsfeng þeirra og hirtu lítt um frá hverjum rænt hafði verið. Kom þar að lokum, að Hansaborgirnar þorðu ekki í 3 ár samfleytt að láta skip sín hætta sjer í siglingar. Þannig höfðu þeir snúið snöruna að eigin hálsi.

Það var fyrst eftir nokkur ár, að Stokkhólmur gekk Margrjeti á hönd. Hún gjörði sætt við Albrekt konung og son hans, Eirík hertoga. Þriggja ára vopnahlje skyldi verða og að þeim tíma liðnum átti Albrekt um þrjá kosti að velja: Greiða 60 þús. mörk í skíru síðfri, fara aftur í fangelsi, eða láta Stokkhólm af hendi. Hin hygna drotning vissi hvað hún gerði, því þegar þessi 3 ár voru liðin, mátti Albrekt ekki til þess hugsa, að fara aftur í fangelsi. 60 þús. marka greiðsluna hefði hann getað int af hendi, því kvenþjóðin í Meklenborg hafði fórn að honum í þessu skyni jafnvel gulldjásnum sínum, en svo mjög var hann ljettúðugur, að hann hafði sóað þessu öllu í hirðveislur og skrautsýningar. Honum var því einn kostur nauðugur, að láta Stokkhólm af hendi. Hin ráðsvinna drotning hafði náð settu marki, og lengra verður ekki stjórnaarsaga hennar rakin.

Það er alkunna, að hygnar drotningar, þar er ríkjum ráða, kunna að velja sjer vel viti bornar ráðgjafa, og slíkir voru drotningunni þeir Niels munkur frá Sórey og Abraham riddari Bróðurson. Í Kallundborgarhöll og Vordingborgarhöll, og einnig í Svíþjóð, sat hún á ráðstefnum með þeim í launklefa sínum. Þeim trúði hún fyrir leyndustu hugsunum sínum. Að vísu er vitnisburður sögunnar sá um Abraham, að hann hafi varmenní verið, hvort sem í hlut áttu háir eða lágir, konur

eða karlar. Verið getur að þetta sje rógur sænskra sagnaritara, eða að drotningin hafi sjeð gegnum fingur við hann, af því að hún gat not- að sjer ráð hans og ráðsnilli. En mök hennar við þenna mann, sem var alkunnur munaðarseggur, kom óorði á hana. Því er það, að sænskir sagna- ritarar, sem altaf lýsa verri hlið drotningarinnar, skýra frá því, að dag nokkurn hafi hún komið frá Noregi og til Vadstena og haft með sjer meybarn eitt fagurt, sem svo var alið upp í klaustrinu. Átti þetta að hafa verið ávöxtur ástasambands þeirra hennar og Abrahams Bróðursonar. Danska sagan minnst ekki á, að neitt náði nje óleyfilegt samband drotningar hafi átt sjer stað við Abraham, nje heldur við Niels munk, sem var virðulegur kennimaður. Hvíksögur þær, er óvinir hennar breiddu út um mök hennar við þessa tvo menn, gáfu hinum gálausa Albrekt kon- ungi tilefni til að viðhafa þau orð um hana, að hún væri munkafrilla.

Hin virta drotning hafði góð not Abrahams Bróðursonar. Jafn ráð- leitinn og hann var í leyniklefa drotningar, þegar um var að ræða mál- efni ríkisins, jafn djarfur og duglegur var hann þegar hann stóð í broddi hers hennar. En ill urðu æfilok hans.

Með hyggindum sínum kom Margrjet því til leiðar, að Eiríkur frá Pommern var kjörinn konungur þriggja Norðurlandarákjanna, en Eirík hafði hún fóstarað frá því hann var á sjötta ári. Hann líktist henni ekki í neinu og olli henni mikillar sorgar og launaði þannig illa of- eldið. Hann sá ofsjónum yfir því hversu Abraham Bróðurson mátti sín mikils hjá fósturu hans, drotningunni, og til þess að skaprauna henni ljét hann höfða mál gegn honum fyrir slæma herstjórn í Holsten. Að ósk Eiríks konungs var hann sekur fundinn og ljét hann því hálshöggva hann fyrir utan Sönderborg. Reyndar verðskuldaði Abraham þessi örlög, því að sögn hafði hann framið margt illvirkið, en drotningin syrgði hann mjög og messur þær, sem hún ljét syngja í dómkirkjunni í Lundi, svo að sál hans mætti frelsast, er vottur þess hversu hann var henni kær. Þetta skeði árið 1410.

Það var í októbermánuði árið 1412. Drotningin dvaldi um þetta leyti í Slesvig. Áhyggjufull mjög um hag ríkisins fór hún út í skip sitt á Flensborgarhöfn, en aðfaranótt 28. okt. sýktist hún skyndilega af drepsótt þeirri, er þá fór sem logi um akur. Hún andaðist 59 ára gömul. Á meðan hún háði dauðastríðið var ægilegt fárveður úti, fyrir- boði, að því er virðist, þeirra stórviðra, er skullu á eftir lát henn- ar.

III.

HÖLLIN I KAUPMANNAHÖFN.

Kristján II., Sigbrit, Dyveke.

Kristján II. var maður vel vitiborinn og viljasterkur, en sá ljóður var á ráði hans, að ástriðum hans var lítt í hóf stílt og hæfnigirnar hefndargirnir óskapleg. Vann hann því mörg hryðjuverk, sem urðu þess valdandi, að hann varð að hröklast frá völdum. Þó var honum eigi alls varnað um hlýjar tilfinningar og er ást hans á Dyveke, hinni fögru konu, vottur þess.

Faðir hans, Hans konungur, sendi hann til Noregs árið 1501, að gegna þar landstjóraembætti. Dvaldi hann þar árum saman. Á dansleik einum í Björvin kyntist hann ungri stúlku, Dyveke að nafni, en það býðir litla dúfan. Var hún kvenna fríðust. Varð hann að vörmu spori ástfanginn af henni og hún lét ekki síður í ljósi velbóknun sína á hinum glæsilega konungssyni. Móðir hennar, Sigbrit, hefir væntanlega gjört það, sem í hennar valdi stóð, að dóttirin krækti í þenna tilvonandi Danmerkurkonung, enda varð hún það agn, sem Sigbrit beitti til að ávinna sjer hylli hans.

Kristján notaði nú fyrsta tækifæri, að tjá Dyveke ást sína, og varð lítið um varnir frá hennar hendi. Sigbrit, sem átti einn stærsta veitingastaðinn í Björgvin, seldi hann og fylgdi prinsinum og dóttur sinni eftir til Oslo, en þar hafði Kristján hirð sína. Fjekk hann þeim þegar bústað góðan og fór vel á með honum og Dyveke. Sigbrit gamla var frá Niðurlöndum. Var hún skynsöm vel og lýsti fyrir Kristjáni hag hinna niðurlensku borga, löggjöf og rjettarfari. Var margt líkt með þeim Sigbrit og Kristjáni, og kom þar loks, að hann gat ekki án hennar verið og lét hana flytja, ásamt dóttur hennar, með sjer til Kaupm.hafnar, þegar hann tók við konungdómi að föður sínum látnum.

Á þeim tímum var Kaupm.hafnarhöll, eins og konunglega höllin er nú, reist á hólma einum. Var hún því umflotin vatni, en tvær vindubrýr lágu til lands. Höll þessi stóð því nær á sama stað og Kristjánsborgarhöll stendur nú. Jafnvel á friðartímum voru vindubrýrnar hafðar uppi. Var önnur þeirra ætluð fótgangandi mönnum, en hin ríðandi. Hin síðarnefnda var í tvennu lagi þannig, að fremri hlutann, sem hjékk í járnfestum, var hægt að reiða í loft upp, en hinn hlutinn var á staurum og óhreyfanlegur. Á milli þessara tveggja brúarhluta var reistur lítill tveggja hæða varðturn, ferhyrndur, í því skyni að verja leiðina, en þar sem hún lá gegnum turninn, var hún búin járngöddum, slagbröndum og slám. Þegar komið var yfir fastabruna varð fyrir manni stór, ferhyrndur turn, víggirtur líkt og hinn fyrri, en frá viðbyggingu við turn þenna gátu bogmenn og byssuskyttur skotið á bruna, án þess að stofna sjer í verulega hættu. Efst í þessum turni höfðu hallarverðirnir bækistöðu sína og var útsýn þaðan yfir alla borgina. Herklukka hallarinnar var þarna efst í turninum og gáfu verðirnir stundaslögin til kynna með því að berja í hana með hamri, en fyrir tímamerki höfðu þeir stundaglas. Sitt hvoru megin við turninn voru tvær byggingar, sem mynduðu ásamt honum, alla norðurhlið hallarinnar. Byggingin til hægri líktist þorpskirkju að útliti og var hún vopnabúr hallarinnar. En sú til vinstri var ramger mjög og þar bjó sjálfur hallarhöfðinginn. Ríkisráðin, sem hjeldu stórfundi sína í Heilagsandahúsi, komu einnig saman

í þessari byggingu til þess að ræða við konung um daglegan rekstur ríkisins. Austurhlið hallarinnar myndaði löng og mikil bygging, sem faðir Kristjáns og afi höfðu gjöra látið. Hafði Hans konungur látið búa barna til stóran viðhafnarsal, 86 skref á lengd og 40 á breidd. En við uppgönguna í sal þenna stóðu líkneski af þeim Hans konungi og drotningu hans, höggvin í stein.

Skáhalt móts við varðturninn, en við fjarri enda síðast nefndrar byggingar, var stór áttstrendur turn og var vindustögg í honum. Þjett við hann að sunnanverðu, var tveggja hæða bygging. Var þar dyngja drotningar. Önnur bygging, sem lá að þessari, myndaði vesturhlið hallarinnar. Var þar eldaskáli og búr. Náði hún að vopnabúrinu, sem áður hefir verið minnst á. Hallargarðurinn var því í lögun sem stór óreglulegur ferhyrningur. Turnarnir voru með hvolfþaki og há stöng upp úr þeim.

Í höllinni bjó konungur sjálfur. En Dyveke ætlaði hann tveggja hæða steinhús, sem hann hafði gjöra látið á Amagertorgi. Var það skrautlegt mjög á þeirra tíma mælikvarða, búið allskonar útflúri. Var hús þetta þyrnir mikill í augum klerka og aðalsmanna, því sjálfir höfðu þeir aldrei steinhýsi átt. Aðeins hinir auðugustu bjuggu í grindamúrs-húsum, en óbreyttir borgarar bjuggu í litlum einnar hæðar húsum, með leirveggjum og hálmbaki.

Sigbrit kom nú ár sinni svo vel fyrir borð, að brátt varð eigi annað sjeð, en að hún ein rjeði öllu í landinu. En vald hennar yfir konungi var takmarkalaust. Var þó eigi fegurð hennar fyrir að fara, því hún var hin mesta herfa, feitlagin mjög og við aldur, andlitið eirrautt og kinnarnar miklar. Viðmót hennar var ekki aðlaðandi. Hún var skipandi, uppstökk og geðill, m.ö.o. svarkur mikill. Hreytti ónotum í hvern sem var, hlífði jafnvel ekki sjálfum konunginum, sem hún þá kallaði "erkiflón". Þau ummæli eru höfð eftir henni, "að konungur yrði að láta að hennar vilja, jafnvel þótt hún væri 10 mílur í burtu frá honum!"

Sigbrit var því konungi í senn: ráðgjafi, sem hann venjulega hlýddi, fjehirðir hans og einkavinur. Það er mælt, að hún hafi getað lesið leyndustu hugsanir manna og að allir hafi orðið að sitja og standa svo sem hún vildi, sökum andlegra yfirburða hennar og dugnaðar. Hún var aðalsættar, en af stjórnmálalegum ástæðum hafði hún orðið að hröklast frá ættlandi sínu, Niðurlöndum, en þar ólst hún upp við frjálslyndi, sem var konungi mjög að skapi. Sýnir það, ásamt öðru, í hversu miklum metum hún var hjá konungi, að hann fól henni ekki aðeins að annast um toll- og fjármál ríkisins, heldur og að hafa yfirumsjón með flotamálunum. Gegndi hún þannig ein þeim störfum, sem nú á tímum eru falin innanríkis-, fjármála- og flotamálaráðherrum. Þó að hún stjórnaði þessum málum öllum með hinni mestu röggsemi, beitti hún einnig áhrifum sínum um úrslit annara mikilsverðra mála og þeirra umbóta, sem konungur, klerkum og aðli til hinnar mestu gremju, tók sjer fyrir hendur. Hatur þessara tveggja stjetta á Sigbrit var ekki órjettmætt. Hún ljét ekkert tækifæri ónotað, að sýna þeim, að það væri hún, hin borgaralega koma, sem stjórnaði og að þeir, aðalsmennirnir, yrðu að hlýða. Þegar Kristján tók við ríkjum, reyndi ríkisráðið mjög að takmarka vald konungs og ljét hann skrifa undir skilmálaskrá eina, en við það varð valdið mjög í höndum ríkisráðsins. Nú urðu gamlir og virðulegir meðlimir þess að híma tímunum saman, stundum í frosti og snjókomu, á torginu úti fyrir húsi Sigbrit, formalandi henni í hálfum hljóðum, meðan þeir börðu sjer til hita, bíðandi þess að þeim yrði leyfð innganga í hús hennar. En því leituðu þeir á hennar fund, að

hún ein rjeði öllu um veitingu embætta og bitlinga. En hún hafði lag á því, að þótt hún bænheyrði þá, var þeim auðmýking í. Eigi að síður sýndu menn þessir henni fulla hirðmannlega kurteisí, en hún sá þá út og skeytti engu um hatur þeirra. Henni var nóg, að konungur veitti henni að málum við hvern, sem var að etja.

Þeir aðslmenn og klerkar, sem óánægðir voru með stjórn konungs, álitu að ást hans á Dyveke væri orsök áhrifa þeirra er Sigbrit hafði á konung, og valds þess, er hún naut hjá honum. Hugðu þeir, að ef Dyveke væri rutt úr vegi, yrði valdi Sigbrit brátt lokið og konustjórn þessari afljett. Þeir lögðu því fast að konungi, að hann kvæntist. Fengi þá landið drotningu, sem væntanlega fæddi honum son, en ríkinu arftaka að konungdómi.

Þó að kærleikar konungs og Dyveke væru óbreyttir, gat hann ekki annað en viðurkent rjettmæti þeirrar kröfu, að hann kvæntist, enda kominn yfir fertugt og því mál til komið að honum fæddist erfingi að umbótaviðleitni hans og stjórnarstefnu. Enginn efi er á því, að Sigbrit hefir lagt orð í belg við þetta tækifæri og bent konungi á, að heppilegast væri að hann kæmist í tengdir við Maximilian Þýskalandskeisara. Sigbrit, sem var Niðurlendingur og hafði hið mesta dálæti á öllu, sem þaðan var, áleit því að niðurlönsk prinsessa væri konungi hagkvæmastur ráðahagur. Sendisveit, undir forystu ríkisstallarans Mogens Gjõe, var því látin fara til Niðurlanda til þess að biðja Maximilian um hönd sonar-dóttur hans. Urðu málalyktir þær, að sama dag og Kristján II. var krýndur í Kaupm.höfn, voru þau gefin saman í Brüssel prinsessan og Mogens Gjõe, sem kom fram við þetta tækifæri í umboði konungs. En aðal-hjónavígslunni var þó frestað til næsta árs, því prinsessan var enn barn að aldri, ekki fullra 14 ára.

Svo sem af líkum má ráða, hefir Dyveke verið lítt um það gefið, að fá keppinaut um ástir konungs. En hann mun hafa huggað hana í þessu efni og gert henni það ljóst, að stjórn málin og heill ríkisins legðu honum þá skyldu á herðar, að hann kvæntist.

Á leið sinni frá Niðurlöndum hrepti skip hinnar væntanlegu drotningar veður hörð. Hún hafði ekki fyr stigið færi á land en hún sýktist af ákafri hitasótt, líklega afleiðing þeirra hrakninga, er hún hafði orðið fyrir. Konungur tók við henni hið besta, enda hafði erkebiskupinn, Eiríkur Wälchendorf, lýst fagurlega fyrir konungi ástúð og sakleysi hinnar ungu brúður, því hann óttaðist, að konungur myndi verða kuldalegur í viðmóti við fyrstu kynnin. Voru þau strax gefin saman í konungshöllinni, en ekki Frúarkirkju, eins og fyrst hafði verið ákveðið. En hætt var við allar skemtanir vegna sjúkleika drotningar.

Þó að Kristján væri hinn hugulsamasti gagnvart drotningu sinni, en þokki hennar hlaut að hafa áhrif á hann, hjelt hann fullri trygð við Dyveke. Fjandmenn Sigbrit sáu nú, sjer til hinnar mestu gremju, að vald hennar var eigi aðeins hið sama og áður, heldur bauð hún til sín ættingjum og öðrum erlendum mönnum og veitti þeim mikilsverð embætti. Má þar nefna Diedrik Slaghoek frá Westphalen, sem var illa þokkaður. Að vísu var hann hygginn og mentaður, en siðleysingi hinn mest. Sýndi hann aðli og klerkdómi hina megnustu fyrirlitningu, og mælti margur að það væri að verðleikum. En dramb hans og ofstoði var hóflaust og hann móðgaði yfirmenn sína svo mjög, að konungur varð að svifta hann þeirri stöðu er hann gegndi, en fjekk honum aðra við fjármálastjórnina, en þar var Sigbrit æðsti yfirmaður hans.

Upphefð þessa útlendings, samfara hinu, að fjandmenn Sigbrit voru settir hjá, jók mjög á hatur þeirra til "kerlingarfjandans", en þannig nefndu þeir hana. Þeir voru sannfærðir um, að jafnskjótt og Dyveke væri rutt úr vegi, lyki valdi Sigbrit. Þeir ákváðu því að leiða konungi fyrir sjónir hvílík hneykslunarhella þjóðinni væri að sambúð hans við Dyveke og þeim mun ósæmilegri væri þessi sambúð, að konungur væri kvongaður og ætti hina ágætustu konu.

Frændum drotningar hafði verið heitið því, að Dyveke skyldi á brott verða jafnskjótt og konungur hefði kvænst Elisabeth, en það var nafn drotningar. Einkum voru það þau Walchendorf erkibiskup og hirðstýra drotningar, hin mikilláta Anna Möenstrup, sem ámæltu konungi. En konungur og Sigbrit skeltu ekki aðeins skollaeyrum við öllum bændingum, heldur brugðust illa við.

Sigbrit, sem jafnvel hlífði ekki sjálfum konunginum, boldi enn síður að nokkur þegna hans gerði sjer dælt við hann. Hún úthúðaði Walchendorf, kallaði hann þjóf, skálk, morðingja og svikara, og hótaði honum útlegð. Enda fóru svo leikar, að hann varð að hverfa úr landi og gjörast biskup í Þrándheimi.

Hirðstýran dirfðist að hafa orð á því við konung, "að líferni hans væri opinberlega Guði viðurstyggilegt". Hún fjekk skipun um að hverfa tafarlaust af landi brott og misti jafnframt ljén þau, er hún hafði begið frá krúnunni.

Dyveke sat sem fastast og konungur hennar bauð fjandmönnum hennar byrginn og fór í engu dult með sambúð þeirra.

Í fyrstu mun drotningunni hafa fallið þetta þungt og verið mjög óhamingjusöm. En hún var trúkona mikil og bar kross sinn með þolinmæði. Þegar að krepti síðar, reyndist hún manni sínum trygg og ráðholl. Danska tungu lærði hún brátt svo vel, að hún notaði ekki annað mál í brjefum sínum til konungs.

Móður keppinautar síns, Sigbrit, umgekt hún eins og ekkert væri og mat hana brátt mikils. Enda er trúlegt, að Sigbrit hafi talað við hana í öðrum tón en við konung. Þær voru samlendar og ættjarðarvinir miklir. Sigbrit útvegaði drotningunni hollenskár þjónustumeypjar, en þeim var mjög sýnt um smjörgerð, ræktun garðávaxta og káls og að veiða villgæsir.

Drotningin, sem ólst upp við auðuga og skrautlega hirð, sætti sig við miklu óbrottnari lifnaðarháttu í Kaupm.höfn. Matur á konungsborði var mjög fábreyttur og stakk mjög í stúf við óhóf Niðurlendinga. Hversdagslegur matur var kál og flesk, grautur og síld. Öllum, sem til borðs sátu, var borið í könnum öl og vín.

Tvent var þó það, sem danska hirðin lærði af hirð þeirri, er drotningin var frá: að hafa hirðfífl og konunglegan hirðsöngvara.

Drotningin sætti sig við dutlunga konungs og harðýðgi. Einusinni rak hann t.d. skriftaföður hennar í útlegð. Karl keisari, bróðir hennar, skrifaði þá Kristjáni og ávitaði hann, en það útlaganum vægðar. Konungur brást hið versta við. Þegar hann hafði lesið brjefið varð hann ær og óður, riddarafesti hins gullna reyfis, er keisarinn hafði gefið honum, svifti hann af sjer og tróð undir fótum og linti ekki lát.

um fyrri en hann með hótunum hafði gínt drotninguna til að játa, að einn hirðmanna hennar væri valdur að brjefinu. Kristján, sem var hefndargjarn svo úr hófi keyrði, hagaði því þannig, að hirðmaður þessi hvarf þegar hann fór erinda drotningar til Niðurlanda. Þrátt fyrir þetta breytti drotning í engu um framkomu sína við konung, fullvissar hann t.d. í einu brjefa sinna, að "án hans sje hennar ánægja engin".

Einn hinn völdugasti aðalsmaður þá, Torben Oxe, var þá ljensmaður eða hallarhöfðingi í Kaupm.hafnarhöll. Hann var hinn mesti harðstjóri og grimmur mjög. Staða hans hefir án efa oft veitt honum tækifæri til að umgangast Dyveke og það má ganga að því vísu, að hann, sem sjaldan hafði taumhald á ástríðum sínum, hefir fýst þess mjög að eiga vingott við hana. Það er þó ekki svo að skilja, að hann hafi viljað leita ráða-hags við hana, en á það hefði Sigbrit helst kosið, en hún mat Torben mikils. Tilhneigingar hans voru annars eðlis, og sýnir það ljósast atvik eitt, er skeði í Kaupm.hafnarhöll í herbergi konungs. Dyveke var dag nokkurn ein í svefnstofu konungs ásamt Torben Oxe. Fór Torben þá að glettast við hana svo lausgopalega, að hann lagði hana upp í rekkju konungs. En svo illa tókst til, að ritari Torbens, Faaborg að nafni, mun hafa verið á gægjum og sjeð ósæmilega hegðum hans og gert konungi aðvart um kumpánskap þeirra, til þess að ávinna sjer hylli hans. Að sjálfsögðu varð konungur afbrýðisamur. En um sama leyti hafði Faaborg verið kærður ~~xxxxxx~~ fyrir konungi, sakður um leynileg mök við Dyveke og hafði konungur hann því grunaðan um græsku. Bæði vegna þessa og hins, að Faaborg nauðaði í sífelli á konungi að efna loforð eitt, er hann hafði gefið honum, en sá nú eftir, ákvað hann að koma þessum áleitna manni fyrir kattarnef. Hann skrifaði því Torben Oxe og bauð honum að láta skrifarann gera reikningsskil. Gæti Faaborg það ekki, átti Torben að fara með mál hans svo sem lög ákveða strangast.

Sú ákæra, að Faaborg ætti um of vingott við Dyveke, hefir að líkindum verið runnin undan rifjum Sigbrit gömlu, sem þannig hefir viljað losa dóttur sína við njósnir hans. Er því trúlegt, að Dyveke hafi ekki verið með öllu ókunnugt um þetta og sagt Torben Oxe frá klækjum Faaborgs. En vegna hylli þeirrar, er Faaborg naut hjá konungi, hafði Torben aldrei borað að hefna sín á honum. Hann varð því skjótt við skipun konungs.

Svo virðist sem Faaborg þessi hafi verið refjótur og hirðulaus og voru plögg hans í hinni mestu óreiðu. Þó er þess að gæta, að í máli þessu var Torben Oxe hvorttveggja í senn, málssækjandi og dómari, ákveðinn í því, að Faaborg skyldi sekur fundinn. Enda dæmdi hann Faaborg til hengingar vegna gruns um fjárdrátt og ljet framkvæma dóminn að vörmu spori. Það er mælt, að Dyveke hafi brugðið mjög, er hún frjetti líflát Faaborgs, beðið Guð að fyrirgefa sjer og sagt, að hún ætti mikla sök á lífláti hans.

Hafi Dyveke sagt satt um þessi afskipti sín, þá var þessi ekki langt að bíða, að hefninornin hremdi hana einnig. Tæpu ári eftir þenna atburð dó hún skyndilega að Helsingjaeyri, en hafði tveimur dögum áður setið veislu að Kaupm.hafnarhöll. Sá orðrómur gekk, að henni hefði verið byrjað eitur, af hverjum vissi enginn. Grunurinn fjell ýmist á ríkisráðið, sem kunnugt var um, að vildi ryðja henni úr vegi, í þeirri von að þá væri lokið yfirráðum Sigbrit, eða á frændur Torben Oxe. En það var álit manna, að þeir hefðu óttast mjög, að hann myndi kvænast Dyveke. Þegar það varð hljóðbært, að Torben hefði gefið Dyveke körfu með kirsiberjum og að hún hefði orðið ~~xæki~~ veik og dáið eftir neyslu þeirra, þá varð það almanna rómur, að Torben Oxe væri hinn seki.

Það má geta nærri, að Kristjáni II. hafi fallið þungt missir ást-meijjar sinnar. Í hans augum var nú Torben Oxe ekki aðeins sá, sem má-ske hafði verið í þingum við Dyveke, heldur og jafnvel morðingi hennar.

Við hirðina var eins og ekkert hefði í skorist. Allir hugðu að konungur hefði gleymt Dyveke, og kom ekki til hugar að hann æli nokkr-ar grunsemdir gegn Torben Oxe, því konungur, sem var sannkallaður meistari í ólíkindalistinni hafði, jafnvel eftir dauða Dyveke, fengið Torben Oxe Lindholms-höll að ljeni.

Á hirðdansleik einum voru örlög hallarhöfðingjans, Torben Oxe, ákveðin. Aldrei hafði konungur verið jafn ljettur í máli og kátur. Alt í einu sagði hann við hallarhöfðingjann, eins og í gamni: "Segðu mér nú hreinskilnislega, Torben, er það satt, sem Faaborg sagði einu-sinni, að þú hafir verið í þingum við Dyveke. Vjer viljum gjarna vita um þetta af vissum ástæðum".

Það er mjög líklegt, að Torben Oxe hafi ekki verið allsgáður. Þrátt fyrir bendingar viðstaddra aðalsmanna, að gæta orða sinna, ans-aði hann hiklaust: "Jeg get með góðri samvisku lýst því yfir, að það er ekki satt. Á hinn bóginn get jeg ekki neitað, að margsinnis falaði jeg hylli hennar, sem hún þó altaf neitaði mér um".

Konungur þóttist nú viss í sinni sök, að Torben hefði ætlað sjer samfarir við Dyveke. Hann ljet þó á engu bera. En augu hans urðu sem í eldsglóð sæi, en það var háttur þeirra er hann reiddist ákaflega.

Konungur var í nokkrum vafa um hvernig með mál þetta skyldi farið. Hann hafði áður yfirheyrt Torben Oxe um kirsiberin, sem urðu banabiti Dyveke. Torben hafði þá þvertekið fyrir, að hans sök væri nokkur. En konungur var ekki sannfærður um sakleysi hans.

Að nokkrum tíma liðnum skipaði hann stallara ríkisins, Mogens Gjõe, að fangelsa Torben Oxe og frænda hans, Knud Pedersen Gylden-stjerne, hinn síðarnefnda af því að hann var viðstaddur þegar Dyveke át kirsiberin eitruðu. Konungur virðist ekki einungis hafa ákært Torben fyrir eiturbýrlun, heldur og fyrir saurgun hinnar konunglegu rekkju og fyrir nauðgun.

Fyrst fór málið fyrir ríkisráðið. Það sýknaði Torben Oxe af fyrsta lið ákærunnar. En hvað hinn annan snerti, lýsti það yfir því, að þareð engin sönnun lægi fyrir honum annað en það, sem hallarhöfðing-inn hefði látið í veðri vaka á hirðdansleiknum, "þá ákvæðu lögin enga refsingu fyrir hugsanir manna, heldur aðeins fyrir sannanlegar athafnir".

Konungurinn var ekki ánægður með þessar málalyktir. "Hefði jeg", mælti hann, "átt jafn marga frændur og vini í ráðinu og Torben, hefði dómurinn orðið öðruvísi. En þó að þessi leið reynist ófær, munum vjer taka málið upp á annan hátt, því þótt Torben hefði háls svo digran sem nautssvíri væri, skal höfuð hans af".

Konungur bauð nú að skipa áður óþekktan dómstól, 12 bænda dóm, að dæma aðalsmann, og var þetta gagnstætt lögum og landsvenjum. Í hefnda-hug sínum gleymdist konungi, að hann og ríkisráðið var æðsti dómur, og að hann, sem málsaðili, gat ekki setið dóminn, og að enginn dómstóll hafði vald til að ónýta dóm ríkisráðsins. Það var ætlun konungs, að þessi bændadómstóll skyldi skoðast sem "garðadómur", og ljet hann því bændurnar vera að dómstarfi á hallartorginu, en ekki á venjulegum þing-

stað, með þeim forsendum að glæpurinn hefði verið framinn að konungsgarði. En að rjettu lagi hefði dómur þessi átt að vera á undan dómi ríkisráðsins, en ekki öfugt, og dómendurnir átt að vera, eftir þeirra tíma löggjöf, eingöngu hirðmenn konungs.

Hinn ákveðna dag var Torben leiddur fyrir þenna dóm, sem hafður var á hallartorginu. Bændurnir, sem að líkindum vissu ekki hversu dæma bæri hinn volduga aðalsmann, gáfu aðeins þessa yfirlýsingu: "Vjer dæmum eigi Torben, en hans eigið athæfi sakfelli hann". En konungurinn kvað upp dauðadóminn yfir Torben Oxe.

Ekkert dugði þó að ríkisráðið og aðallinn beiddi Torben Oxe lífs. Jafnvel drotningin, ásamt göfugustu hirðmeyjunum, báðu knjekrjúpandi Torben griða. Konungur sat fast við sinn keip. Torben var hálshögginn með sverði, en Knud Gyldenstjerne var rekinn frá hirðinni.

Athurður þessi varð ekki til þess að auka á vinsældir konungs hjá aðlinum, sem hataði hann nú. Jafnvel borgarastjettin og alþýðan áleit þetta athæfi konungs órjettlátt. Honum skildist nú, að hann hefði gengið feti framar í hefnd sinni en hóflegt var. Hann vildi þó ekki að almúginn áliti hann harðstjóra, og til þess að sanna honum, að Torben Oxe hefði verðskuldað hegningu, beitti hann brögðum.

Þegar Torben var líflátinn, hjekk líkið af Faaborg enn í gálganum. En nú brá svo við, að í margar nætur urðu menn varir við bjarma yfir gálganum. Hinum hjátrúarfullu kom ekki til hugar, að konungurinn var valdur að þessum bjarma og notaði til þess fosfór. Menn skoðuðu þetta sem tákn frá himnum um að manngreyið hefði verið saklaus dæmdur af Torben húsbónda hans, sem hefði þá líka hlotið makleg málagjöld. Konungurinn styrkti þessa skoðun manna með því, að hann lét taka lík Faaborgs úr gálganum og veita því heiðarlega greftrun í grámunkaklaustri einu.

Þær vonir aðalsins, að yfirráðum Sigbrit yrði lokið við dauða Dyveke, rættust ekki. Það var öðru nær. Vald hennar varð meira og meira. Þótt undarlegt megir virðast ávann hún sjer hylli Elisabethar drotningu, og var hún þó móðir elju hennar. Var hún jafnvel viðstödd þegar drotningin ól tvíbura. Er það til frásagnar um hversu óvægin Sigbrit var í orðum og gjörðum, að við það tækifæri hreytti hún út úr sjer: "Þjóðin er vissulega of fátæk til að ala svo marga stráklinga". En henni hafði gramist þessi aukning konungsfjölskyldunnar.

Nú liður nokkur ár og á þeim tíma áttu sjer stað manndrápin miklu í Stokkhólmi, en hin óstjórnlega hefndargirni konungs var völd að þeim. Danski aðallinn, sem óttaðist sömu útreið í Danmörku, sagði nú Kristjáni konungi II. upp hollusti sinni og bauð föðurbróður hans konungdóm.

Konungurinn, sem annars var maður hugprúður, misti nú alla stjórn á sjálfum sjer og gaf sig örvæntingunni á vald. Hvorki drotningin nje Sigbrit gátu huggað hann. Hin síðarnefnda flæmdi jafnvel marga af tryggustu áhangendum hans burt með orðbragði sínu. Hún sagði, "að enginn þeirra væri til annars nýtur en að hengjast eða verða drekt".

Um þetta leyti kom meistari Jasper Brochmann frá Fjóni og hitti konung þar sem hann var í höll sinni og sleit hár sitt í örvilnan. "Hvað segja menn?" spurði hann Jasper, sem veigraði sjer að segja nokkuð af ótta við Sigbrit, en konungur skipaði honum þá að tala. Jasper

skýrði þá frá þeim orðrómi, að móðurbróðir konungs, Friðrik hertogi, ætlaði að koma konungi að övörum í Kaupm.höfn, og að sonur hans, Kristján hertogi, ætti að kvænast drotningunni. Konungi varð svo um, að honum þótti sem hann sæi þegar frá höll sinni bæði her og flota hertogans. Með tårin í augunum gekk hann út, ásamt Jasper, leit til veðurs og mælti: "Jafnskjótt og leiði verður hagstætt förum við". Hann ákvað því að flýja og að leita hjálpar hins volduga mágs síns, Karls Meisara V.

Það var 14. dag aprílmánaðar árið 1523 sem Kristján konungur II. flýði land sitt og ríki. Þrátt fyrir alla hans mörgu galla var hann þó ástsæll af borgarastjettinni. Hann var velgjörðamaður hennar og varði hana gegn yfirgangi hins drembiláta aðals. Mikill mannfjöldi hafði safnast saman fyrir framan höllina til að kveðja hann og votta honum samúð sína. En á höfninni lágu 20 herskip og biðu þess að flytja burt konunginn, drotningu hans og börn og þá vini hans, sem vildu fylgja honum í útlegðina.

Það varð hlutskifti Kristján II. að líta aftur Kaupm.höfn. Ekki þó sem konungur, heldur sem fangi á einu skipa föðurbróður hans. Var þetta 9 árum eftir flóttu hans. Var hann fluttur til Als og hafður í varðhaldi í Sönderborghöll í 17 ár. Því næst var hann 10 ár sem fangi í Kallundborgarhöll og vel með hann farið þar. Þrátt fyrir alt andströymi varð hann maður gamall, dó 78 ára að aldri.

Elisabeth drotning, sem fylgdi konungi í útlegðina, fhekk lítil laun trúfesti sinnar. Við hirð bróður hennar var litið á hana sem alóunnuga manneskju. Hún hafði yfirgefið hina einu sáluhjálpogu trú, kabólskuna, og gjörst Lutherstrúar eins og eiginmaður hennar. Kjörfurstinn í Saxlandi reyndist henni þó sem faðir. Í brjefum sínum til konungs, sem rituð voru á dönsku, ljét hún í ljós ákafa löngun eftir að mega dvelja hjá honum. "Jeg kys miklu fremur að vera hjá yðar náð og þola það, sem mjer er unt, en vera í burtu frá yður og fá alt, sem jeg vil, því gleði mína get jeg eigi aftur tekið, en óttast altaf að yðar náð lendi í einhverri hættu", skrifar hún í einu brjefa sinna. Jafnvel skynlausum skepnunum gleymdi hún ekki. T.d. spyr hún konung í einu brjefinu, hvernig veika hundinum hennar líði og hestinum hennar.

Loks aumkvaðist einn ættingi drotningar, Margrjet að nafni, yfir þessi landflóttu konungshjón. Þeim var fenginn bústaður á búgarði í Lier í Niðurlöndum, og framfærslufje var þeim veitt um stundarsakir af heimanfylgju drotningar, sem konungur hafði aldrei fengið greidda. Bróðir hennar vildi ekki við hana kannast af því að hún neytti heilagrar kvöldmáltíðar á lútherska vísu. "Jeg vildi óska, að þjer væruð eigi systir mín", mælti hann.

"Móðir vor", svaraði hún, "hefir þó getið okkur af sjer sem al-systkini. Ef yðar náð vill ekki kannast við mig sem systur, hlýt jeg að þola það og fela Guði málefni mín".

Það var engin furða þótt heilsa hennar eyðilegðist sakir andstreymis og sorga. Hún ætlaði sjer að nota heilsböðin í Achen, en var neitað um það. Að lokum lagðist hún alveg rúmföst og steig ekki í fætur frammar. Í andarslitrunum átti að þröngva henni til að þiggja náðarmeðúlin ~~með~~ að kabólskum hætti. Þegar hún var orðin mállaus var henni fengið kerti í hönd og hún smurð hinna síðustu smurningu,

svo að hún mætti deyja sem ~~kakókk~~ kabólsk manneskja.- Hún andaðist
19. janúar árið 1526, aðeins 25 ára gömul.

Þessi drotning var syrgð mjög í Kaupm.höfn. Enga drotningu
danska hafa forlögin leikið jafn harðlega og engar hafa borið þann
kross, sem þeim var á herðar lagður, með meiri guðrækni og þolinmæði
en hún.

IV.

ROSENBORGARHÖLL.

Kristján IV.

IV.

6 blöð

Áður en Kristján konungur II. andaðist höfðu 3 konungar setið á konungsstóli í Danmörku: Friðrik I., Kristján III. og Friðrik II., hinn síðasttaldi aðeins örfáa daga. Þegar Kristján II. hafði flúið Danmörku, því vald klerkastjettarinnar var þá brennt á bak aftur og óhemjumikil auðæfi hennar lentu að mestu leyti í hendur aðalsins. Borgarastyrjöld hafði geysað í landinu og þær lyktir orðið á, að borgara- og bændalandinu, því að konungsvaldið hafði hann takmarkað enn meira upp á síðkastið. Minnugir þess, hver urðu örlög Kristján II., hlutu konungarnir að setta sig við þetta, þangað til veldi aðalsins yrði hnekt.

Efi hinna þriggja áður nefndu konunga er að mestu leyti aðeins efni í pólitíska sögu. Er því slept að segja frá þeim hjer, heldur hlaupið yfir 70 ára tímabil, frá flóttu Kristjáns II. til þess tíma að Kristján IV. kemur til sögunnar.

Árið 1596 kemur Kristján IV. til ríkis, 19 ára að aldri. Segja Danir hann dugmestan þeirra konunga, er ríkjum rjeðu þar frá þeim tíma að ætt hans komst til valda og fram á þenna dag. Enginn hafi hans jafningi verið í Danmörku í óþreytandi iðjusemi, hreysti, guðsótta, rjettlæti og ósviknu dönsku hugarfari. Auk þess að vera hraustmenni mikið, var hann gáfaður í besta lagi og fjölbærur mjög. Þrátt fyrir allan fullkomleika, var hann þó breyskur sem önnur jarðarinnar börn. En það er ekki ætlunin að draga það fram í dagsljósið, meira en þörf gerist, heldur lýsa honum sem óbreyttum manni frekar en konungi og ríkisstjóra.

Rúmu ári eftir ríkisstökuna kvæntist Kristján Önnu Catharinu prinsessu, dóttur Joachim Friðriks kjörfursta í Brandenburg. Ól hún honum 6 börn. 3 þeirra dóu á barnsaldri, en 3 synir lifðu.

Anna Catharina sameinaði í persónu sinni þetta tvent: tign og yndisþokka. Góðvildin skein úr augum hennar og henni er lýst þannig, að hún hafi verið göuhrædd, dygðug, blíðlynd og hógvær. Kristján IV. unni henni mjög, en hún dó eftir 15 ára sambúð þeirra.

Þegar hinn ungi konungur hafði tekið þátt í stjórnarstörfum í ríkisráðinu og var þreyttur eftir erfiðri dagsins og langaði til að skemta sjer í hópi þeirra fjelaga sinna, er hann hafði mætur á, þá hafnaði hann ekki "góðum söppa", enda þótti engin hneisa að slíku á þeim tímum. Um atvik af þessu tæi er eftirfarandi saga.

Í maí 1598 hjelt Enevold Kruse, fjehirðir, veislu, sem stóð langt fram á nótt. Var drukkið fast. Meðal gestanna var Sigvard Grubbe, stjórnarritari, Byrge Trolle, flotaforingi, og Jochum Bülow. Þá var ekki venja, að menn færu í vögnum heim til sín að loknu sumbli, og fór því konungur fótgangandi ásamt hinum. Þremur. Þegar þeir voru komnir að Háubru spyr konungur:

"Hvar býrðu þú, Grubbe?"

"É", ansaði hinn, "ekki langt hjeðan".

"Pá skal jeg, svei mjer, heimsækja þig", mælti konungur, sem var í fallettar stelpur".

"Jeg þakka yðar hátign fyrir heiðurinn", svaraði Grubbe, "en hús-
gaf gestgjafa mínum í gær hið ágætasta vín, enskt, sem kallað er Rose
de Sole, og get jeg veitt yðar hátign það".

"Gott er það", ansaði konungur. En Grubbe bauð þjóni sínum að fara á undan og láta húsmóður hans vita um komu konungs og biðja gestgjafann að bera fram eina flösku af Rose de Sole.

Pegar þeir komu heim til Grubbe dreypti konungur á víni þessu og þótti gott. "Það er ekki brennivín," mælti hann, "heldur eitthvað, sem er bruggað í sólarljósi og drekka má mikið af, án þess að gjörast ölv-
aður, - og því vil jeg", bætti hann við og sneri sjer að Grubbe, "drekka þitt minni og kærustu þinnar".

Grubbe vildi nú gjalda líku líkt og helti sjer í staup og drakk konungi til. En meður því að hann hafði þjórað mjög áður, varð hann svo snögglega drukinn, að hann fjekk ekki á fótum staðið. Bülow brá nú við og ætlaði að hjálpa Grubbe í rúmið, en af því að hann var jafnfullur, fjellu báðir á gólfið. Þegar Trolle flotaforingi sá hversu göróttur þessi drykkur var og óttaðist að konungur yrði jafn ölvaður og hinir tveir, sem á gólfinu lágu, greip hann flöskuna og helti úr henni á gólfið.

Því næst fór flotaforinginn burt með konunginn, sem á leiðinni fjekk þá flugu í höfuðið, að heimsækja aðalsmanninn Kristján Barnekov, sem var nágranni Grubbe. Þegar þangað kom, voru dyr allar læstar, en konungur, sem ekki vildi hætta við svo búið, reyndi að skrifa inn um glugga. Tókst þá svo illa til, líklega af því að konungur var ekki allsgáður, að hann rak handfang korða síns framan í sig og hlaut af glóðarauga og skrámu á andlitið.

Grubbe og Bülow leið illa eftir þessa veislu, en þegar þeir höfðu náð sjer eftir svallið, gekk stjórnarritarinn til hallar konungs. Konungur sýndi honum glóðaraugað og mælti: "Vel veitir þú, Grubbe, eða hversu virðist þjer glóðarauga það, er jeg hefi hlotið?"

Drotningin, sem á þetta hlýddi, mælti nú við heitmey Grubbe: "Sigvarður þinn hefir veitt konungi vorum af rausn mikilli". En Grubbe svaraði drotningu af lotningu mikilli og kvaðst vilja leyfa sjer að gera þá athugasemd, að hans hátign hefði átt að fara heim og í háttinn, eins og hann sjálfur hefði gjört.

Um Kristján IV. verður þó eigi sagt, að hann hafi svallari verið. Það var aðeins að loknu dagsverki, að hann leitaði sjer stundum dægra-
styttingar meðal kátra fjelaga. Á hinn bóginn var aðalynði hans, að
vera á sífeldu ferðalagi, ekki aðeins um öll hjeruð Danmerkur og her-
togadæmin, heldur einnig til Noregs. En þangað á hann að hafa farið
yfir 50 sinnum á ríkisstjórnarárum sínum. Frá unga aldri var hann van-
ur sjómensku og jafn hagvanur á söltum sjó sem þurru landi. Noregsferð-
irnar fóru hann alltaf sjóleiðis. Fylgdi honum þá ætíð talsverður floti,
en skipin, sem voru álitin hin fegurstu í Evrópu, voru byggð eftir hans
eigin uppdráttum og sjálfur hafði hann umsjón með smíði þeirra. Á þessu
um ferðum vjæk hann ekki úr vegi fyrir neinum hættum, og er þessu til

sönnunar ferð ein, er hann fór árið 1599 til Nordkap og Vardöhus, þá 22 ára gamall. Konungurinn, sem var lítt hneigður fyrir viðhafnarsíði, fyrirskipaði að á ferð þessari mætti ekki kalla hann annað en "yfir-skipstjóra", "skipstjóra" eða aðeins "Kristján skipstjóra Friðriksson". Bróður konungs, Ulrík hertoga, sem var með í ferðinni, mátti aðeins kalla "varayfirmann" eða aðeins "herra Ulrík". Við Nordkap hreptu skipin veður stór. Skipið Victor, sem konungur var sjálfur á, rakst á sker, svo að hluti af stefninu gjöreyðilagðist og leki kom að skipinu. Var dittað að því eftir föngum, en það lenti aftur í hættu, því það rak undan sjóum að klettótttri strönd. En með aðstoð nokkurra enskra fanga hepnaðist að sigla Victor og fleiri skipum gegn um brim og boða til hafnar, þar sem viðgerð á Victor gat farið fram.

Þó að sjóferðir þessar væru oft hinar mestu svaðilfarir, þá má ekki sleppa hinu, að gleðskapur mikill var oft hafður þar sem konungur kom á land með fylgdarliði sínu. Í ferð þeirri, sem áður getur um, þar það t.d. við, að meðan konungur dvaldi í Bergen, gjörði lyfsali einn, er þar bjó, konungi veislu mikla og aðalsmönnum þeim, er konungi fylgdu. Konungur og fylgdarlið hans dansaði við fríðustu meyjar borgarinnar, en veislunni lauk þannig, að allar gluggarúður lyfjabúðarinnar voru mölbrotnar, en í þeirra stað voru sett vopn og verjur Kristjáns skipstjóra Friðrikssonar og hinna.

Þrátt fyrir sífeld ferðalög vanrækti þó konungur eigi skyldur þær, er á honum hvíldu sem landsdrotni og dómara, en á þeim árum var konungur oft viðstaddur í ríkisráðinu, hestarjetti þeirra tíma, og dæmdi dóma. Þótti konungur bæði rjettlátur og skappskygn.

Árið 1611 hófst hið svo kallaða Kalmarstríð. Því er hjer á það dregið, að við það tækifæri sýndi konungur hugrekki sitt, var sjálfur í broddi fylkinga og vann Kalmar í áhlaupi eftir blóðugan bardaga. Meðan á stríði þessu stóð, en því lauk fyrst árið 1613, dó drotningin. Þó að konungur væri mjög í önnum vegna ófriðarins, gaf hann sjer þó tíma til að dvelja hjá henni þá 16 daga, sem hún lá, og var hún þó sjúk af illkynjaðri og smitandi hitasótt. Reyndi hann eftir föngum að hughreysta hana. Tók hann sjer það mjög nærri er hún andaðist.

Kristján IV. var maður ör í skapi. Í einu herbergja hans í Rosenborgarhöll eru margar kvennamyndir. Að sögn eru þær af fylgikonum hans. Hvað hæft er í þessu, er ekki uht að segja. En eftir þeim gögnum, sem eru fyrir hendi, er um aðeins 3 konur að ræða, sem hann var í tigum við, auk Kristinar Munk, sem hann giftist til "vinstri handar", sem kallað er.

Í lagskvennavali sínu tók Kristján IV. ekkert tillit til stjettar eða ættgöfgi; þær voru allar borgaralegrar ættar. Hin fyrsta þeirra, Kirsten Madsdóttir, hafði frá því árið 1607 verið starfsstúlka í höllinni og hann var í þingum við hana meðan drotningin lifði. Ekkert vita menn nú um hverjir voru foreldrar hennar. Árið 1611, en þá var drotningin lifandi, fæddi hún honum son, Kristján Ulrík Gyldenlöve. Þegar Anna drotning var látin, tók konungur Kirsten Madsdóttur heim til sín í höllina. Frásagnirnar um líf hennar eru mjög óljósar. En árið eftir dauða drotningar komst konungur í tígi við enn aðra og þá er trúlegt, að Kirsten hafi orðið að víkja. Annars segja munnmælin, að hún hafi látist mjög skyndilega árið 1613 á sömu stundu og hún varð sat fyrir framan spegil sinn og fljettaði perlufesti í hár sitt. Önnur sögn hermir, að hún hafi kvænst Reinhold Hansen borgarstjóra, þeim er seinna var víkið úr embætti.

Fylgikona sú, er Kristján IV. hafði nú valið sjer, hjet Karen Andersdóttir. Var hún dóttir skrifarans á Brimhólmi, Anders Hansen og átt að heita Wincke og verið aðalsættar. Segir sagan, að hann hafi að rjettu lagi datur og 2 syni. Konungur sá hana í fyrsta sinni í brúðkaupi og feldi Glostrup magister, skeytti Kristján því engu, en fór með hana heim í höll sína, þegar hann hafði dansað nokkrum sinnum við hana, og hafði hana hjá sjer. En magisterinn fjekk prestakall í Kjöge sem sárabatur fyrir missi heitmeyjar sinnar, og kvæntist einni systurinn, Önnu að nafni.

Karen Andersdóttir ól konungi 2 datur, sem báðar dóu í æsku, og einn son, Hans Ulrik Gyldenlöve, árið 1615.

Þetta sama ár kvæntist konungur Kirstine Munk og af þeirri ástæðu hefir Karen líklega orðið að hverfa frá hirðinni. Að vísu segja munnmælin, að hún hafi verið rekin frá hirðinni, af því að hinar gömlu aðalsfrúr hafi enga virðingu sýnt henni og ekki viljað heimsækja hana meðan hún lá á sæng. En þetta mun vera rangt.

Um það leyti, sem Karen varð að fara frá hirðinni, hafði hún fengið vagl á augun og þau 58 ár, sem hún lifði eftir þetta, var hún mjög sjóndöpur. Konungi fórst vel við hana, keypti henni garð á Amagertorgi og fjekk henni eyna Hveen að ljeni í júní 1616. Má telja þetta sönnun þess, að ekki hafi hún verið rekin frá hirðinni.

Andersdóttir

Mörgum árum síðar bakaði Karen ~~Madsdóttir~~ sjer þó reiði konungs. Rúmum 20 árum eftir að hún hafði verið fylgikona hans, datt henni í hug að kvænast manni einum, Niels Nilausen, sem virðist hafa verið í þjónustu hennar. Konungi mun hafa þótt þessi ráðahagur henni ósamboðinn vegna sonar þeirra, og tók af henni ljenið með þeim ummælum, "að tæki hún manni þessum, gæti hann einnig ~~sýnast fyrir henni~~ alið önn fyrir henni". Ennfremur bannaði hann prestum Kaupm.hafnar að gifta hana "þessum þjóni hennar", - eins og hann komst að orði - fyr en sonur þeirra hefði fengið sinn arfahluta. Þegar konungi var skýrt frá, að Karen dveldi enn á Hveen, ásamt mannsefninu, þótt eyjan væri frá henni tekin, bauð hann að fangelsa friðil hennar, sem fanst þó ekki þegar til átti að taka, en reka hana sjálfa úr eyjunni. Það varð ekkert af þessum ráðahag og síðar fjekk Karen jarðeignir á Bornholm í stað Hveen. - Karen varð fjörgömul, dó í Kaupm.höfn árið 1673, 25 árum síðar en Kristján.

Að líkindum yfirgaf konungurinn Karen Andersdóttur til þess að kvænast Kirstine Munk til vinstri handar. Hún var aðalsættar og bar af öðrum konum sakir friðleiks. Faðir hennar var amtmaður að nafni Ludvig Munk, en móðirin hjet Ellen Marsvin. Árið 1612 hafði konungur kynst Kirstine, en þá var hún tæplega orðin 14 ára. Hún var kona dygðug og freistaði konungur, árangurslaust, að ná hylli hennar. En ástríða hans óx með degi hverjum og kom þar loks, að hann þoldi eigi mátið lengur og leitaði ráðahags við hana árið 1615, en þá var Kirstine á seytjánda ári.

Án þess að nokkurn grunaði, hvað konungur ætlaðist fyrir, fór hann með Kirstine til Lunda á Skáni og að biskupssetrinu þar ljet hann sóknarprestinn við Nicolaikirkju í Kaupm.höfn, dr. Mads Jensen, gefa sig saman við Kirstine þannig, að konungur rjetti henni vinstri hönd sína,

en hún honum sína hægri. Að öðru leyti fór hjónavígslan fram að venju-
legum helgisiðum dönsku kirkjunnar.

Ástæðan til þess, að konungur viðhafði slíka leynd, var án efa sú,
að hann kærði sig ekki um að heyra neinar mótbárur gegn þessum ráðahag,
en um lögmæti hans mun hann þó hafa leitað álits kennidómsins.

Pegar til Kaupm.hafnar kom kærði hann sig ekki um að leyna lengur
sambandi sínu við Kirstine og í lok ársins lét hann fram fara hátíð-
lega staðfestingu á þessari giftingu sinni. Fór þessi athöfn fram í
hallarkapellunni í Friðriksborg.

Allir litu nú á Kirstine sem eiginkonu konungs, en án drotningar-
tignar. Henni var nú veitt nafnbótin "greifafrú" í Slesvig-Holsten.
Börn hennar bar að telja sem skilgetih, en þó ekki sem konunglega
prinsa eða prinsessur. Synirnir nefndust greifar, en dæturnar frökenar,
en á þeim tímum bar prinsessum einum það ávarp.

Kirstine eignaðist 10 börn. En konungur vildi þó ekki kannast við
fleiri en 9, því hann áleit sig ekki fðður að því tíunda, og verður
síðar að því vikið.

Kirstine fylgdi konungi á öllum ferðlögum hans, jafnvel árið 1625,
þegar hann tók þátt í 30-ára stríðinu í Þýskalandi. Móðir hennar, frú
Ellen Marsvin, var í miklum metum hjá konungi, og heimsókti hann hana
oft þar sem hún bjó að Ellensborg. En þar kyntist hann Vibeke Kruse,
sem síðar varð lagskona hans, en þá var hún skemmumey frúarinnar.

Pegar Kristján IV. hafði búið í 14 ár í hamingjusömu hjónabandi
með Kirstine, hljóp þó snurða á þráðinn. Konungur varð þess áskynja,
að dróttseti hans, Þjóðverjinn Otto Ludvig von Solms, rínargreif, var
í mjög tortryggilegum tígum við eiginkonuna. Ef til vill hefir það ver-
ið Vibeke Kruse, sem í fyrstu vakti athygli konungs á þessu. Það er
enginn vafi á því, að Kirstine geðjaðist mjög vel að rínargreifanum og
að framkoma hennar gagnvart honum var ófeimnari en svo, að sámandi væri
eiginkonu konungs. Flaug fiskisagan, og þegar konungur kom til Haders-
levhus, þá er herlið þýskalandskeisara var þaðan farið, sá hann að á
veggjum öllum og stigagöngum voru rissaðar klúrar myndir af konu hans
og greifanum. Sjálfur var hann teiknaður þar með barðastóran hatt á
hákk höfði.

Hinum sómakæra konungi gramdist þetta mjög og því var það, að hann
áleit barn það, er Kirstine ól árið 1629, ávöxtinn af fjöllyndi hennar.
Um þetta sama leyti var Vibeke Kruse orðin lagskona hans og er trúlegt,
að hún hafi ekki sparað að ala á tortrygni konungs. Þó daldi konungur
að hún hafi ekki sparað að ala á tortrygni konungs. Hann lét jafn-
gremju sína vegna hinna mörgu barna hans með Kirstine. Hann lét jafn-
vel, bótt undarlegt sje, bæta nafni hennar inn í messubænina. Vel má
vera, að afbrýði konungs hafi rjenað, því rínargreifinn flýði til Sví-
þjóðar af ótta við hefnd konungs. - Kirstine brást hin versta við tor-
trygni konungs og krafðist þess, að mega hverfa frá honum og til móður
sinnar. En Kristján þverneitaði og kvað hana vart mundu velkomna þar.
Kirstine sat fðst við sinn keip og ámalgaði þetta við konung, en hann
neitaði sem fyr. Loks kom hirðstýra Kirstine að máli við hann og mælti:
"Yðar hátígn gjörir góðverk mikið, ef þjer leyfið henni að fara leiðar
sinnar, því það er óskaplegt hversu mjög hún geysar með óhljóðum og
emjan". Brást þá konung þolinmæðina og mælti: "Vilji hún fara, þá fari
hún fjandans til".

Kirstine hraðaði nú svo mjög brottför sinni, að hún varð að fá sjer ferðavagn og eyki þar sem hún gat fengið það, því á Friðriksborg dirfðist enginn, án leyfis, að fá henni hin konunglegu farartæki.

Í brjefi til Kirstine komst konungur þannig að orði um brottför hennar: "Þá fjekst þú hirðstýrunni aðallykilinn að Friðriksborgarhöll, að hún afhenti mjer hann, og hraðaðir þjer svo brott, en fyrir vagninn frá fiskimeistaranum ljest þú beita 4 hestum mislitum, eins og þjónusta þín og samviska hefir verið".

Það var hið mesta glapræði af Kirstine að neyða konung þannig til að veita brottfararleyfið. Það var alls ekki loku fyrir það skotið, að sambúðin gæti lagast og komist í sitt gamla horf. En við brottför hennar fengu fjandmenn hennar frjálsar hendur, því konungur tók nú Vi-beke til sín, en hún reri að því öllum árum, að sættir mættu eigi takast, og sinn þátt mun hún hafa átt í því, að árið 1632 ljet konungur kæra Kirstine Munk fyrir ríkisráðinu. Aðalatriði ákærunnar mun hafa verið ásökun um hjónabandsbrot. Hverjar urðu málalyktir vita menn ekki með vissu. Sumir álíta að Kirstine hafi verið sýknuð, en aðrir segja, að konungur hafi stigið úr hásæti sínu og faðmað hana að sjer, og málið þá fallið niður.

Hverjar svo sem lyktir þessa máls urðu, þá fjeck Kirstine skipun um að fara tafarlaust frá Kaupm.höfn og til Stjarnholms-búgarðs við Horsens, en þaðan flutti hún svo á Bollerbúgarð. Hún var komin í ónáð og í messubænunum var hætt að biðja fyrir henni og börnum hennar. Árið 1647 sókti ríkisráðið um að hún yrði leyst úr þessu haldi eða útlegð. Konungur gaf þá leyfi til, að hún mætti dvelja hvar sem hún kysi helst og heimsækja vini ~~hæmærxáxíðáxáxáx~~ sína á Jótlandi, ef hún þyrfti eitthvað við þá að tala. Hún lifði konung í 10 ár. Þegar hún frjetti lát hans táraðist hún. "Hverjum hefði komið til hugar", mælti hún, "að jeg gæti grátið Kristjáns vegna".

V. BÖRN KRISTJÁNS FJÓRÐA.

Svo er talið, að með drotningu sinni, Kristine Munk, og hjákonum sínum, hafi Kristján IV. eignast alls 22 börn, þegar með er talin dóttir sú, er Kristine Munk átti og konungur vildi ekki kannast við.

Af þeim 6 börnum, sem konungur átti með drotningu sinni, Önnu Catharina, var aðeins eitt, sem lifði hann. Var það Friðrek prins, sem tók við ríki eftir föður sinn. Elsti sonurinn, Kristján prins, dó ungur að aldri; orsökina líklega sú, að honum þótti "dropinn góður". Yngsta son sinn misti hann í 30 ára stríðinu í Þýskalandi.

Með Kristine Munk gat Kristján IV. 10 börn, vildi þó ekki kannast við hið yngsta. Voru þetta 2 synir og 8 dætur. Annar sonanna dó á barnsaldri, en hinn, Valdemar Kristján, hlaut afbragðs uppeldi og var oft sendiherra föður síns hjá erlendum þjóðhöfðingjum. Ráðahagur tókst með Valdemar og rússneskri prinsessu og fór hann til Moskva og var tekið þar forkunnarvel. Stórfurstinn rússneski lofaði honum 12 tunnum gulls í heimanmund með konuefninu og furstadæmi að auki. En sá böggull fylgdi skamrifi, að Valdemar varð að gjörast grísk-kabólskar trúar, ætti hann hnossið að hljóta. Þessu vildi hann ekki hlíta og ákvað heim að fara. Stórfurstinn gaf honum eigi fararleyfi og ljet gæta hans vandlega. Nú tókst svo vel til, eða illa, að rússneska prinsessan varð dauðsþúk af ást til Valdemars, sem var maður fríður sýnum, og gaf hún í skyn, að firra myndi hún sig lífi fengi hún eigi að njóta Valdemars. Stórfurstanum líkaði þetta stórilla og gjörði Valdemar tvo kosti, að kvænast dótturinni og láta skírast með góðu eða illu, eða hann yrði sendur í útlegð. Var nú illt í efni fyrir Valdemar, en þá vildi honum það til happs, að stórfurstinn tók sótt mikla og andaðist. En sonur hans, sem við ríkjum tók, gaf Valdemar heimfararleyfi og leysti hann út með dýrmætum gjöfum. Þannig fór um sjóferð þá. Þau urðu æfilok Valdemars, að hann fjell í orrustu við Pólverja árið 1656.

2 dætur konungs og Kristine Munk dóu í æsku. En þessar eru merkilegastar þeirra, sem af barnsaldri komust:

Anna Catharina, sem trúlofaðist, þá barn að aldri, Frantz nokkrum Ranzau. Hann fjell í hallarsíkið við Rosenborgarhöll og druknaði þar, en Anna tók sjer svo nærri fráfall hans, að hún sprakk af harmi. Var hún þá á 15. árinu.

Sophia Elisabeth var 15 ára gömul þegar hún var gefin Kristjáni Penz greifa, en misti hann eftir 18 ára sambúð. Þá trúlofaðist hún aðalsmanninum Holger Wind, en sá sveik hana og giftist annari. Sophia ljet sjer fátt um finnst, en endursendi Holger mynd af honum, en hafði áður skorið augun úr myndinni.

Nafnkunnust allra dætra Kristjáns IV. er og verður Eleonora Kristine. Var hún það barna hans, er hann unni mest. Var hún afbragð annara kvenna að vitsmunum og mentun. Lagði stund á vísindi og var tungumálagarpur mikill. Efi hennar varð ekki í samæmi við gáfur hennar og glæsileik, því hún rataði í raunir miklar. Ung var hún gefin einum hirðmanna konungs, Corfitz Ulfeld, sem um eitt skeið var einn af áhrifamestu mönnum þjóðarinnar. Komst síðar í ónáð og varð að flýja land. Eleonora Kristine kaus að fylgja manni sínum í

útleigðina og átti hún þó vissulega þess kost að lifa áhyggjulausu lífi í Danmörku. Hún varð 10 barna móðir.

Með hinum 3 hjákonum sínum gat Kristján sinn soninn með hverri, og gaf hann þeim ættarnafnið Gyldenlöve. Hlutu þeir allir hið ágæt-sín sem hin skilgetnu. - Sonur Kristine Madsdóttur, Kristján Ulrich þjóð. Hann varð ástfanginn í stúlku af borgara ættum og hefði kvænst ráðahag. Kristján Ulrich varð að lokum dróttseti Spánarkonungs. Þau urðu æfilok hans, að hann fjell í smáorrustu og eftir hina frækileg-ustu vörn.

Sonur Kristján IV. og Karen Madsdóttur, Hans Ulrik Gyldenlöve, dó þegar hann var um þrítugt. Var hann þá orðinn ljensmaður í Frið-riksborg og Kronborg.

Sonur Vibeke Kruse, Ulrich Kristján Gyldenlöve, varð frægastur hinna óskilgetnu sona konungs. Á unga aldri rjeðist hann í spanska herþjónustu. Árið 1657 kom hann aftur til Danmerkur og varð yfirfor-ingi í danska hernum, 27 ára gamall. Tók hann þátt í vörn Kaupm.hafn-ar, þegar Karl Gustav Svíakonungur settist um hana, og sýndi þá hug-rekki mikið og harðfengi.

Yngsta dóttir Kristine Munk, sú er konungur vildi ekki kannast við sem barn sitt, var flutt frá Danmörku til kaupmanns nokkurs í Ham-borg, sem fjeck skipun um að senda hana frá sjer, en hvert, vita menn ekki. Þó er það hald manna, að hún hafi gengið í Carmelita-klaustur í Köln, og tekið þar upp nafnið Isabella a Jesus Maria, og dvalið barna yfir 40 ár.

Geta verður manns nokkurs, sem sagður var sonur Kristjáns IV og Kristine Munk. Maður þessi kallaði sig Don Jörgen Ulrik. Hann líkt-ist hvorki föður sínum eða móður að útliti. Hann var mjög bólugraf-inn, nefstór og hár hans var langt, svart og sljett.

Það var fyrst árið 1650, eða 2 árum eftir dauða konungs, að manns þessa heyrðist getið. Dvaldi hann þá á Spáni og hafði verið hneptur þar í fangelsi vegna skulda. Þegar hann nú skýrði frá, að hann væri sonur Kristjáns IV. og Kristine Munk, var hann látinn laus og fór til Valencia á Spáni. Danska sendiherranum gaf hann þær upplýsingar, að fæddur væri hann árið 1615 eða 1616, m.ö.o. áður en konungur kvæntist Kristine Munk. Ekkert þekti hann til systkina sinna, nema Valdemars Kristján greifa. Mentun kvaðst hann hafa hlotið við Sóreyjarskóla um sama leyti og Ulrich hertogi, skilgetinn sonur konungs. Að öðru leyti sagðist honum þannig frá, að á 13. ári hafi hann verið sendur frá Dan-mörku með rússneskum sendiherra og ferðast með honum í 9 mánuði. Því næst fór hann til Póllands og var þar farið með hann sem konungborinn mann. En fje kvaðst hann hafa haft heiman að frá sjer. Þegar hann hafði dvalið þar um hríð fór hann til hirðar Þýskalandskeisara, dvaldi þar í 5 ár og tók kabólska trú og hlaut þá fornafnið Jörgen. Flækt-ist hann nú um Evrópu, kom til Kölnar, Amsterdam og Rochelle. Á þess-um síðast talda stað voru honum greiddir, líklega árið 1635, 7000 dúk-atar - hann vissi ekki af hverjum - eftir skipun Kristjáns IV. Þá fór hann til Vesturheimseyja, því hann fýsti mjög að sjá hina lítt

kunnu heimsálfu. Þar gekk hann í lið með amerískum sjóræningjum til þess að ræna Spánverja og Portugalsmenn. Loks leiddist honum þetta fór til Austur-India, en þaðan fór hann landveg til Genua. Árið 1647 gefur konunginum franska stærðar gimstein, ómetanlega gersemi, og hattveríð ránsfengur frá þeim tíma að hann var sjóræningi. Konungur galt honum gripina og gaf honum 4 vagnhesta, hin mestu metfje, og reiðhesta merkur. En í Rochelle lenti hann í deilum við franskan heldirmann, drap hann í einvígi, varð að flýja og fara aftir til Ameríku. Þar rak hann sjórán í 9 mánuði, að líkindum til þess að auðgast á ný. En nú var hamingjan honum ekki hliðholl, og til þess að komast til Evrópu varð hann að gjörast fallbyssumaður á spanskri freigátu. Með henni komst hann til Valencia, en til þess að geta lifað þar, varð hann að hleypa sjer í skuldir. En því ljet hann uppskált um ætterni sitt, að hann mætti losna úr skuldafangelsinu.

Þegar sendiherrann innti náunga þenna eftir, hvort hann gæti ekki sýnt brjef frá konunginum föður hans, eða móðurinni, kvaðst hann að vísu hafa fengið brjef frá þeim báðum nokkrum mánuðum fyrir andlát konungs, og hefðu þau bæði krafist þess, að hann kæmi heim. En svo illa hefði tekist til, að brjefum þessum, ásamt 700 dúkötum, hefðu grískir hermenn stolið frá honum.

Um 3 árum eftir andlát Kristjáns IV., eða árið 1651, kom maður þessi til Danmerkur, með miklu föruneyti að sögn. En hann naut einkis manns virðingar þar, því hann lifði hinu mesta svaðllífi. Þau urðu æflok hans, að dag nokkurn árið 1655, er hann ók vagni sínum yfir Knippelsbrú, mætti hann bruggarasveini, sem vildi ekki víkja vagni sínum fyrir honum. Hann úthúðaði piltinum, sem reiddist mjög og greip barfli og greiðdi honum högg svo mikið, að hann fjell dauður niður. Slík urðu endalok þessa dularfulla manns. Sú gáta verður aldrei ráðin, hvort rjett hafi hann sagt til um faðerni sitt. Þótt ýmislegt kunni að mæla með því, að svo hafi verið, þá kemur og annað til greina, sem mælir á móti.

Kristján konungur var byggingameistari slíkur, að fáir voru hans líkar. Sjálfur gjörði hann uppdrættina að byggingunum, sem voru óvenjulega grumlegar. Sama var hversu mjög hann átti annríkt við stjórnarstörfin, hann ljet aldrei undir höfuð leggjast, að fylgjast sjálfur með framkvæmd verkanna. Hann leit eftir öllu og tók ákvarðanir um hvaða efniviður skyldi notaður. Enda bera þær byggingar vott um, að vel hefir verið vandað til þeirra.

Kristján IV. var lítt hneigður fyrir innisetur og borgarveru. En störf hans heimtuðu, að hann yrði að dvelja í Kaupmannahöfn. Til þess nú að eiga hæli utanborgar, en þó sama og í henni, þar sem hann gæti hvílst og hrest sig í tómstundum sínum, hóf hann árið 1604 að byggja Rosenborgarhöll. Þarna var hann oft á kvöldin og annaðist þá blóm sín og annað, er að garðyrkju laut. Með eigin höndum byggði hann jafnvel lítið skemtihus í miðjum garðinum.

Konungur ljet sjer mjög umhugað að treysta varnir borgarinnar

sem best. Í því skyni færði hann út borgarstæðið, þannig að Rosenborgarhöll varð innan borgarmúranna. Í höll þessari bjó hann, þegar ungur notaði. Og enn má líta óbreytt þau herbergi, er kon-

Einn var sá staður enn, sem konungi var jafnkær og Rosenborgarhöll. Var það Friðriksborgarhöll. Um ástæðuna til þessa er sú saga Slangarup og var stödd á móts við Hillerødby, hafi hún tekið verki mikla, fyrirgoða þess, að hún væri að verða ljettari. Og undir þyrni runna, sem þarna var, átti hún að hafa alið Kristján. Ekkert verður fullyrt um sannleika í þessu máli, en hitt er víst, að táknræn er hún, því oft var lífsbraut konungs þyrnum stráð. Friðriksborgarhöll er ein hin fegursta konungshöll í Evrópu og byggingarmeistarann, Kristján IV., til hins mesta sóma.

Þegar Kirstine Munk var komin í ónáð konungs, bjó hann ýmist að Friðriksborgar- eða Rosenborgarhöll og ávalt með Vibeke Kruse. En hollusta hennar við konung og umhyggja ávann henni ástir hans, en ekki fríðleikur hennar, því fyrir honum fór lítið. Dvaldi hún með konungi í 18 ár og mátti hann ekki af henni líta. Þegar hann árið 1644 hóf herferð sína gegn svenska flotanum, lét hann útbúa henni klefa við hliðina á káetu hans á skipi sínu "Fríeiningin".

Að sjálfsögðu litu börn Kirstine Munk og tengdasynir hennar þessar ástir konungs og Vibeke óhýru auga. Á meðan konungur lifði gátu þau hvorki nje þorðu að vinna henni meim. En jafnskjótt og hann var látinn, var hún rekin burt úr höllinni. Öll fjölskylda Kirstine Munk krafðist þess nú, að Vibeke, "þessi ljettúðuga og óguðlega manneskja, sem með bölvuðum lifnaði sínum hafði bakað konungi hneisu lífs og liðnum", yrði ákærð fyrir rægingu á Kirstine Munk. Heimtað var, að málið yrði rekið í kyrbeik. En ríkisráðið vildi eigi fallast á þetta og bar það fyrir sig, að slíkt gæti valdið "jafn miklum kvörtunum yfir ríkisráðinu og nú mætti heyra yfir sáluguðum kónginum, sem án dóms og laga lét taka frú Kirstine fasta og hafa í haldi".

En Vibeke þurfti ekki að þola jarðneskan dóm. Hún syrgði Kristján svo mjög, að 8 vikum eftir dauða hans andaðist hún sjálf.

Þegar nú ættingjar Kirstine Munk fengu eigi komið fram hefndum á henni í lifanda lífi, létu þeir líkið gjalda þess, því kl. 12 að nóttu var því ekið burt í sorpægni og jarðsett í fátækrakirkjugarði.

Í einkalífi sínu var konungur mjög lítillátur og ljúfur, og eru margar sögur til um það. Ein er sögð hjer þessu til sönnunar og lýsir hún konungi vel. Konungur, sem var enginn oflátungur í klæðaburði, en gekk daglega í mjög látlausum búningi, mætti dag nokkurn, þegar hann gekk sjer til skemtunar í nágrenni Friðriksborgarhallar, fátækum bónda. Teymdi sá belju. Heyrir nú konungur, að bóndi kallar til beljunnar: "elsku mamma! elsku mamma!" þegar hann hottar á hana.

"Því kallar þú kúna "mömmu?" spyr konungur.

"Af því kýrin fæðir okkur öll heima", ansar bóndi.

"Hvert ætlar þú þá með kýrbeigluna?" spyr konungur aftur.

"Og jeg ætla nú að selja hana", svarar hinn, "til þess að geta greitt skatta mína".

"Á hverju ætlið þið þá að lifa?" spyr konungur, "þegar þú selur ~~hæna~~ kúna. Þú gætir farið til fógetans og beðið um frest".

"Já, barna eruð þið lifandi komnir", ansar bóndi. "Nei, þeir karlar taka heldur fyrirfram en að þeir veiti nokkrum frest".

"Far þú þá til konungs. Víst hjálpar hann þjer".

"Nei", svarar bóndi, "hann getur hvorki gert illt eða gott - ætli hann sje ekki eins og þjónar hans".

Konungur bar á móti þessu og kvað bónda skyldi fara til konungs og tjá honum vandræði sín, en bóndi þvertók fyrir og sat fastur við sinn keip.

Daginn eftir varð bóndi meira en lítið undrandi er hann fjekk skilaboð þess efnis, að koma skyldi hann tafarlaust í konungsgarð. Mintist hann nú orða sinna daginn áður og fór með hálfum hug til hallarinnar. Þar hitti hann tvo menn að máli, sem tóku hann, jafn-skjótt og þeir heyrðu að boð hafði verið gjört eftir honum, og lú-börðu hann. Að því búnu ljetu þeir hann fara í næstu stofu og þar hitti hann mann þann hinn sama, sem hann daginn áður hafði átt tal við. Bóndi kærði nú fyrir honum meðferðina á sjer og bar sig aum-lega.

"Jæja", ansaði konungur. "Þá veistu að konungurinn getur illt gjört, þegar hann vill svo við hafa. En slíkt gerir hann ekki af fús-um vilja. Fá þú nú kerlingu þinni þessa 25 dali, og barna eru aðrir 25 dalir handa þjer og fyrir þá getur þú keypt kúna aftur. Nú veistu að konungurinn getur einnig vel gjört, og til þess hefir hann fullan hug!"

Kristjání IV. er þannig lýst, að hann hafi verið bæði hár og þrekinn, augun frá og gáfuleg, nefhið svokallað arnarnef og röddin karlmannleg. Enginn hófsmaður var hann um vín. Þegar hann hjelt veislur sínar og leið að lokum, ljet hann bera inn gullker eitt mikið, fullt af víni. Var það svo þungt, að 2 menn áttu fullt í fangi með að bera það. Veitt konungur sjálfur af kerí þessu og urðu aðalsmenn þeir, sem fyrstir fjellu fyrir ofurborð, að greiða fjebætur. Drukku menn oft 30-40 minni. Bar það þá oft við, að svo nærri var gengið konungi, að bera varð hann burt í stól hans. En svo hraustur var hann, að daginn eftir klæddist hann í dögum og gekk til starfa sinna eins og ekkert hefði í skorist.

Eins og kunnugt er, var Kristján IV. enginn skírlífismaður og viðurkendi hann það sjálfur og reiddist þeim ekki, sem ávítuðu hann fyrir þenna breyskleika. Eitt sinn var hohum skírt frá því, að prestur nokkur við Frúarkirkju í Kaupmannahöfn hefði farið hörðum orðum um hann. Konungur ljet sjer fátt um finnst, en skipaði klerki, að flytja ræðuna í hans eigin áheyrn. Gjörði prestur það skörulega og dró ekki dul á óskírlífi konungs. Kristján varð svo hrifinn, að hann gjörði prest þenna að hirðpresti sínum og skriftaföður.

Þó að konungur þessi stæði í meiri stórræðum en fyrirrennarar hans, varð honum þó eigi fjárvant, því hann var hinn slýngasti fjesýslumaður, sem kunni að eyða fje og spara á hinn rjetta hátt.

Kristján konungur IV. andaðist árið 1648, en fæddur var hann árið 1577. Varð hann þannig 71 árs að aldri. Hann hafði alltaf hraustmenni verið um dagana og með fullu ráði og rænu, svo sem konungi sómdi, beið hann ~~þeirrar stundar~~ æðrulaus þeirrar stundar, að gjalda skyldi hann skuld þá, sem hinn völdugasti jöfur og hinn aumasti þræll verða að leiðarlokum að inna af hendi til herra lífs og dauða.

VI. FRIDRIK III. og SOPHIA AMALIA.

VI 56103
Friðrik III. tók við ríkjum árið 1648, tæplega fertugur að aldri. Mátti heita svo, að konungstign hans væri nafnið tóm, því ríkisráðið, jáns IV., Corfitz Ulfeld, en honum var það mest að þakka - eða kenna - að Friðriki voru settir svo harðir kostir við ríkistöðuna, að miklu fremur var hann þrell ríkisráðsins en húsbóndi.

Drotningu þá átti konungur, er hjet Sophia Amalia. Var hún kona drambóm og skartgjörn, gáfuð og orðheppin. Faðir hennar var þýskur fursti, herskár og drotnunargjarn. Dóttirin erfði þessa eiginleika í ríki mæli. Undirferli voru henni ekki ógeðfeld og neytti hún þeirra, væri eigi annara úrkosta.

Mága þrjá átti konungur, er giftir voru hálsystur hans. Voru það Corfitz Ulfeld, sem fyr var getið, Hannibal Sehested, ríkisstjóri í Noregi, og Ebbe Ulfeld. Bárust þeir mjög á um þessar mundir og þóttust standa báðum fótum í jötu. Þókti drotningu nóg um ofmetnað þeirra og taldi konung á að banna konum þeirra og öðrum óskilgetnum börnum Kristjáns IV., að aka inn í innri hallargarðinn, og varð svo að vera sem hún vildi. Ýmsa lægingu aðra urðu þau hálsystkini konungs að bola. Corfitz Ulfeld, sem var maður stórlátur, reiddist þessu mjög og hvarf frá hirðinni og hafði að engu þótt konungur byði honum að sækja hirðveislur. Var þetta mjög misráðið af Ulfeld, því óvinum hans við hirðina veittist nú enn betra tækifæri til að vinna honum mein. Enda hugðist einn þeirra, Walter, hersir að tign, að ryðja honum úr vegi. Var það ráð hans, að hann ginti lauslætiskvendi, sem Dina hjet og hann var sjálfur í þingum við, til að koma þeim orðrómi á kreik við hirðina, að Ulfeld hefði í hyggju að drepa konung á eitri með hjálp konu sinnar, Eleonoru hálsystur konungs. Þegar drotningin frjetti þetta, ljet hún sem hún tryði því og taldi konung á að ljá þessu eyra. Þegar Ulfeld varð rógburðar þessa vísari, krafðist hann rahnsóknar í málinu, og urðu þær lyktir á, að Dina var hálshöggin fyrir lygina, en Walter hersir, höfuðpaurinn, var aðeins gerður landrækur. Þótt Ulfeld væri fundinn sýkna saka, gramdist honum hversu dómurinn var órjettlátur og hvarf, ásamt konu sinni, með leynd af landi brott og leitaði til Svíþjóðar, en þar gjörðist hann ættjörðu sinni hinn óþarfaði maður. Vel ljetu þau sjer líka, konungshjónin, að Ulfeld var úr landi farinn.

Það er gamalt orðtak, að "hart sje hrafnaþrjóstið, þegar þeir kroppa augun hver úr öðrum". Hannibal Sehested, annar mágur konungs, var landstjóri í Noregi, maður auðugur og vel metinn. Öfundarmenn átti hann í ríkisráðinu, sem vildu bola honum burt, en koma sjer í mjúkinn hjá konungi, með því að ákæra hann fyrir óráðvæðni í embættisrekstri. Einhver vandkvæðinu hafa verið á því, að Sehested fengi sannað sakleysi sitt, því láta varð hann af hendi allar eigur sínar í Noregi og meira en 3 tunnur gulls í ofanálag.

Sem vonlegt var þókti Sehested súrt í broti að velta þannig úr tigninni. En hann var maður slægur og setti sig við orðinn hlut - í bili. Hugsaði hann aðlinum í Danmörku þegjandi þörfina þegar færi gæfist og gjörðist nú einhver skæðasti fjandmaður hans. En landi sínu vann hann alt það gagn er hann mátti og var síðar meir hafður í hávegum við dönsku hirðina.

Hinn þriðji mágur konungs, Ebbe Ulfeld, hröklaðist af landi brott og gekk í svenska herþjónustu. Hið sama gjörði Valdemar Kristján, sonur Kirstine Munk og Kristjáns IV.

Voru nú horfnir af hinum politíska vettvangi þeir menn, sem sakir auðs og metorða höfðu verið þeim konungi og drotningu þyrnar í augum, en ríkisráðið var sem reyr af vindi skekinn gagnvart konungi, því horfnir voru nú þeir, er forystuna höfðu og voru þess megnugir að bjóða konungsvaldinu byrginn.

Enginn óeirðamaður í kvennamálum var Friðrik konungur III., svo sem verið hafði faðir hans, Kristján IV. En áður en hann kvæntist, hjelt hann þó eina hjákonu, sem Margrethe Pappen hjet, og gat með henni son þann, er nefndist Ulrik Friðrik Gyldenlöve, og varð hann síðar landstjóri í Noregi. Var hann að sama skapi svallsamur og hann var hraustur. Eigi var konungur vínhneigður, svo sem þá var títt um fyrirgull. Á hinn bóginn var hann haldinn einni ástríðu, þeirri, að búa til og nýju málin, jafnvel ítölsku. Latínu talaði hann reiprennandi menn um guðfræðileg efni. Heimspeki, náttúrufræði og norræn fornfræði áttu þar hark í horni sem hann var. Sat hann löngum á tali við þá menn, er sköruðu fram úr í þessum fræðum.

Konungi er þannig lýst, að hann hafi verið hár vexti, yfirbragð hans alvarlegt og stillilegt. Hár sitt ljét hann vaxa, en skegghýjung hafði hann um munninn. Dulur var hann í skapi, starfsamur, orðheldinn, svifaseinn í ákvörðunum. Trúnaðarmenn valdi hann sjer meðal hinna lægri stjettu, því aðalsmönnum tröysti hann lítt.

Eins og fyr er getið, var drotning konungs þýst í húð og hár. Var það mál manna, að hún væri fögur. Talin var hún grimm í skapi og heift-rækin, þætti henni miður. Við almúgan var hún blíf og lítillát. Hugrökk var hún, svo orð var á gert. Þegar Svíar sátu um Kaupm.höfn, reið hún um á vígisgördunum og hirti eigi um þótt kúlur hvinu umhverfis hana og stráfeldu þá, er fyrir þeim urðu. Dýraveiðar voru henni mjög að skapi. Hún dansaði allra kvenna best og leikkona hefði hún getað orðið með ágætum. Útlendinga mat hún miklu meir en danska aðalsmenn. Reiddust Danirnir þessu og báru út ýmsan óhróður um hana, m.a. að hún tældi þjóna sína til fylgilags við sig. Eigi tjóaði konungi að standa gegn vilja hennar, og varð hann að láta í öllu að óskum hennar.

Fyrstu 10 ríkisstjórnarár Friðriks III. bar fátt til tíðinda, en þá lenti hann í ófriði við Svía, en drotningin mun ekki hafa latt hann stórræðanna. Fóru leikar svo, að Svíar settust um Kaupm.höfn, en borgarbúar vörðust vasklega og fór konungur og drotning fyrir þeim og flýðu hvergi. Vegna þessa urðu þau ástsæl mjög meðal borgarbúa, sem kusu miklu fremur einveldi hans en stjórn dramsamra aðalsmanna. Drotning og konungur, sem undu illa ofmetnaði aðalsins, sáu sjer nú leik á borði. Með aðstoð þjóðverjans Gabel komust þau í samband við hina svörnustu fjandmenn aðalsins. Var þar fremstur í flokki Svane biskup, maður mælskur og slægur. Átti hann aðlinum grátt að gjalda, því ungir aðalsmenn höfðu eitt sinn óvirt konu hans mjög freklega á götu úti. Var það með þeim hætti, að þeir rifu burt tjaldhimin af kerru hennar og báru því við, að aðalsmönnum einum leyfðist að nota slíkt skraut. Fleiri góðir menn fylgdu og konungi að málum. En drotningin var pottur og þanna í undirmálum þessum. Aðalsmennirnir ugðu ekki að sjer, því konungur var sem fyr hinn stiltasti og ljét ekki á neinu bera. Er nú

ekki að orðlengja það, að konungur og fylgismenn hans hjeldu svo vel á málum sínum, að á næsta ríkisdegi, sem haldinn var, varð það fram að ganga, að konungur fengi einræðisvald. Var það borgarastjettin og klerkdómurinn, sem studdi konung dyggilegast í þessu. Atburði þessum var fangað á þann hátt, að háseti var reist á hallartorginu fyrir þau konungshjónin, og tóku þau þar hyllingu þegna sinna.

Ekki verður um það efast, að drotnunargirni og fordild drotningar ungur aldrei í það ráðist, að hvetja og brýna þær stjettir, er nú veittu honum að málum, að rísa gegn kúgun aðalsins.

Ekki leið á löngu áður en andstæðingar konungs fengu að kenna á valdi hans og varð það ráð beirra að flýja land. Í þeim hóp var aðalsmaður nokkur, Kay Lykke að nafni. Var hann talinn ríkastur, glæsilegastur og voldugastur danskra aðalsmanna þegar hjer varð komið. Í ófriðarliðssveit. Var hann vinur Corfitz Ulfeld og að Kristjáni IV. látnum var honum falið að sjá um brottflutning Vibeke Kruse frá Rosenborgarhöll. Fórst honum það illa úr hendi, því í háðungarskyni við Vibeke notaði hann til þessa lítilfjörlegan póstvagn, sem hvítum og rauðum húðarjálkum var beitt fyrir, en hafnaði skrautkerru, sem Sehested kanslari sendi. Varð honum þetta lítt til sæmdar, því þegar sonur Vibeke, Ulrik Kristján Gyldenløve, frjetti þetta, skoraði hann Kay Lykke á hólm. Neyddist hann til að taka áskoruninni, því Gyldenløve vildi engum sættum taka. En áður en einvígið yrði háð, laumaðist hann burt frá Hamborg, en þar voru þeir báðir staddir um þessar mundir. Kay Lykke var kvennabósi mikill. Eitt sinn reit hann brjef aðalsfrú einni, sem hann hugðist glepja, og komst þar m.a. þannig að orði: "að hin göfgasta kona þjóðarinnar myndi ekki hafna ástum hans". Var þetta ekki í fyrsta skifti, sem hann dróttaði ~~sk~~ slíkt að drotnungunni, því árið 1656, segir hann í brjefi, sem enn er til: "Þið ættuð að heyra, hvað rætt er um drotningu vora, að þjóðar hennar leggist með henni, sem víst mun satt vera, því ljúf er hún við þá". Brjef þetta komst í hendur hirðarinnar, og orðin "hin göfgasta kona þjóðarinnar" þannig skilgreind, að með þeim væri átti við drotninguna. Þurfti minna til en þetta, að drottinsvik væru kölluð. Enda flýði Kay Lykke hið skjótasta til að forða lífi sínu. En hugleysi hans einmennti ekki á honum, heldur tvímenti með heimsku hans. Hann reit dómurunum brjef og játaði, að hann hefði gjörst sekur um drottinsvik og fyrirgjört sæmd, lífi og eignum. En glæpur þessi væri ekki framinn fyrir sakir illmensku, heldur væri gáleysi einu um að kenna. Grátbað hann dómarana að dæma sig vægara og þyrma lífi sínu og mannorði. En fje sitt alt mættu þeir taka, eða þær batur, er þeim sýndist. Sophia Amalia var eigi þannig skapi farin, að hún ljeti tækifæri til hefnda ganga sjer úr greipum. Mál var höfðað gegn Kay Lykke. Vilji drotningar rjeði niðurstöðu dómsins, en hann varð á þá leið, að fyrst skyldi Kay Lykke sviftur aðalstign, skjaldarmerki hans og hjálmur molaður verða af böðlinum. Því næst skyldi, ef í hann sjálfan næðist, hægri hönd hans höggvin af, þá höfuðið og það sett á stöng, öðrum til aðvörunar, en eignir hans allar falla undir krúnuna. Færi nú svo, að Kay Lykke yrði ekki gripinn, skyldi refsingin framkvæmd verða á eftirlíkingu hans úr trje. 4. sept. 1661 var dómi þessum fullnægt á trjekarli, sem tákna átti sakborninginn. Seinna sýndi böðullinn hina hálshöggnu trjemynd heima hjá sjer fyrir peninga.

Það er af Corfitz Ulfeld, mági konungs, að segja, að um sama leyti og ríkisþing það stóð, er veitti konungi einræðisvald, kom hann til

Kaupmannahafnar frá Svíþjóð. En þannig stóð á ferðum hans, að mál hafði verið höfðað gegn honum í Svíþjóð og hugði hann sig hafa fallið á því; en það var misskilningur hans. Ekki hafði hann og Eleonora kona hans fyr stigið færi á land í Kaupm.höfn, en þau voru handtekin og höfð í gæslu í Rosenborgarhöll. Eftir fáa daga voru þau flutt þaðan og til Hammerhushallar á Bornholm. Þar sættu þau hinna hraklegustu meðferð og reyndu að flýja, en náðust. Loks voru þau látin laus eftir hálft annað ár. En láta varð Ulfeld af hendi drjúgan hluta eigna sinna og lofa því hátíðlega, að vinna hvorki konungi nje ríkinu tjón, mörku og krafðist leyfis að mega fara til heilsubrunnanna í Spaa. Var honum veitt það. En í stað þess að fara til Spaa, fór hann til Amsterdams og hóf þar undirróður gegn Danmörku. Þegar danska hirðin varð þessa vísari, beið hún ekki boðanna, höfðaði mál gegn honum og urðu úrslit þau hin sömu og í máli Kay Lykke, að því undanteknu þó, að í stað þess að höggva höndina af, skyldi líkami hans limast sundur í fjóra hluta. Ekki lánaðist flugumönnum konungs að ná Ulfeld á vald sitt og var dómurinn framkvæmdur á trjekarli. En hús hans í Kaupmannahöfn var jafnað við jörðu og súla reist þar, sem það hafði staðið, og á hana letrað: "Til eilífrar háðungar, smánar og svívirðingar svikaranum Corfitz Ulfeld". Niðursúla þessi var ekki rifin fyr en árið 1841. - Ulfeld andaðist árið 1664. Var hann þá á ferðalagi á bát eftir Rínarfljóti. Synir hans grófu hann með leyndundir trje einu á fljótsbakkanum.

Það er af Eleonoru, ~~kæmm~~ ekkju Ulfelds, að segja, að eftir lát hans fór hún til Englands. Fór þá fór hún til þess að innheimta gamla skuld hjá Karli II. Englandskonungi. Eigi var konungur sá meiri drengskaparmaður en það, að hann seldi ekkju lánardrottins síns í hendur Danakonungi, og losnaði þannig við skuldgreiðsluna. - Jafnskjótt og Eleonora kom til Kaupm.hafnar var hún leidd fyrir Sophiu Amaliu. Ljet drotningin herbergisþernu sína færa Eleonoru úr fötum, en horfði sjálf á, svifta hana öllum skartgripum og færa hana í tötra. Að þessu búnu var henni varpað í Bláturn. Í fangelsi þessu dvaldi hún samfleytt 22 ár. Átti hún þar svo ilt atlæti, að undrum sætir að hún skyldi halda lífi. T.d. var enginn gluggi á fangaklefanum, en sú birta, sem í honum var, barst inn um gat á bakinu samtímis því að reykurinn frá rörlausum ofni fór út um það. Þó voru þetta aðeins smámunir hjá öðru verra, sem þessi gáfaða og glæsilega konungsdóttir varð að þola af hendi fjandkonu sinnar. Bækur og ritföng var henni bannað að hafa, sömuleiðis nál og þráð. Kníf til að matast með fjekk hún ekki, varð að notast við bein. - Það var ekki fyr en eftir dauða Sophiu Amaliu að Eleonora hlaut frelsi sitt aftur. Henni auðnaðist að fá að lifa í friði hin síðustu æfiár sín. Var hún 77 ára þegar hún andaðist.

Það líkaði Dönum miður, að Friðrik III veitti Þjóðverjum þeim, sem flyktust þá til Danmerkur, óspart stöður við hirðina. Þó bætti það mjög úr skák í augum almennings, að konungur valdi sjer mjög starfsmenn meðal borgaranna, en ekki aðalsins, eins og áður hafði tíðkast. Þannig var einn af ágætustu mönnum Þjóðarinnar, Griffenfeld, lítillar ættar; en konungur mat menn meira eftir hæfileikum en ættgöfgi. En svo mjög var hirðin þýsklunduð, að hinn væntanlegi konungur, Kristján krónprins, kunni ekki dönsku.

Þeir voru ekki ófáir, sem ljetu hirðina verða vara við hversu þeim mislíkaði dálæti hennar á öllu þýsku. Íslendingur nokkur bjó þá

í Kaupm.höfn. Að hætti lærðra manna á þeim göm timum gjörði hann nafn sitt latneskt og kallaði sig Torfæus. Var hann í miklum metum hjá konungi vegna lærdóms. Eitt sinn bar svo við, að konungur ljét Torfæus ganga fram fyrir krónprinsinn, sem ávarpaði íslendinginn á þýsku. Torfæus kunni ~~málxætt~~ tungu þessa, en vildi ekki mæla á henni við áheyrninni lokið þar með. Nokkru síðar hitti konungur hann og spurði: "Jæja, Torfæus, hefur þú sjeð prinsinn?" - "Já, yðar hátign", ansaði hinn. "Hvað sagði hann?" spurði konungur. "Jeg veit það ekki", gegndi Torfæus. - Konungi þókti þetta einkennilegt og innti nánar eftir þessu og hið sanna kom í ljós. Konungurinn, sem var í rauninni dansklundað-ur, skammaðist sín fyrir að væntanlegur stjórnandi danskrar þjóðar kynni ekki tungu hennar, og prinsinn varð að læra dönsku.

Friðrik konungur III andaðist árið 1670, eftir aðeins tveggja daga legu.

-----0-----

VII. Kristján V.

Kristján V. var 24 ára gamall þegar hann tók við ríki. 21 árs að aldri hafði hann kvænst 16 ára gamalli prinsessu, Charlottu Amalíu. Var vandist Kristján því, að hlýða móður sinni í blindni. Einn kennara hjet, og rjett hann að því öllum árum, að vinátta góð tækist með henni og prinsinum.

Óljúft var Kristjáni að kryfja mál til mergjar og reykull var hann í ráði. Reiðar, veiðiferðir og íþróttir og skemtanir voru honum til mestrar ánægju. Hann var ístöðulítill að eðlisfari og var þannig leiklagi, og kom það í ljós við ýms tækifæri.

Eigi hafði Kristján verið lengi kvæntur fyrir en hann lagðist á hugi með hirðlæknisdótturinni, Sophíu Amalíu, og uppfrá því hafði hjákonan meira vald á honum enmeiginkonan.

Ekki hvíldu stjórnarstörfin þungt á herðum konungs, því Griffenfeld hafði allan veg og vanda af þeim. Þór Kristján þar að óskum föður síns, sem á banasænginni ráðlagði honum, að láta Griffenfeld ná hinum æðstu metorðum, en í áföngum þó. Griffenfeld var smárrar ættar, því faðir hans hafði haft þann starfa með höndum, að renna víni á flöskur. Hjet hann þá Peter Schumacher, en Griffenfelds nafnið tók hann sjer þegar hann gjörðist handgenginn Friðrik þriðja. Þótti hinum tignari mönnum súrt í broti, að þurfa að beygja sig fyrir Griffenfeld, enda ljet hann þá oft verða þess vara, að meir mat hann óbreyttan borgara en aðalsmann. Eignaðist hann því marga óvini, er kostuðu kapps um að ryðja honum úr vegi.

Lítt var konungur vinavandur, og varðaði hann mestu í þeim efnum, að fjelagar hans kynnu til skemtana. Voru þeir margir hverjir hinir örgustu svallarar og lítt menntir og hugsuðu mest um að gjörast auðugir á kostnað konungs og þjóðar. Var þar fremstur í flokki hálfbróðir konungs, Ulrik Friðrik Gyldenlöve. Óttaðist Griffenfeld mjög áhrif hans á konung og kom því til leiðar, að Gyldenlöve var gjörður að landstjóra í Noregi.

Þó að konungur sinti lítt hinum alvarlegri málum, því Griffenfeld fór með þau, var honum mjög að skapi að vera álitinn sá, sem öllu rjeði og gott þótti honum að hljóta hól fyrir vitsmuni. Var og Griffenfeld óspar á hólið. Frá því er sagt, að eitt sinn komst hann á snoðir um, að ráðherra einn erlendur ætlaði að bera fram mál eitthvert við konung. Griffenfeld sagði nú konungi hverju hann skyldi svara og þegar nú ráðherrann kom fram með málaleitun sína og konungur hafði svar á reiðum höndum, barð hinn fyrnefndi undrandi mjög, kvaðst hafa dvalið við margar hirðir, en aldrei hefði hann þann konung fyrir hitt, er hefði þannig getað svarað málaleitun án alls undirbúnings.

Um sama leyti og drotningin fæddi konungi ríkiserfingja, varð og hjákona hans ljettari. Var orð á því gjört hve miklu meiri væri umhyggja konungs fyrir frillunni en eiginkonunni.

Ekkjudrotningin, móðir konungs, rjeði enn sem fyrir miklu hjá konungi. Oft leitaði Griffenfeld fulltingis hennar. Vildu þau bæði ryðja Sophíu Moth úr vegi, en þorðu eigi að aðhafast neitt í þá átt, því reiði konungs var hverjum þeim vís, sem ljeti orð hníga að því, að hann hætti mökum öllum við jómfur þessa.

Smám saman öðlaðist Griffenfeld hin æðstu tákn sæmdar og virðingar. Var það engin furða, því sjálfur var hann frumkvöðull að þessum titlum myndar Lúðvík XIV frakkakonung og hirðháttu hans. Ekki þurfti að biðja hinn æðri aðal. Var þetta konungsvaldinu til styrktar, að ríkustu fjölbó var minna gagn að þessu en efni stóðu til, því sjaldnast voru það Dansem flutst höfðu til landsins og leituðu færiss að maka krókin.

Að sama skapi og Griffenfeld hækkaði í tigninni fjölgaði óvinum hans. En hann þóttist öruggur fyrir þeim, því vel vissi hann, að konungur gat hann feigan. Engu fengu þeir þó áorkað fyr en þeim datt það snjallræði í í samsæri þessu. Var nú ekki að sökum að spyrja. Griffenfeld var handtekinn. Mál var höfðað gegn honum og drottinsvik gegn honum að sök. Var það þýskur læknir, Mauritius að nafni, sem samdi ákæru-atrúðin, sem fæst urðu sönnuð, eða voru staðleysur einar. Eigi að síður var Griffenfeld dæmdur dauði og eignamissir fyrir sakir drottinsvika. Hann var þó náðaður þar sem hann kraup við höggstokkinn og beið banahöggsins. Hlaut hann nú æfilangt fangelsi. Kvað Griffenfeld þann kost verri en hinn fyrri. Sat hann 18 ár sem fangi á Munkhólma, skamt frá Þrándheimi, og sætti hraklegri meðferð. Að lokum var hann látinn laus 1699, sama ár og konungur dó. Var hann þá orðinn heilslaus með öllu og andaðist ári síðar.

Eigi hækkaði hagur konungs við það, að Griffenfeld var rutt úr vegi. Voru ráðgjafar hans hver örðum duglausari, og altaf urðu þeir verri og verri því oftast sem um þá var skift. Virtist konungur heillum horfinn eftir það að hann misti Griffenfeld. Fann hann það glögglega sjálfur. "Griffenfeld einn vissi betur, hvað ríkinu var fyrir bestu, en allt stjórnarráð mitt til samans," sagði hann eitt sinn. Hvert óhappið rak annað. Ófriðknum við Svía var haldið áfram að þarflausu, en dugandi hershöfðingjum var vikið frá og bráðómögulegir menn settir í þeirra stað; enda fóru leikar svo, að Danir mistu hvern vinninginn á fætur öðrum og voru að lokum hraktir burt úr Svíþjóð að fullu og öllu. - Fjárhagur ríkisins var hinn aumasti. Eyðslusemi konungs var hóflaus, og ekki bættu hinir þýsku aðalsmenn ástandið. Þeirra eina áhugamál var að auðgast á kostnað þjóðarinnar. Varð Kristján V fyrstur danskra konunga, að láta ríkið eftir í skuld þegar hann fjell frá. Nam hún 11 tunnum gulls og þótti ekki ósmá upphæð í þá daga.

Þó að Kristján V væri maður sterkbygður var hann þó tæplega fimtugur þegar allskonar krankleiki tók að sækja fast á hann. Varð hann um eitt skeið svo vesall, að hann gat ekki einu sinni skriðið. Aðalsjúkdómarnir voru fóttagigt, svimi og máttleysi. Um tíma bráði svo af honum, að hann gat ekið til halla sinna og matast hjá gæðingum sínum, en bati þessi stóð skamma stund. Honum hrakaði meir og meir. Nú leitaði hann ekki huggunar hjá frillunni, heldur hjá konu sinni, sem reyndi að sefa hann og hugga. - Loks misti hann ráð og rænu og andaðist 53 ára gamall. - Svall hafði átt mikinn þátt í að stytta líf hans.

VIII. Friðrik fjórði.

VIII 586a3
Friðrik IV. var maður óásjálegur, neflangur og munnvíður, augun stór og dökk og drungaleg. Lítill var hann vexti og önnur öxlin hærri en hin. Eigi að síður var hann sterkbygður, kvikur í hreyfingum, veiðimaður góður og dansaði vel. Hann var ötull að hverju sem hann gekk og þjóðhollstjettinni hin mesta hjálparhella. Örlátur var hann þeim, sem þess þurftu með, eða það verðskulduðu, en var að öðru leyti fastheldinn á fje ríkisins.

Í uppvextinum hafði hann lítillar mentunar notið og vildarmenn, konungsins, föður hans, höfðu spornað gegn því, að hann fengi að taka þátt í eða kynna sjer ríkisstjórnarmálefni. Þegar nú Friðrik varð sjálfur konungur, aflaði hann sjer nauðsynlegrar þekkingar, svo að hann, en eigi ráðgjafar hans, hefðu stjórnartaumana í höndum. En eftirlætisgoð föður hans, þau er mest höfðu haft sig í frammi, fengu lausn í náð, ýmist með eða án eftirlauna.

Þegar Friðrik kom til ríkis voru erjur orðnar milli Danakonungs og Friðriks fjórða hertoga í Gottorp. Var hertogi þessi mágur Karls tólfta í Svíþjóðu. Fylgdi Karl mági sínum fast að málum og var, áður en varði, kominn með 12 þús. manna her í námunda við Kaupmannahöfn. Neyddist nú Friðrik til að semja frið við nafna sinn, hertogann, og láta að kröfum hans.

Á þessum árum var fjárhagur ríkisins í kaldakoli. Ein tekju-öflunarleið Kristjáns fimta hafði verið sú, að leigja erlendum ríki danska hermenn gegn árlegu gjaldi. Friðrik fetaði í fótspor föður síns í þessu efni og leigði þýskalandskeisara og Englendingum danska hermenn. Reyndist þetta hin ágætasta tekjulind fyrir konung, því á 10 árum græddi hann á þessu hvorki meira nje minna en 5 milj. í beinhörðum peningum. Eigi verður því bót mælt, að senda þannig landsins sonu til að berjast fyrir málefnum, er þeim voru óviðkomandi, á vígvöllum erlendra ríkja. En afleiðingar þessa urðu þó eigi svo mjög skaðsamlegar þjóðinni, því auk teknanna, sem konungur hafði af þessu, kom herlið þetta heim þrautþjálfað í öllum hernaðarlistum, eftir að hafa lotið stjórn hinna frægustu hershöfðingja þeirra tíma.

Mannúðlegt hugarfar Friðriks kom m.a. fram í því, að hann reyndi eftir bestu getu að bæta hag bændastjettarinnar. Á þeim árum voru bændur þeir, sem voru leiguliðar herragarðseigendanna, átthagabundnir. Konungur reið sjálfur á vaðið og leysti úr þessu landhafti, eða ánauð, alla þá bændur, er tilheyrðu jarðeign hans Jægerpris. Nokkru síðar nam hann úr gildi átthaga-ánauðina, að svo miklu leyti, sem unt var, því herra-mennirnir höfðu leyfi til að kveðja til herþjónustu þá af leiguliðum sínum, sem þeim þóknaðist. En þeir leiguliðar, er fyrir þessu urðu, máttu eigi flytja sig búferlum af óðali herramannsins, fyr en þeir höfðu lokið herþjónustu sinni.

Þó að rjettarbót þessi, bændum til handa, væri eigi viðtækari en raun varð á, var hún þó stór bót í máli. Var nú ekki lengur litið á þá sem menn öllum öðrum óæðri, heldur sem hverja aðra þegna. Ekki áttu þeir þessu láni að fagna lengur en í 23 ár. En þá kom til sögunnar hinn svo nefndi átthagafjötur. Var hann í því fólgin, að karlar allir, sem

voru á aldrinum frá 14 til 35 ára voru skrásettir og urðu að dvelja í átt-
högum sínum uns þeir höfðu lokið 6 ára herþjónustu eða náð 35 ára aldri.
Var þessi villa verri en hin fyrri, því fyrirmæli þessu giltu um Danmörku
allá nema Borgundarhólm, og jafnvel þar sem átthaga-ánauð hafði aldrei
þekst áður.

Ekki áttu Danir friði að fagna á ríkisstjórnarárum Friðriks, því
helming þess tímabils geysuðu blóðugar styrjaldir. Reyndu Danir að hefna
á Svíum fyrri ófara. Valt á ýmsu fyrir þeim á landi, en í sjóhernaði
voru þeir yfirsterkari. Var það garpurinn Tordenskjöld, sem það var að
þakka. Segir sagan, að svo mjög hafi Svíar óttast hann, að sænskar mæð-
ur notuðu hann sem Grýlu á óþæga krakka og sögðu: "Nú kemur Tordenskjöld!"

Þegar Karl tólfthi Svíakonungur fjell, komst loks friður á. Fengu
Danir þá viðurkenningu rjettar síns á hertogadæminu Slesvig, en Frakkar
og Englendingar ábyrgðust þeim hana um aldur og æfi. Er öllum kunnugt
hvers virði sú ábyrgð reyndist.

Einn ljóður aðeins var á ráði Friðriks fjórða. Var það veiklyndi
hans gagnvart kvenfólki. Aldrei varð hann bó sem viljalaust verkfæri í
höndum fylgikvenna sinna. Fyrsta ævintýri hans gjörðist þegar hann var
22 ára. Var hann á ferð í Ítalíu og staddur í Feneyjum. Kyntist þar
hinna fögru og fjörugu greifafrú Velo og varð ástfanginn. En mærin var
dygðug og vildi eigi þýðast hann, nema hann kvæntist henni. Friðrik var
þess alþúinn. En þá kom babb í bátinn, því greifafrúin var ~~kæð~~
kæðlskrar trúar og krafðist hins sama af Friðriki, ef hún ætti að gift-
ast honum. Honum var eigi mögulegt að verða við þessu og var því ekki
neitt úr þessum ráðahag. Friðrik fór heim til Danmerkur og var þunglynd-
ur lengi á eftir.

Tveimur árum eftir þenna atburð kvæntist hann prinsessu að nafni
Louise frá Mechlenborg-Güstrow. Hún var 4 árum eldri en hann, smá vexti,
en vel limuð og þekkileg. En hún var geðrík í meira lagi og þar það eigi
ósjaldan við að hún reyndi, með hlaðinni skambyssu, að neyða eiginmann-
inn að hætta öllum hliðarstökkum í hjónabandinu. Fyrstu 2 ár samvista
þeirra gjörði konungur sig ekki sekan í neinum trygðrofum. En þá varð
hann ástfanginn í yngstu dóttur fyrverandi sendiherra Prússa, Vierecks að
nafni. Var hún sögð fögur mjög. Karl faðir hennar var þessa mjög fýsandi
því hann hugðist mundu flá feitan gölt. Til þess svo að bægja burt öllu
hneykslanlegu við þessa sambúð, var stofnað svo kallað samvisku-hjónaband
milli hins kvongaða konungs og jómfú Vierecks. Fór athöfn þessi fram í
viðurvist margra ráðgjafa og leyndarráða konungs. Í tilefni af þessum
atburði skrifaði Vierecks gamli forsætisráðherranum prússneska eftirfar-
andi brjef á frönsku:

"Herra minn!

Yðar hágöfgi mun eigi vera ókunnugt um það, sem um langan tíma
hefir verið í allra munni, ~~kæð~~ bæði í Berlín og um alt Þýskaland,
áhrærandi konunginn í Danmörku og dóttur mína. Málalyktir urðu þær,
að þegar konungurinn hafði, svo þúsundum sinnum skiftir, farið þess
á leit við dóttur mína að búa með henni í hjónabandi, og tilmælum þess-
um fylgdu frómar fullyrðingar og sannanir um algjört stöðuglyndi hans,
um þá hún eigi spornað gegn sífeldum bænum hans, en fjellst að lokum á
heiðarlega skilmála, og gaf samþykki sitt til, að hjónaband þeirra var
gjört heyrum kunnugt fyrir skömmu síðan, stofnað í hinna konunglegu
höll í návist ýmsra göfugra ráðgjafa og leyndarráða konungs.

Jeg bið því yðar hágöfgi um, að neita mjer eigi um þann greiða, að tilkynna þetta hans hátign, og á þann hátt, að honum mislíki eigi þetta tiltæki. Mjer er það vel ljóst, að bæði jeg og dóttir mín eigum á hættu rögmælggi þeirra, sem, skv. biblíuskýringu prestanna og ríkj-bera það út sem hinn versta glæp og synd gegn Guði. En í hinni hei-ungur eða konunglegur prins hafi eigi leyfi til að búa í hjónabands-þess neyddur af knýjandi ástæðum (fluoro albo = hvít klæðaföll). Prest-skýringum en greinilegum og rökstuddum sönnunum; ennfremur er jeg sannfærður um, að ef yðar hágöfgi væri kunnugt um allt, sem gjörst hef-ir í þessu máli (hún var m.a. búin að eiga 2 börn með konungi), og hversu hegðun dóttur minnar hefir lengi verið rómuð af öllum heiminum, þá mynduð þjer sjálfur viðurkenna, að dóttir mín gat eigi farið öðru-vísi að en hún gjörði. Vildi jeg leyfa mjer málalengingar, myndi hans hátign komast að raun um, að hjónabandssamningurinn milli dóttur minn-ar og konungsins er þannig, að hann getur af Guði sjálfum álitist rjettlátur og gildur. Hún hefir því af þeim sökum getað fallist á hann, án þess að spjalla sæmd sína eða samvisku. Þó að dóttir mín hefði getað hlotið öll ríki veraldar, myndi hún aldrei hafa öðlast samþykki mitt, ef jeg ekki eftir nákvæma yfirvegum allra ástæðna, með og móti, hefði komist að raun um, að hún gat, með óskertri sæmd og samvisku, gjört þetta. Megi yðar hágöfgi koma því náðarsamlegast til leiðar, að konungurinn láti sjer vel líka þenna atburð með dóttur mína, sem hefir gjörst án nokkurs líks fordæmis og samkvæmt Guðs einkenni-legu og augsýnilegu forsjón og ákvörðun. Jeg kys mjer fremur dauða en að styggja konung minn, og aldrei mun mín eigin velferð, nje dótt-ur minnar, vera þyngri á metunum en konungs míns o.s.frv."

Kaupmannahöfn, 20. okt. 1703.

Ekki voru allir hirðmenn konungs ánægðir með þetta háttalag hans. Meðal þeirra var einkavinur hans, Holstein greifi. Hafði hann ráðið kon-ungi frá þessu bralli. Þegar jómfú Viereck komst að þessu, brást hún hið versta við og sagði konungi, að ekkert yrði úr þeirra sambúð svo fremi að Holstein yrði ekki rekinn frá hirðinni. Varð konungur, nauðug-ur þó, að láta að orðum hennar. - Ekki urðu langar samvistir konungs og jómfú Vierecks, því hún ljest fáum árum síðar af barnsförum. Tók kon-ungur þetta mjög nærri sjer og gjörðist um skeið fráhverfur öllu kven-fólki.

Í lok ársins 1708 ákvað konungur að ferðast á ný til Ítalíu. Tók hann sjer dulnefnið greifinn af Oldenborg. 2 mánuði dvaldi hann í Fen-eyjum og tók svo mikinn þátt í skemtunum, að hann beið heilsutjón af, því kvenhollusta hans, sem legið hafði í dvala frá því Viereck dó, vakn-aði nú aftur til lífsins. Lagði hann einkum lag sitt við giftar konur þarna á Ítalíu. Á heimleiðinni heimsókti hann Ágúst konung hinn sterka í Sakslandi, en hirð hans var öllum öðrum konungahirðum Evrópu fremri í siðleysi og lauslæti, en Ágúst konungur alræmdur ástaberkskur.

Eftir heimkomuna til Danmerkur varð konungur ástfanginn í stúlku að nafni jómfú Schindel. Var um kent áhrifum þeim, er hann varð fyrir við saksnesku hirðina, því endabótt mey þessi væri ung og fögur, var hún ómentuð og nautnasjúk og systir herbergisþjóns konungs. Ljek hún nú

Friðrik á alls oddi um hrið og horfði ekki í skildinginn, þótt fjefastur væri annars. Brátt rak þó að því, að hann gjörðist leiður á henni. Árið 1710 var hún með barni af hans völdum. Gjörði hann hana þá að greifafrú af Fredriksholm og freistaði þess að losna við hana, reyndi að gifta hana manni að nafni von Giese. Þetta tókst honum þó ekki, því Giese krafðist mikillar fjárfúlgu í heimanmund, en konungur tímdi eigi að greiða fjeið.

Árið 1712 hætti konungur öllum afskiftum af jómfrú Schindel, því nú beindist hugur hans í aðra átt. Varð þá fyrir valinu dóttir Reventlows sál. stórkanslara, Anna Sophia að nafni. Var hún frið mjög, en full holdug. Svarhærð og dökkeygð, neffrið og muhnnett, beldökk en tannljót. Kyntist konungur henni fyrst á grímudansleik og varð jafnskjótt hrifinn af fegurð hennar, óframfærni og blygðunarsemi. Konungur dró enga dul á hversu konum var innanbrjósts, en henni varð ógreitt um svör og kvaðst þóðið Önnu Sophíu að giftast henni til vinstri handar, en þess vegna bar voru um fleirkvæni, en faðir hennar hafði verið brokkgengur mjög í ásta-málum. Að vísu sagði hún móður sinni undir og ofan af tilboði konungs, en gamla konan varð hin reiðasta og rjetti henni kinnhest.

Leið nú hálf tveim árum þannig, að konungur komst ekki í færi við Önnu. Tók hann þá til sinna ráða og heimsókti móður hennar þar sem hún bjó að Clausenholm. Var honum tekið af kurteisni mikilli af þeim mæðgum. En áður en hann fengi tækifæri til að tala við Önnu, bauð móðirin henni að ganga út og til herbergja sinna og bar við ~~laxa~~ lasleika hennar. Þótti nú konungi horfa óvænlega um sinn hag og fór til Skanderborgar. Þar hittu hann bróður Önnu og systir, og sögðu þau honum, að ekki væri systir þeirra fráhverf honum, og að hún mintist með ánægju grá samfunda þeirra á grímudansleiknum. Þótti konungi gott að heyra þetta.

Holstein greifi, sem áður var minnst á, var mágur Önnu og æskuvinnur konungs. Veitti hann konungi að málum þessum og var milligöngumaður hans og Önnu. 4 dögum síðar heimsókti hann aftur frú Reventlow og dvaldi þar til kvölds, en Anna ljét ekki sjá sig. Þegar hann loks hugði til brottfarar og var sestur í vagn sinn, bar Önnu þar að í rauðum morgunkjól. Settist hún strax við hlið konungs, sem bauð að halda af stað án tafar. Hafði sumu af þjónustuliði hallarinnar verið mútað til þess að láta sig engu skifta um ferðir Önnu og gjöra eigi móður hennar aðvart í tæka tíð. Var nú ekið sem leið liggur til Skanderborgar. Á sömu stundu og þau stigu þar úr vagninum veitti konungur henni nafnbótina furstinna í Sles-vík, en þýski konrektorinn, Clausen, gaf þau saman að vörmu spori í vinstri handar hjónaband. Í launaskyni gjörði konungur hann að hirð-presti og skriftaföður Önnu Sophíu.

Gömlu frú Reventlow líkaði stórátt þetta framferði Önnu dóttur sinnar. Liðu þannig 7 ár, að hún vildi hvorki sjá hana nje heyra. Þá fyrst veitti hún henni fyrirgefningu sína, snortin af trygð konungs og umhyggju-semi fyrir dótturinni.

Í 10 ár bjó Friðrik fjórði þannig sem eiginmaður tveggja kvenna. Þá andaðist Louise drottning hans eftir margra ára vanheilsu.

Anna Sophía, sem nú orðið kunni tókin á konungi og vissi hversu ómissandi hún var honum, leitaðist nú við, með brögðum, að ná hinu lang-þreyða takmarki, að verða drottning. Hún ljét í ljósi þá ósk sína við

konung, að nú vildi hún hætta öllum mökum við hann. Kvaðst hún hafa hneykslað Þjóðina og að samviskan biði henni að hætta jafn syndsamlegu ur, sem var jafn hrifinn af henni og fyrir 10 árum síðan, varð skelkaður við að heyra þessa ákvörðum hennar. Hann reyndi með öllum ráðum að fá hana ofan af þessu, en hún ljet ekki haggast. Konungur leitaði þá í vandræðum sínum til nokkurra andlegrar stjettar manna, en þeir leiddu honum fyrir sjónir, að ekki gæti hann vænst að öðlast sjálfur fyrirgefningu sinna synda, ef hann spornaði gegn hinna frómu ákvörðun Önnu. Loks ákvað konungur að giftast henni löglega, því án hennar gat hann ekki verið

Skyldmennir konungs tóku þessu hið versta og neyttu allra bragða til að hindra giftinguna. En konungur ljet ekki skipast að heldur. Sýningstuttur tími. Og 2 dögum eftir jarðarförina ljet konungur gefa sig saman við Önnu Sophíu.

Friðrik konungur hlóð lítt undir Þjóðverja eins og gjört höfðu margir fyrirrennarar hans á konungsstóli. Var hann dansklundaður mjög svo sem verið hafði Kristján fjórði, og var margt mjög líkt um þá. - Ljet hann sjer mjög ant um útbreiðslu kristindómsins og alþýðumentun. Einnig setti hann á stofn munaðarleysingjahælið (Vajsenhúsið).

Ekki var Friðrik eldri en 54 ára þegar krankleiki tók að sækja á hann, sem ágerðist þegar frá leið. Ekki bætti það heldur heilsu hans, að hann var eitt sinn viðstaddur þar sem verið var að steypa fallbyssur, og vildi til slys á vinnustaðnum, en ~~efsta~~ ofsahræðsla greip konung. Í októbermánuði árið 1730 tókst hann ferð á hendur, ásamt drotningunni, til Holstein. Á leiðinni heim aftur elnaði honum sóttin og komst ekki lengra en til Odense, og þar andaðist hann 60 ára gamall.

IX. Kristján sjötti.

Hann var 31 árs þegar hann kom til ríkis. Honum er lýst þannig, að hann hafi verið lítil vexti, ófríður og rödd hans með þeim fádæmum, vissu það ekki áður. Móðir hans, en drottning Friðriks fjórða, annað- og því bitur í skapi og gaf sig við ýmsum kreddum. Hafði þetta sín umgangast jafnaldra sína nje taka þátt í neinum skemtunum, nema dýr- laus, þyrfti hann að tala við einhvern, roðnaði og virtist feiminn. Að öðru leyti var hann góðum gáfum gæddur, fljótur að átta sig á því, sem um var að ræða, en átti erfitt með að koma orðum að því, sem hann vildi segja, mestmegnis sökum feimni. Þótt ótrúlegt sje, fjekk faðir hans honum þýska hirðmenn einvörðungu. Varð þetta til þess, að Kristján kunni eigi að mæla á danska tungu, þótt hann skildi málið. 29 ára var hann orðinn þegar honum var leyft að taka þátt í ríkisráðinu.

22 ára kvæntist hann þýskri prinsessu, Sophíu Magdalenu. Var hún dóttir þýsks kotfursta. Kona þessi náði þegar áhrifavaldi yfir Krist- jáni. Hún var há og velvaxin, en ófríð og altaf náfól. Ekki vildi hún þó bæta úr þessum fólva og nota andlitsfarða. Hún var þannig skapi far- in, að mest bar á drambi hennar, drotunargirni, dutlungasæmi, tor- trygni og afbrýðissemi. Kom hið síðast talda fram í því, að hirðmeyjar sínar valdi hún svo ófríðar, að enginn maður, með karlmannlegu eðli, gat litið þær girndarauga. En því valdi hún þær þannig, að hún vildi firra Kristján öllum holdsins freistingum. Alt sem danskt var, fyrir- leit hún og dönsku áleit hún ekki mannamál. Hirðin var því þýsk í sjón og raun, en skyldmennum sínum kom hún til vegs og valda og skeytti engu þótt danskir menn stæðu til boða, er voru meira en jafnokar Þjóðverj- anna. Aldrei ljét hún sjá sig fótgangandi í Kaupmannahöfn, en ljét bera sig í burðarstól, æki hún ekki í vagni. Þeir, sem mættu henni og kon- ungi, urðu að standa berhöfðaðir álengdar, fara af baki væru þeir ríð- andi, eða út úr vögnunum, ef þeir óku.

Það eitt innrætti móðir Kristjáns honum, að koma guðræknislega fram, gefa út tilskipanir og sýna konunglega makt og mikilleik hirðar- innar. Hvern sunnudag fóru þau konungur og drottning tvisvar í kirkju, en bæn var beðin á kvöldi hverju í salakynnum þeirra, og þegar hirð- presturinn bað bænir, kraup konungur og allir viðstaddir. Enga löngun hafði konungur til að auka á þekkingu sína, og engan áhuga virtist hann hafa á flotamálum eða hernaðar. Hið eiha, sem var áhugamál hans, var rennismíði, en í þeirri grein var hann snillingur. Eins og áður var minnst á, mat hann dýraveiðar einskis, hinsvegar þótti honum góð skemtun að aka eins hart og komist varð, ef til vill til að forðast forvitni manna.

Þegar Kristján var kominn til valda, fengu vinir föður hans og hin- ir æðri embættismenn brátt að kenna á því, að konungaskifti voru orðin. Einkum urðu þeir menn fyrir barði hans, sem stuðlað höfðu að hinni síð- ari giftingu Friðriks og Önnu Sophíu. Sagði Kristján þeim upp vistinni. En ekkjunni skrifaði hann brjef þrungið ásökunum, svifti hana nafnbót- inni ekkjurotning, og bauð henni að hypja sig til Clausenholm. Gim-

eða 1766, skaut upp kvensnift nokkurri, er staðhafði að hún væri dóttir Kristjáns konungs og mágkonu hans. Naut hún til þessa stuðnings norsks stúdents, er Kirchhof hét. Sem aðal sönnunargagn, máli sínu til framfremur kvaðst hún hafa skjöl nokkur, er tækju af allan efa, en þau sýndi hún aldrei. - Loks bótti eigi annað hlýða en að skipa nefnd til að rannkomst nefndin að þeirri niðurstöðu, að kona þessi, er kallaði sig Önnu hefði opinber skækja í Amsterdam, og að hún og Kirchhof byggju nú saman ið til náðar konungs, að hún hlyti vægari refsingu, eða lífstíðar fangelsi, og staðfesti konungur það. Seinna var hún þó leyst undan betrunarhússvinnu og fjekk 100 rd. árlega sjer til viðurværis gegn því að hún yrði til æfiloka í betrunarhúsinu. Síðustu ár æfi sinnar lánaði kerlingin ~~á~~ fje gegn háum vöxtum og var full steigurlætis. Hún dó 1804. - Tæplega verður dregið í efa, að niðurstaða nefndarinnar hafi verið rjett, því hana skipuðu margir heiðarlegir menn.

Kristján sjötti ljet sjer mjög ant um vísindi og alþýðufræðslu og vildi þjóð sinni vel. En undanlátssemi hans gagnvart drotningunni og bruðli hennar varð þess valdandi, að fjárreiður ríkisins voru í hinni mestu niðurlægingu þrátt fyrir góðæri og friðartíma. - Hann ríkti í 16 ár og andaðist árið 1746.

X. Friðrik fimti.

Það var sem dimm nótt væri á enda og bjartur dagur rynni upp yfir Danmörku þegar Friðrik fimti settist í háseti föður síns, Kristjáns sjötta. Tími heittrúarsinna, helgislepju og hræsni var liðinn, og í sjötti ljét setja umhverfis konungshöllina, til varnar því, að almenn-
ingur kæmi of nærri, var tekin burt, og frá táknrænu sjónarmiði sjeð
átti þetta líka við um afstöðu konungs og þegna hans hvor til annars.
Þar varð bilið minna og greiðfærara yfir það en áður hafði verið. - Leik-
sýningar, söngleikir og hverskonar skemtanalíf hjelt nú innreið sína.

Þjóðin fann og vissi, að nú átti hún danskan konung, konung, sem
mælti á þeirra eigin tungu, mann, sem var vingjarnlegur, blátt áfram,
hógvær og góðgjörðasamur. Bar snemma á þessum eiginleikum konungs. Er
það í frásögur fært, að þegar bruninn mikli varð í Kaupmannahöfn, en þá
var konungur barn, hafi hann farið að hágráta þegar honum var sýnt út
um hallargluggann hvar hið húsvilta fólk hreiðraði um sig á berri jörð-
inni, allslaust, hungrað og örvilnað. Vildi hann ekki neyta matar síns,
en það þess, að honum væri útbýtt meðal aumingjanna úti. - Móður hans,
hinna Þýsklunduðu Sophiu Magdalenu, þótti nóg um hversu sonur hennar
hneigðist að öllu, sem danskt var, og kallaði hann í háði "der dänische
Prinz".

Alt drembilæti og gikksháttur, samfara afkáralegum hirðsiðum, var
horfið frá hirðinni og menn borgaralegra ætta gengu þar út og inn eins
og heima hjá sjer. Jafnvel skáldið Holberg kom til hirðarinnar. Var
hann þá gamall orðinn og hafði til þessa verið lítill vinur hennar. Nú
þótti honum gott þar að koma, "og veldur eigi fordild því", sagði hann,
"heldur hitt, að engan stað veit jeg betri fyrir heimspeking en hirðina,
þar sem líta má tiginborið fólk grímu- og farðalaust, án teprulegs
göngulags og tilgerðarlags orðagjálfs".

Drotning Friðriks fimta, Louise, var ensk, dóttir Georgs fyrsta.
Einnig hún hafði áunnið sjer hylli þjóðarinnar með yfirlætislausri fram-
komu og ekki síst fyrir það, hversu miklar mætur hún hafði á öllu, sem
dansk var. Jafnskjótt og hún kom til Danmerkur, ljét hún hið enska föru-
neyti sitt hverfa aftur til Englands og fjekk sjer danskt þjónustulið og
mælti aðeins á danska tungu.

Meðan Friðrik var enn eigi orðinn konungur, bar svo við í Svíþjóðu,
að konungslaust var þar. En þangað hafði borist orðrómurinn um lítillæti
Friðriks, hversu alþýðlegur hann væri og yfirlætislaus. Bændasjettin
þar, og þá einkum Dalakarlarnir, höfðu öldum áður beitt sjer fyrir
stjórnarbyltingu, sem lyktaði með því, að Norðurlandarákin 3 klofnuðu
hvert frá öðru. Nú vildu þeir leitast við að sameina þau. Til þess að
flýta fyrir kosningu ríkisarfans og tryggja Friðrik Danaprins ríkis-
erfðarjettinn í Svíþjóð, fór 3 þús. manna flokkur til Stokkhólms. Þegar
Dalakarlarnir komu þangað, var tilkynt, að friður hefði verið saminn við
Rússa og að í friðarskilmálunum væri ákveðið, að hertoginn af Gottorp
skyldi valinn til ríkisarfa. Dalakörlunum þótti að brotin væru á sjer
lög, að svifta þjóðina fyrir fram kosningarjettinum, rjeðust inn í höf-
uðborgina og lenti þar í blóðugum bardögum milli þeirra og herliðsins.
En þeir voru brotnir á bak aftur eftir mikið mannfall og urðu að leggja
á flóttu. En Friðrik misti af tigninni. -

síðari ár æfi hans. Gjörðist hann nú svo ölkær, að úr hófi keyrði, og var þó vart bætandi á annað ódygðugt líferni hans. Þó kom það fyrir, að honum varð ljóst hversu lágt hann var lotinn, og sókti þá að honum sár iðrun og þunglyndi. En óhlutvandið fjelagar hans kunnu öll tök á að deyfa iðrun hans og drepa á burt þunglyndinu. Heilsu hans hrakaði óðmeinið var svall og vatnssýki.

-----o-----

IX. KRISTJÁN VII.

Kristján VII. var fæddur árið 1749 og var aðeins 17 ára að aldri þegar hann tók við ríkjum eftir föður sinn. Var hann hinn efnægasti bláeygur, frjálslægur í framkomu, vel að sjer í frakkneskri tungu og bókmentum, unni mjög hljómlist og talaði dönsku betur en flestir fyrirskornum skamt og í mannkynssögu kunni hann lítið. Í biblíunni hafði honum verið bannað að lesa. Í æsku hlaut hann strangt uppeldi, en Rewentlow greifi var hirðstjóri hans og ljek hann Kristján oft hart í uppeldisskyni. Þrátt fyrir þessa hörku hefir þó eitthvað verið bogið við uppeldið, því mælt er, að það hafi lamað bæði líkamlegan og andlegan þrótt hins unga konungs.

Þegar hann varð sinn eigin herra hugsaði hann eigi um annað en að skemta sjer. Þeir einir urðu vinir hans, sem höfðu lag á að skemta honum. Þegar þeir gátu það ekki lengur, var úti um vináttuna. Þessir "vinir" gripu því til margra "ráða" til að njóta sem lengst vináttu konungs. Er t.d. sagt um einn þeirra, að hann hafi komið honum í kynni við alræmda vændiskonu, Katrínu að nafni.

Í stjórnarathöfnum sínum og embættaveitingum var konungur aðeins leiksoppar þeirra, sem þá stundina voru vinir hans. Og ekki bætti það úr skák, að konungur fjekk eigi stílt sig um að hæðast að ytra útliti stjórnvixtringa sinna og þeirra, sem hann átti eitthvað saman við að selda. - Sem dæmi um alvöruleysi hans er frá í frásögur fært, að þegar hann var krýndur árið 1767, gat hann eigi setið á strák sínum, heldur reri sem ákafast fram í gráðið, skeytti engu um kirkjuræðuna, og galgopaðist svo með veldissprotann, að efri hlutinn datt af.

Áður en konungur tók við ríki, hafði það orðið að samkomulagi dönsku og ensku hirðanna, að dóttir prinsins af Wales, Carolina Matthildur, yrði drotningarefni Dana. En stjórnmalalegar ástæður rjeðu öllu um þetta. Hinir dönsku ráðherrar vildu hraða þessum ráðahag, því þeir væntu þess, að konungurinn, sem aðeins var 18 ára að aldri, myndi, þegar hann tæki sjer drotningu, snúa baki við siðlausum fjelögum og enn siðlausari tilhneigingum. En þeir urðu illa vonsviknir.

Carolina Matthildur var góðum gáfum gædd, en frekar ljettúðug og hneigð til nautna. Friðleikskona var hún ekki, en æska hennar varpaði geðþekkum blæ yfir svip hennar. Hún var vingjarnleg, þegar hún vildi svo við hafa. En fæsta grunaði, að hún var ákaflýndari og gjarnari til haturs og hefnda en yfirborð skapsmuna hennar benti til. Um stjórnmal skeytti hún lítt, en ráða vildi hún innan sinna garða. - Þegar hún kom til Danmerkur gjörði hún sjer far um að þóknast konungi sem best og ná hylli þjóðarinnar. En Kristján breytti í engu þess fyrri háttum, þótt hann í fyrstu legði hömlur á framferði sitt og sýndi drotningunni fyllstu nærgætni, og rak brátt að því, að framferði hans varð fyrir neðan allar hellur, enda neyttu sumar þær konur, er konungur umgekt, allra bragða til að fá hann á færi sín.

Ein var sú skemtun konungs, að fara dulklaðdur út á götur og gatnamót þegar kvöldi tók. Greifi nokkur, Holck að nafni, var þá í fylgd með honum ásamt enskum liðsforingja, sem Osborne hjet. Var það

leikur þeirra fjelaga, að ráðast með óbótaskömmum á næturverði, brjóta götuljósker og glugga í húsum manna, o.s.frv. Lögreglustjóri borgarvægja, þegar þeir rækust á konung í svona ferðum.

Það er augljóst mál, að alt framferði konungs varð til þess, að almenningur fjekk skömm á konungsveldinu ~~og handhafa~~ og handhafa þess. Ekki bætti það heldur úr skák, að kvensnift nokkur, Katrín sú, sem áður hefir verið drepið á, fylgdi konungi oft í þessu næturslarki og klæddist þá karlmannabúningi. Katrín þessi hafði um eitt skeið verið fylgikona ensks ráðherra. Frá honum hvarf hún til austuríska sendiherrans í Kaupmannahöfn, en reyndist honum brokkgengari í ásta-fari en þeim góða manni líkaði og fóru svo leikar, að hann lét hana sigla sinn eigin sjó. En áður en ráðherrann enski og sendiherrann austuríski höfðu gengið í gildru hennar, hafði hún verið sem hver og ein óvalin vændiskona. Þó að konungi væri vel kunn öll fortíð ~~konungs~~ dálæti hans á henni svo langt, að fullyrt er, að hún hafi verið hinn eini kvenmaður, sem konungur hafi nokkuru sinni elskað. Stundum bar það við, að konungurinn og hyski hans rjeðist með offorsi inn í hóru-hús til þess að stofna þar til rifrildis, berja kerlingarnar, brjóta spegla og leirtau. Var Katrín karlmanns í gildi til slíkra hluta. Það var og eigi ósjaldan, að þjónar kongs urðu að sækja hann heim til Katrínar, en þar sat hann löngum og drakk þá fast. Við slík tækifæri vildi það oft brenna við, að fótastyrkur hans var ekki í rjettu hlutfalli við tign hans, þegar hann rambaði heim í höll sína. Einu sinni að morgunlagi, þegar bjart var orðið, sáu menn hvar konungur kom út frá Kötlu og var í gráum fötum, án nokkurra tignarmerkja, og hugði hann sig víst vera vel dulbúinn, enda var hann augafullur. Er skemst frá því að segja, að skríllinn, sem barna var, bekti þegar konung sinn og elti hann með ópum og óhljóðum heim að hallarhliði.

Brátt rak að því, að bestu menn konungs sáu, að við svo búið mátti ekki lengur standa um framferði hans. Hjet sá Schimmelmann, sem kjörinn var til þess að tala um fyrir kongi. Honum var kunnugt um, að kongi var margt annað betur gefið en hugrekki. Ljet hann nú orð falla í þá átt, að svo mjög væri óánægja manna, með konung og framferði hans, orðin mögnuð, að lítið mætti út af bera, til þess að ekki hlytust af uppbot. Leist nú kongi ekki á blikuna og skipaði, sárnaðugur þó, að rekin skyldi úr landi þessi hjákona hans. Fór Katrín til Hamborgar, en var sett þar í betrunarhús, en vel með hana farið. Þegar Struense komst til valda, fjekk hún aftur frelsi sitt og 400 ríkisdala eftirlaun. Árið 1770 giftist hún Maes nokkrum málafærslumanni. Stökk þó síðar frá honum og settist að í Kiel, og er þar með úr sögunni.

Þegar Kristján VII. tók við ríkjum á hann að hafa sagt við einn lækna sinna, að hann ætlaði sjer að láta "vaða á súðum" í tvö ár. Var nú bikar gleðinnar þegar tæmdur og dreggjjar einar eftir, en konungi hafði láóst að láta "grön sía" og var nú orðinn, þótt ungur væri að aldri, heilsbillaður munuharseggur, sem um stund þjáðist af offylli ólífnaðar og nautna. Einhver kunningja hans vakti nú athygli hans á því, að enn hefði hann eigi ferðast erlendis. Greip konungur þetta fegins hendi og ákvað að ferðast um Þýskaland, England og Frakkland.

Ráðherrar konungs ljetu sjer fátt um finnast þetta ferðalag hans.

Það var hvorttveggja, að fjárhagur ríkisins boldi ekki fjáraustur þann, sem var samfara slíku ferðalagi, og eins hitt, að þeir óttuðust að konungur^{gaf} ekki setið á strák sínum meðal erlendra hirða og stórmenna, og yrði þannig sjálfum sjer og þjóðinni til vanvirðu. En konungur sat fastur við sinn keip og ferðin var hafin. Í Altona bættist við í hópinna maður nokkur að nafni Struense, og var hann ráðinn sem læknir fararinnar.

Struense er þannig lýst, að hann hafi verið maður vel vaxinn, andandi og skuggalegt. Hann var djarfmáll og mjúkmáll í senn, en þó orðgat hann verið þeim skeinuhættur fyrir sakir blífumælgis og kurteisi.

Segir nú það af ferðum konungs, að hvar sem hann kom sýndi hann hina mestu þrúðmensku í hvívetna, jafnt við háa sem lága, og varð þannig hugljúfi allra þeirra, sem honum kyntust. Undruðust förunautar hans stórum, því þeir þektu hann ekki að öðru en skepnuskap heima í ríki hans. Gjafmildi konungs var hóflaus í ferð þessari. Hann fór aldrei svo út fyrir dyr, að ekki væri annar vasi hans fullur af gullpeningum, en hinn silfurpeningum. Þryti hann peninga, reytti hann af sjer skartgripina og gaf á báðar hendur. Enda hyllti almúginn hann óspart og lofaði hástöfum gjafmildi hans og örlæti.

Meðan konungur dvaldi í London lenti hann oft í skrifnum æfintýrum. Það er í frásögur fært, að eitt sinn rakst hann þar á danskan skútskipstjóra og tók hann tali og spurði, ~~xxxxxxxxxxxx~~ hversu honum litist á konung þeirra Dananna.

"Það fer ekki hjá því, að hann lendi í hundana, að hafa annan eins ráðgjafa og Holck greifa", ánsaði hinn, en Holck var mjög kent um framferði konungs.

"Þekkið þjer greifann?" spurði Holck, sem var þarna með kongi.

"Af orðsþori", svaraði skipstjórinn. "Í Kaupmannahöfn ~~xxxxxxxx~~ er það á allra vitorði, að illgirni Holcks veldur því hversu tuðdalega konungur breytir við drotningu sína og aftók með öllu, að hún færi í þessa ferð með honum".

Konungur hló mjög að þessu, fór í vasa sinn og rjetti skipstjóra handfylli sína af peningum og mælti nú við hann á dönsku: "Rjett hjá þjer, karlinn, talaður sannleikann og lúskraðu Holck duglega. Þarna stendur hann".

Skipstjórinn bar nú kensl á konung, en ljét sjer ekki bregða og svaraði: "Afsakið, yðar hátign, en jeg fæ því ekki með orðum lýst hversu mjög það hryggir mig að vita tálsnörur þessarar borgar lagðar fyrir yður, og aðeins af því einu að yðar hátign hefir að leiðsögu-manni einhvern mest glæplundaða aðalsmanninn í Danmörku".

Þótt konungur kæmi yfirleitt fram sem konungi sómdi, gat hann þó eigi setið á sjer, en dulbjó sig stundum, meðan hann dvaldi í London, og fór í kvöldslangur ásamt Holck greifa. Eitt sinn lentu þeir kump-ánar, búnir sem sjómenn, inn í dansknæpu, illræmda mjög. Konu eina sá konungur þar, sem minti hann mjög á Kötunyrverandi frillu hans. Gjörð-

ist hann nú ærið nærgöngull og fjölbreifinn, en þar var köttur fyrir í bóli Bjarna. Sjómaður nokkur, stór og sterkur, sem þóttist eiga meira tilkall meyjunnar, sást konung kinnhest mikinn, en kongur var vanur tuskinu og galt í sömu mynt. Komst nú alt í uppnám og hefði illa farið, ef að Holck hefði ekki í snatri kastað gullpeningum á báða bóga. Gátu menn sjer þess til, að barna væri á ferðinni Dana-konung úr Þvögunni og koma honum undan.

Segir nú ekki af ferðum konungs annað en það, að hvar sem hann kom var honum alstaðar auðsýndur hinn mesti sómi, og virtist vera hans maklegur. - Hjelt hann þá heim í ríki sitt og er þess ekki getið, að miklir fagnaðarfundir hafi orðið. -

Sá kvittur gaus upp, eftir heimkomu konungs, að í London hefði hann sýkst af illkynjuðum sjúkdómi. Varð það starf Struense að lækna konung og varð kunningsskapur þeirra því nánari en ella. Eftir heimkomuna smitaði hann drotningu sína og varð Struense einnig að gjörast læknir hennar. -

Konungi fjell nú svo vel við Struense, að hann skipaði hann hirðlækni sinn. Var það mála sannast, að Struense kunni tókin á honum. En stjórnmál ljet hann sig engu skifta þegar hjer var komið sögu. Einnhvern þátt mun hann þó hafa átt í baktjaldamakki hirðfrúnna og brellum þeirra.

Af því að Struense var læknir, gafst honum oft tækifæri til að ræða við drotninguna, því honum hafði verið falið að lækna hana af sjúkdómi þeim, er konungur hafði bakað henni. Reyndi nú Struense að bera sáttarorð á milli þeirra konungshjónanna og tókst honum það að nokkru leyti, því að framferði konungs var nú öllu skaplegra en áður hafði verið. Dró þá mjög úr áhrifum Holcks greifa, en hann hafði síft bætt konung. Loks tókst þeim drotningu og Struense að fá því framgengt, að Holck var rekinn frá hirðinni, en Struense valdi eftirmann hans. Hjet sá Ranzau greifi. Greifi þessi reyndi nú að ávinna sjer hylli konungs og hjelt honum veislur stórar. En konungur hafði tekið sinnuleysi mikið og ljet sjer fátt um finnast. Þó gat hann verið meinlegur í orðum þegar svo bar undir, en fyndni hans var klúr. Meðan konungur dvaldi að Ranzau hafði hann með sjer hund einn stóran og sterkan, er Goggur (Gourmand) hjet. Nú bar svo við, að konungur hafði fyrir skömmu orðið að skrifa undir skipunarbrjef nokkurra nýrra konferenzráða, en nauðugur þó. Þetta bar á góma eitt sinn þegar setið var að borðum. Yrðir þá konungur á Gogg, sem hringaði sig við fætur hans.

"Getur þú gelt", segir hann við seppa, en gætti þess jafnframt að stíga ofan á eina löpp hundsins, svo rakinn gó hátt, er hann kendi sársaukans.

"Getir þú gelt", mælti nú konungur, "getur þú einnig orðið konferenzráð", og reis úr sæti sínu og drakk minni hins nýja konferenzráðs, og hirðin öll varð að gera slíkt hið sama. En konungur ljet samstundis útbúa skipunarbrjef fyrir, "Gogg konferenzráð".

Sinnuleysi konungs ágerðist nú mjög, en stundum hjelt honum við æði og braut þá alt og bramlaði, sem hann náði í. En að sama skapi

5.
og konungi förluðust vitsmunirnir, urðu þau drotningin og Struense umsvifameiri í athöfnum sínum og rak brátt að því, að konungurinn varð sem verkfæri í þeirra höndum, sem aðeins gjörði það eitt, sem þau vildu vera láta.

Urðu nú dáleikar miklir milli drotningar og Struense, og frá því um haustið 1770 mátti segja, að hann yfirgæfi hana aldrei. Þegar út var ekið, var hann í sama vagni og hún, einn fór hann í útreiðar með henni og á veiðar, í leikhús, á dansleiki, o.s.frv. Ekki bætti það heldur úr skák, að drotning reið í hnakk og klæddist þá karlabúningi, en í Danmörku þótti slíkt hin mesta ósvinna, þótt gott væri talið og gilt í heimalandi drotningar, Englandi. Almennur fylltist því gremju og vandlætingu yfir þessu háttalagi þeirra, ekki síst fyrir þá sök, að Struense var talinn kvenhollur í góðu meðallagi.

Meðan þessu fór fram var maður sá látinn gæta konungs, er Brandt hjét, meiriháttar maður. Þó að staða hans bætti hin virðulegasta, undi hann henni lítt. Bar þar einkum tvent til: að hann var í þingum við greifinnu eina, en var nú svo bundinn við konungsgæsluna, að hann gat ekkert skákað sjer frá, og hitt, að strákar tveir, annar hvítur, hinn svartur, voru í miklu meiri metum hjá konungi en hann, því þeir gátu fallist á alla vitleysu konungs.

Það hafði löngum verið háttur konungs að breyta afl við fjelaga sína og bauð hann nú Brandt út. En hann færðist undan. Brást þá konungur reiður við og kvað hann blauðan sem geitar-kvikindi. Kvartaði Brandt yfir þessu við Struense, sem gaf honum það ráð, að verða við áskorun konungs og breyta við hann fangbrögð. Svo var það kvöld eitt, að Brandt snaraðist inn í herbergi konungs, rak strákana út, skaut loku fyrir dyr, sneri sjer að kongi, ávarpaði hann frekar óvirðulega og kvaðst þess nú alþúinn að glíma við hann. Konungur varð ljettbrýnn við og rjeðst þegar á Brandt og varð sá atgangur harður. Í sviftingum þessum rak konungur í ógáti fingur í munn Brandts, sem gætti sín ekki og beit í og meiddi konung lítilsháttar. Konungur ljet sjer þetta vel líka og tuskuðust þeir lengi, uns hann að lokum lýsti velþóknun sinni á Brandt. En auk fingurbitsins hlaut konungur smáskeinu á hálsinn, svo að herbergisþjónn hans varð var við áverka þenna og fengu þá fleiri um að vita.

Þó að margar stjórnarathafnir Struense væru í rjetta átt og miðuðu til bóta, bakaði hann sjer óvild og öfund. Hann hafði vikið fjölda embættismanna frá, stjórnaði harðri hendi, breytt ýmsu því um kirkjumál og siðu, sem almenningi gast illa að. Árið 1772 var svo komið, að margir þeirra, sem hann hafði hafið til vegs og valda, voru öndverðir gegn honum á bak við tjöldin, og hafið var samsæri til að steypa honum frá völdum.-

Aðfaranótt 17. janúar var haldinn grímudansleikur í höllinni, og þá ákváðu samsærismennirnir að láta skrifa til skarar og fangelsa drotninguna, Struense og áhangendur hans. Klukkan 4 um nóttina laumuðust þeir til svefnherbergis konungs. Hann hrökk upp með andfælum og varð ofsahræddur. En þeir tjáðu honum, að þeir væru komnir til þess eins að frelsa hann og þjóðina undan smánarlegri harðstjórn Struense. Ljet þá konungur sefast og skrifaði að vörmu spori undir allar þær handtöku-skipanir, sem honum voru sýndar. Ennfremur reit hann drotningunni brjef og bauð henni að fara tafarlaust til Kronborgar.

Er nú ekki að orðlengja það, að Struense, Brandt o.fl. fylgifiskar hans voru handteknir og drotningin flutt til Kronborgar.

Var nú skipuð rannsóknarnefnd, sem fjalla skyldi um mál þeirra Struense og fjelaga hans. Hirðkonur drotningar og þjónustustúlkur voru yfirheyrðar. Framburður þeirra gjörði málstað hennar enn tryggilegri, en leiddi jafnframt í ljós, að þær höfðu á mjög ósæmlegan hátt njósnað um hagi hennar og beitt hana ýmsum brögðum til þess að fá grun þeirra sannaðan.

5 vikum eftir handtökuna var Struense leiðdur fram fyrir nefndina. Hann þverneitaði öllum ákærum um of náin mök við drotninguna og að hann hefði verið í nokkru samsæri gegn konungi. Skorti þó eigi á, að honum væri hótað öllu hörðu. Gekk nú í þófi um hríð. En þegar honum var sagt, að drotningin væri í fangelsi, lét hann yfirbugast og játaði, að kunningsskapur þeirra hefði náð eins langt ~~eins~~ og komist varð og byrjað vorið 1770.

Sjerstök nefnd var nú skipuð til að yfirheyra drotninguna. 3 spurningar voru lagðar fyrir hana. Einni þeirra svaraði hún þannig, "að hún viðurkenni að hafa rofið það hjúskaparheit, sem hún gaf konungi", og ennfremur, "að hún viðurkenni að hafa fyrirgert hjúskapar-rjetti sínum". - Var nú lesin upp fyrir henni játning Struense og því hnýtt við, að hann yrði fyrir þungri hegningu ef framburður hans reyndist rangur. "Álítið þjer", spurði drotningin, "að jeg geti frelsað líf þessa óhamingjusama manns, ef jeg skrifa undir þessa játningu?" Sá, er orð hafði fyrir nefndinni, hneigði sig. Þreif hún þá pennann, byrjaði að skrifa nafn sitt, en fjell í yfirlið. Nefndarmaðurinn greip þá um hönd hennar og lauk þannig við undirskriftina. - Svo langt gekk drotningin í tilraun sinni að frelsa Struense, að hún fullyrti, að hún hefði sjálf tælt hann til fylgilags við sig.

Því verður vart neitað, að vinfengi þeirra Matthildar drotningar og Struense hafi ekki verið meira en góðu hófi gengdi. Framburður þeirra vitna, sem yfirheyrð voru, hnígur allur í þá átt. - 2 herbergisþernur drotningar og 1 stofustúlka báru, að þeim hafi þótt grunsamlegar hinar tíðu ferðir Struense til drotningar og langdvalir hans hjá henni. Herbergisþjónn og þerna veittu því athygli, að dyr í svefnstofu drotningar að dimmum gangi voru stundum opnaðar að næturlagi. Þau reyndu nú að komast að hinu sanna, settu vax í skrárgatið og pappír í hurðargættina. Morgunin eftir kom í ljós, að hurðin hafði opnuð verið. Um kvöldið stráðu þau dufti í dimma ganginn. Næsta morgun sáu allir spor eftir stóra karlmannsfætur að svefnstofu drotningar og frá dyrunum að rúmi hennar. Þau aðgættu nú vandlega rúm-gatnað og náttklæði drotningar og þóttust finna þar sannanir fyrir grun sínum, að eigi hefði kvenmaður með henni ~~xrxiæxmx~~ dvalið um nóttina.

Hjú þessi fóru nú á fund drotningar og báru sig all aumlega. Hún spurði þau, hvað að þeim amaði. "Það er mál manna, að Struense dvelji hjá yðar hátign á næturnar", ansaði það þeirra, sem hugrakkara var, og mintust jafnframt á dimma ganginn. Fanst þeim á, að drotningu þriggri mjög við fregn þessa og spurði, hvort þau tryðu þessu. Heimtæði hún nú Struense til sín, því að hann kynni án efa ráð við þessu. "En álítið þið", spurði drotningin, "að orðrómurinn þagni, láti jeg

hann ekki koma svona oft til mín? - Jeg get ekki alveg hafnað honum, slíkt myndi vekja of mikið umtal".

Síðar þenna sama dag, þegar drotningin hafði talað við Struense, sagði hún við herbergisþernurnar: "Vitið þið, að sá sem talar þannig um drotninguna, verðskuldar að missa tunguna?" Ávitaði hún þær nú harðlega og Struense heimsókti hana ekki næstu 14 daga. "En síðar varð það verra en áður", bættu vitnin við.

Önnur vitni báru það, að frá því sumarið 1770 hafi Struense jafnarlega komið til drotningarinnar á þeim tímum dags, er síst skyldi, í yfirhöfn sinni og með foruga fætur, setið á rúmstoknum hjá henni, drukkið morgun hvern te og kaffi með henni, dvalið þar oft til kl. 1 að nóttu, gengið óboðinn inn í einkastofu hennar og skipað þjónustuliðnu að hypja sig úr stofum þeim, er næst voru drotningardyngjunni.

Fleira af þessu tæi báru vitnin, sem síst bætti málstað drotningar. T.d. átti hún að hafa sagt við hirðmeyjar sínar, "að ef þeim bætti vænt um karlmann, skyldu þær fylgja honum í gálmann, já, jafnvel til vítis". - "Þegar hún yrði ekkja, ætlaði hún að kvænast óbreyttum manni, sem hún elskaði, jafnvel þótt hún vegna þess yrði að yfirgefa land og ríki". - Í annað skifti hafði drotningin látið svo um mælt, að "hún skeytti engu hvað um hana væri talað, og að ekki væri það álmælisvert þó að kona tæki fram hjá maka sínum, væri hann gamall, eða hún verið neydd til að eiga hann".

EKKI bætti það og heldur um fyrir drotningunni, að rjettarhöldin leiddu í ljós, að leynigöng voru milli íbúða þeirra drotningar og Struense og þau herbergi valin, að yfirlögðu ráði, sem þannig voru í sveit sett.

Vár nú höfðað mál gegn drotningunni, Struense og Brandt. Krafðist sækjandi, að konungi yrði dæmdur skilnaður við drotninguna, en Struense og Brandt líflát. Hinum fyrnefnda sakir þess að hafa hnúplað hylli göfugustu konu ríkisins og það svo mjög, að farið var yfir mörk þau, er greina á milli þess karls og þeirrar konu, sem hvorki gátu nje máttu eigast. Að hann hefði tekið sjer konungsvald og dregið sjer sviksamlega miklar fjárfúlgur.- Aðalákæran á Brandt var í því fólgin, að hann hefði misþyrmt hinni heilögu persónu hátignarinnar og sært hana. Komu nú Brandt í koll áflog þau við konung, sem áður hefir verið skýrt frá.

Uldahl hjet sá, er falið var að verja mál þeirra drotningar og Struense. Þrátt fyrir ágæta vörn hans komst dómurinn að þeirri niðursröðu, að drotningin hefði fyrirgert hjónabandsrjetti sínum, og að Struense skyldi líflátinn þannig, að hægri hönd og höfuð hans skyldi afhöggvast, bolurinn limast sundur og settur á hjól og steglu, en höfuð og hönd á stöng. Brandt hlaut einnig sama dóm.

Það er í frásögu fært, að Struense hafi tekið dómi sínum með hinni mestu stillingu og sýnt augsýnilegt kæruleysi þegar hann heyrði hverjar lyktir urðu á máli drotningar. Hafði hún þó alt í sölu lagt hans vegna, mannorð, börn og tign. Þegar á höggpallinn kom og farið var að hjakka öxinni hvað eftir annað á hönd hans, hvarf honum rósemin og hrein og bein áflog hófust milli hans og böðulsins. Loks var honum brýst með valdi á höggstokkinn og haldið þannig uns höfuðið náðist frá bolnum.

Um Brandt er það að segja, að fram á síðustu stund vonaðist hann eftir náðun, jafnvel þegar á aftökustaðinn var komið. Dauða sínum tók hann með hinni mestu karlmensku. Af því að við slíku var ekki búist af honum, er þess getið til, að hann hafi mist alla sársaukakend sakir ótta.

Drotningin var flutt af landi brott. Í bæ þeim, er hún dvaldi í, ávann hún sjer brátt ást og virðingu íbúanna fyrir sakir trúrækni, góðgerðasemi og lítillætis. En hún átti ekki löngu lífi að fagna, því 10. maí 1775 andaðist hún. Nokkru áður höfðu margir mikilsmetnir menn í Danmörku tekið sig saman um að steypa hinum vitskerta Kristjáni konungi frá völdum og fá þau í hendur hinni útlægu drotningu, Carolínu Matthildi. En dauði hennar varð þar Þrándur í Götu.

Í marsmánuði árið 1808 bar það til tíðinda, að til Rendsborgar komu franskar hersveitir, sem hjálpa skyldu Dönum gegn Englendingum. Vopnagnýrinn, sem varð við komu þeirra, tók mjög á taugar hins huglausa konungs. Dag nokkurn í sama mánuði varð honum litið út um glugga einn, er sneri út að heræfingavellinum, og sá þar fallbyssur óteljandi og blikandi byssustingi. Þótti honum helst sem öllum þessum viðbúnaði myndi vera stefnt gegn sjer einum, því nú var andlegri heilsu hans þannig farið, að vart greindi hann mun vinar og fjandmanns. Greip hann þá svo stjórnlaus skelfing, að hann fjell til jarðar og var örendur skömmu síðar.

-----0-----

XII. Friðrik sjötti.

XII

8 blað

Hann tók við ríkjum að föður sínum látnum, Kristjáni konungi sjöunda.

Friðriki er lýst þannig, að hann hafi verið smár vexti, en í svöpp hana fólst eitthvað það, er khúði menn til að bera virðingu fyrir honum. Hár hans hafði frá barnæsku verið óvenju ljóst, já, mátti heita hvítt á litinn, sömuleiðis augu hans. Horaður var hann og nægjusamur um mat og drykk. Er sennilegt að þessi nægjusemi hans hafi átt sinn þátt í hversu gamall hann varð.

Ýmislegt hafði drifið á daga Friðriks áður en hann settist í háseti föður síns. Þannig hafði hann, árið 1794, sjeð höll feðra sinna, Kristjánsborg, brenna til kaldra kola. En lítil heill hafði fylgt þeirri höll. Þjóðarsamskot voru hafin til að endurreisa hana og safnaðist stórfje. Ný höll reis frá grunni. Ekki vildi þó Friðrik búa í henni, heldur bjó sem áður í Amalienborg.

Árið eftir hallabrunann brann hluti af Kaupmannahöfn. "En fátt er svo með öllu ilt, að ekki boði eitthvað gott!" Ált útlit borgarinnar breyttist til batnaðar eftir brunann, því þar sem áður stóðu ljótir kofar og hrörleg hróf, voru nú byggð fögur hús við breið stræti.

Loks braust út ófriður við Englendinga. Og árið eftir tók Svíakonungur að ýfast. Þótti þá Dönum betra, að fjandskapur sá yrði opinber, en ekki rekinn í laumi, og sögðu Svíum stríð á hendur.

Átti nú Danmörk í vanda miklum, ófriður við tvær þjóðir, og hún flotalaus með öllu, fjárreiður ríkisins í hinu megnasta ólagi og verslun og siglingar í kaldakoli, því áður en stríðið braust út höfðu Englendingar hertekið 600 dönsk kaupför, og jafnmörgum náðu þeir meðan á stríðinu stóð.

Konungur gjörðist nú bandamaður Frakka. Sendu þeir her manns til Danmerkur og var Bernadotte prins fyrir því liði. Var ætlunin að ganga á landi á Skáni og herja þannig á Svía. En hermennirnir, sem flestir voru Spánverjar, gjörðu uppreisn gegn hinum frönsku foringjum, svo hættu varð við innrásina. Meiri hluti hersins strauk svo um borð í enskan flötu, sem hjelt sig á þessum slóðum.

Rjeðust nú Danir á Svíþjóð frá Noregi, og stjórnaði Kristján prins af Augustenborg þeim aðgerðum. Konungaskifti urðu nú í Svíþjóð, Gustaf Adolff fjórði var settur af, en við tók föðurbróðir hans Karl þrettándi og samdi hann frið við Danmörku. En danska prinsinn, Kristján August, kjöru Svíar til ríkiserfingja. Kristján þessi dó skömmu síðar, en Bernadotte hinn franskí kom í hans stað.

Þó að Danir væru nú flotalausir unnu þeir Englendingum ýmislegt tjón á sjónum með víkingaskipum sínum. - Árið 1812 fór Napoleon mikli hinar verstu hrakfarir fyrir Rússum og því nær öll Evrópa sameinaðist gegn honum, að Danmörku undanskilinni. En þannig var mál með vexti, að Alexander Rússakeisari hafði lofað Svíum því, að hann skyldi sjá svo um að Danmörk ljetu Noreg af hendi við Svía, sem þá höfðu neyðst til að sleppa Finnlandi við Rússa. Var þessi nú krafist af Friðriki sjötta, að hann snerist á sveif með fjandmönnum Frakklands og ljetu að auki að hann neitaði Friðrik. Napoleon beið ósigur, eins og Noreg af hendi. Þessu neitaði Friðrik. Napoleon beið ósigur, eins og

kunnugt er. Á friðarfundinum í Kiel varð Danmörk að afsala sjer Noregi og veita óvinum sínum hjálp til að bæla niður Frakka.

Ákveðið var nú að halda þing í Vínarborg og ráða þar til lykta vandamálum Evrópu. Mættu þar Þjóðhöfðingjar álfunnar. Kom þar og einnig Friðrik sjötti. Ávann hann sjer virðingu allra, sem við hann þurftu að skifta, jafnt æðri sem lægri. Kvöld eitt kom hann of seint í leikhúsið og var byrjað á leiknum. Áhorfendurnir, Vínarþúarnir, heimtuðu þá að byrjað væri aftur á leiknum, og var það gjört. Alexander Rússakeisari, sem þarna var viðstaddur, undraðist þetta mjög og spurði Friðrik hverju dálæti þetta sætti. "Það er af því hvað jeg er ljótur," answerar hátign hefir uhnið allra hjörtu! - "En ekki eina einustu sál," svarar Friðrik og mun þá hafa haft í huga missi Noregs.

Til orða kom á þingi þessu, að stórveldin skiftu Danmörku á milli sín, en ljettu konungi aðeins eftir Sjáland. Þegar Friðrik varð þessa vísari fór hann á fund Alexanders Rússakeisara og mælti: "Yðar hátign hefir kent mjer nýja aðferð að mæla máli!" - "Hvering þá?" spurði Alexander. - "Ójá," svarar Friðrik, "þegar Englendingar rændu mig flóta mínum árið 1807, ljett yðar hátign svo um mælt, að þjer mynduð eigi slíðra sverð yðar fyrr en þjer hefðuð útvegað mjer batur. Og nú, þegar tíminn til þessa er kominn, taka þeir fyrst frá mjer Noreg og nú vilja þeir skifta Danmörku milli sín. Það er þá þetta, sem þjer kallið batur!" - Þegar Alexander fann hvert konungur stefndi, vildi hann skjóta sjer hjá að ræða þetta mál og stóð á fætur til þess að gefa til kynna, að samtalinu væri lokið. En Friðrik ljett sjer fátt um finnst. "Nei," sagði hann, "jeg er ekki hingað kominn til þess að verða áheyrnar yðar aðnjótandi, heldur til að segja yður mína skoðun!" - Þrisvar sinnum reyndi Alexander til að slíta samtalinu og jafnoft ljett Friðrik hann vita hverra erinda hann væri kominn, og fór ekki fyr en hann hafði lokið máli sínu - og hjelt Danmörku. -

Friðrik sjötti fór ekki varhluta af heimilismæðu. Hann eignaðist marga sonu, sem allir dóu á barnsaldri. Komst sá orðrómur á kreik, að ekkjudrotningin hefði rutt þeim úr vegi. - Harmar konungs ýfðust því á ný árið 1820, þegar sá kvittur gaus upp um gjörvalt ríkið, að fram væri kominn skilgetinn sonur hans. Var það hald manna, að hjer væri kominn sá sonur konungs, Kristján að nafni, er fæddist 1791, en sagður dáinn skömmu eftir fæðingu. Álitu menn, að ekkjudrotningin, Júlía María, hefði haft skifti á sveini þessum og dauðu barni, til þess að hennar eiginn sonur fengi konungdóm. Aðrir ætluðu, að hjer væri um að ræða annan son konungs, Kristján, fæddan 1797, er farið hefði sömu leið og hinn fyrri.

Mál þetta var rannsakað, og kom þá í ljós að maður þessi var ekki með öllum mjalla. Þó var ýmislegt, sem almenningi þótti grunsamlegt. T.d. voru framan tvö sjálfsmorð við hirðina um þetta leyti og var almannarómur að sjálfsmorðingjarnir hefðu verið í vitorði með ekkjudrotningunni um að ryðja úr vegi báðu sonum konungs. Ennfremur þótti umhyggja konungs fyrir manni þessum hinum umkomulausa meiri en svo, að um vandalausar gæti verið að ræða. Konungur sendi hann til Guineu-strandar og bauð, að honum skyldi fenginn sá starfi þar, er honum hentaði best. - Maður þessi, sem var söðlasmiður að iðn, en hafði aflað sjer

talsverðrar mentunar, komst til nokkurra metorða barna í nýlendunni. Eftir 5 ára dvöl þar hvarf hann aftur til Kaupmannahafnar, en sjúkdómur, sem hann hafði fengið í Guineu, tók sig aftur upp og leiddi hann til bana í maí 1826.- Varð nú almenningurinn enn sannfærðari en áður, að um hefði verið að ræða hinn eina og sanna konungsson. En því hefði ekki verið hægt að kannast við hann, að ríkiserfðum var búið að ráðstafa í hendur Kristjáns þess, er síðar varð hinn áttundi.

Árið 1811 má ætla að Friðrik sjötti hafi verið staðdur í lífsháaska nokkrum. Tildrögin til þessa voru þau, að verið áður kom til Kaupmannahafnar sænskur merkisvaldur í riddaraliðinu, von Schmerfeldt að nafni. Var hann að leita sjer lækninga. Hann var hinn glæsilegasti maður, fór oft í leikhús og þóttist verða þess áskynja, að háttsettur kvenmaður væri eigi með öllu ósnortin af honum. Konu þessari reit hann nú brjef og óskaði eftir að fá tækifæri til að ræða við hana í Fredensborg. Þótt honum væri þrúsinnis gefið í skyn, að hann mætti ekki koma aftur til hallar þessarar, hjelt hann áfram uppteknum hætti. Var hann nú gjörður landrækur og fluttur til Helsingborgar. Í febrúar árið eftir skaut honum upp á Helsingjaeyri og var nú settur í stofufangelsi þar til að hann fór aftur til Svíþjóðar. Gekk nú á þessu um sinn, að Schmerfeldt var ýmist í fangelsi í Danmörku eða sendur til Svíþjóðar. Loks tókst honum, með því að fara huldu höfði, að komast í færi við konung. Var það að kvöldi dags, að hann gekk til Amalienborgar. Frjetti hann hjá varðmanninum, að konungur væri þangað væntanlegur þá og þegar. Þegar hann heyrði til konungs, ryddist hann inn um hlið það, er konungur hafði nýriðið um og kvað sjer árfóandi að fá áheyrn hans. Konungur kvað slíkt geta beðið til næsta dags, því hann kannaðist við manninn. En það aftók Schmerfeldt. Það nú konungur aðstoðarmann sinn að sækja varðmenn til að losa sig við mann þenna. Þegar aðstoðarmaðurinn kom aftur, hörfaði Schmerfeldt nokkur skref aftur á bak, otaði fram skambyssu og hrópaði: "Jeg lät mig ekki þannig!" Byssan, sem var óhlaðin, var nú snúin úr höndum hans, en þá greip hann jafnskjótt til hlaðinna skambyssa, er hann bar í belti sínu. En þær náðust einnig frá honum.

Við yfirheyrsluna lýsti Schmerfeldt því yfir, að sjer hefði aldrei komið til hugar að vinna konungi mein, heldur hafi hitt verið ætluð sín, að bera fram kvartanir sínar við hann vegna meðferðar þeirrar, er hann hefði sætt og hefðu kastað ríró á hann, en skjóta sig svo að því bunn.- Schmerfeldt var dæmdur í lífstíðar fangelsi. Í dýflissunni dvaldi hann í 23 ár og mátti heita, að hann að lokum grotnaði þar sundur, því hann dó úr krabbameini.

Smá tilraunir voru gjörðar í þá átt, að bjóða valdi Friðriks sjötta byrginn. Árið 1809 reyndi danski víkingurinn, Jörgen Jørgensen, (sem síðar var nefndur hundadagakonungur), að stofna lýðveldi á Íslandi. Er öllum kunnugt hversu það fór.

Margar sögur voru sagðar af Friðriki sjötta, er lýsa vel skapi hans, og skulu hjer fáeinar tilfærðar.

Einn embættismanna konungs hafði tekist á hendur að útvega fátækri ekkju, með 7 börn í ómegð, styrk nokkurn úr konungssjóði. Flutti hann nú málið við konung og lýsti átakanlega bágbornum hag ekkjunnar. "Ekki hægt", ansaði konungur, "engir aurar í sjóði. Það stríðir gegn meginreglum mínum, að nota meira fje til þessa, meðan fjárhagurinn er ekki

betri!- Tóku þeir svo til vinnu sinnar. Þegar þeir höfðu lokið dags-
verkinu og embættismaðurinn var á förum, sagði konungur: "Aumingja ekkj-
Jæja, við verðum víst í þetta sinn að brjóta meginreglurnar!- Þessu
líkt kom oft fyrir.-

Ungur liðsforingi hafði mist föður sinn, hinn mesta dugnaðarmann,
sem um eitt skeið hafði verið bjargálma vel. En vegna ýmissa atvika
var efnahagur hans nú svo bágborinn, að hann átti ekki fyrir jarðarför
sinna. - Kunni nú sonur hins láta ekki önnur ráð betri en að leita á
náðir Friðriks. Konungur leiðdi hann nú inn í einkaklefa sinn og fjekk
honum þar seðlaknippi. Þegar nú liðsforninginn, með húfuna í annari
hendí og seðlana í hinni, kvaddi konunginn með miklum beygingum og þakk-
arorðum, greip konungur fram í og sagði: "Gætið yðar nú að týna ekki
peningunum; stingið þeim á yður, áður en þjer farið. Hvar ætlið þjer
að hafa þá?" - Liðsforinginn ætlaði nú að stinga þeim í innri vasa ein-
kennisbúnings síns, en átti ekki hægt um vik og gjörðist all vandræða-
legur. "Nei, þetta gengur ekki þannig", mælti konungur, "látið mig halda
á húfupottlokinu á meðan!"

Það bar við í einni af Jótlandsferðum Friðriks, að ekkja nokkur kom
til hans þeirra erinda, að fá son sinn lausan við herþjónustu. "Hvað
viljið þjer?" spurði konungur. Ekkjan skýrði honum nákvæmlega frá hög-
um sínum og bar upp erindið, og amtmaðurinn, sem var viðstaddur, stuðdi
mál hennar. "Farið rólegar heim, góðin mín", mælti konungur, "bón yðar
verður veitt!" En kerlingu þótti orðin ein ekki nægileg og vildi fá
þetta skriflegt. "Trúið þjer mjer ekki?" spurði konungur, "allir þessir
menn hjer geta borið þess vitni, að jeg hefi lofað yður þessu!" "Jú, mik-
il ósköp", ansaði kerling, "en þegar yðar hátign er farinn, þá fara allir
sínu fram!" Konungur hló, skrifaði undir umsóknina og fjekk kerlingu,
sem nú fór allshugar fegin heim.

Í einni af síðustu Jótlandsferðum sínum kom konungur á knæpu eina
á vesturströndinni. Þegar hann fór, kom veitingakonandi þjótandi á
eftir honum. Var það innkleg ósk hennar, að konungur krítaði nafn sitt
á stofubítann, svo sem til minnar um komu hans. Fylgdarliðið reyndi að
hinna hana í að ná konungsfundi, en kerlingin ruddist fast um og náði í
frakkalöf konungs og kipti í. Þegar hann vissi erindi hennar, kinkaði
hann vingjarnlega kolli og sagði "gjarnan!" Sneri við og krítaði nafn
sitt.

Danskur ferðalangur hafði eitt sinn erlendis látið uppi skoðanir
sínar með miður vel völdum orðum. Var hann kærður fyrir bragðið og kær-
an send heim til Danmerkur. En konungur stakk henni undir stól með þess-
um orðum: "Jæja, hann hefir haldið að hann væri heima í Danmörku".

Hirðin fjekk eitt sinn þá fluga í höfuðið, að þegar konungur dveldi
að Friðriksbergi, væri tilhlýðilegt, að herdeildahljómsveitin ljeki þar
lög sín á miðvikudögum, almenningi til skemtunar, eins og á sunnudögum.
Var Hauch, yfirhirðmarskáldi falið að fara þessa á leyti við konung. "Já,
gjarna", svaraði konungur, "fólki þætti mäske gaman að þessu. Það koma
svo margir á miðvikudögum þegar veður er gott. En látið mig fyrst vita
um, hvað lúðurbeytari fær í laun á mánuði!" Hauch ljét þegar í tje upp-
um, lydingar um það. "Nei, nei, þetta nær engri átt", hrópaði konungur, "þau
eru svo lág, að þess starfs verður vart krafist af vesalingunum, sem
þeir þó verða að vinna, hvað þá heldur að á sje þætt", Hauch maldaði í

móinn og kvað það smávægilegt þótt leikið væri á miðvikudögum. "Nei, nei, það verður að biða þess tíma að unt sje að veita lúðurbeyturunum einhljóðfæraleiks, ekki betur en þeim er nú greitt fyrir þann, sem þeir nú aðir, meðan við sitjum við vistum hlaðin borð. Nei, nei, heimtum ekki að hljóðmleikamennirnir gráti til þess að aðrir geti hlegið. Ha, ha, ha! Ekki meira um þetta. Það verður aldrei af þessu!"

Það var ein hin mesta ánægja konungs, þegar hann gat komið því við fyrir hirðsiðunum, að neyta hins sama matar og ~~æðræ~~ óbreyttir borgarar. Var herbergisþjónn hans, Westergaard, honum mjög innan handar í þessu, og varð oft að sækja grautardisk eða annan almúgamat, til kerlingar sinnar, "því", eins og konungur komst að orði, "þeir kunna ekki að matreiða slíkt í eldhúsinu". - Westergaard þessi hafði áður verið þjónn greifa nokkurs. Þegar hann varð herbergisþjónn konungs, varð hann að læra að raka, til þess að geta þjónað honum að öllu leyti. Þegar Westergaard vann verk þetta í fyrsta skifti, greip konungur í handlegg hans og hrópaði: "Hægan, hægan!" - Westergaard, sem bjóst við að konungur hjeldi hann hafa flumbrað sig, stóð orðvana af angist og bjóst við skömmum. "Heyrðu", sagði konungur, "hugðir þú, þegar þú varst hjá fyrri húsbónda þínum, að það ætti fyrir þjer að liggja að grípa fyrir kverkar konungi? Ha, ha, ha, og áfram nú!" - Þegar konungur var kominn í bólið og Westergaard hafði hlúð dyggilega að honum, þá brást það varla, nema konungi væri mikið í hug, eða væri óvenju áhyggjufullur, að hann segði ekki við Westergaard, sem reyndar hjét Jens, en ekki Óli: "Góða nótt, Óli! slökktu ljósið! Peningarnir eru í gluggakistunni! Ha, ha, ha! Jæja, í Guðs nafni!"

Konungur hafði það til að vera smá glettinn. Eitt sinn var hann á skemtigöngu, klæddur borgaralegum búningi, ásamt Bülow aðstoðarforingja sínum. Sáu þeir þá hvar stúlkukind kom, sem bar gítar. Hjelt hún honum beint fyrir framan sig og sneru strengirnir fram. Um leið og hún gjekk fram hjá þeim fjelögum, skaust konungur til og sló með þumalfingri yfir alla strengina, en þeir kváðu hátt við. Hljóp hann svo aftur til Bülow og hjelt hlægjandi leiðar sinnar. Þegar stúlkan hafði áttað sig, greip hana bræði mikil, hljóp á eftir þeim og hrópaði: "Nei, sko Leppalúða! en sá lubbi! Latur hann ekki heiðarlegt fólk fara óáreitt ferða sinna?" Með þessum og ~~því~~ því líkum orðum elti hún þá, uns einhverjir, sem hún mætti, sögðu henni hvern hún ávarpaði þannig. Varð nú stúlkan jafn óttaslegin og hún var áður reið.

Oft bar það við að þeir, sem í fyrsta sinn fengu áheyrn hjá konungi, fjell allur ketill í eld, er hann ávarpaði þá. Hann var hvatskeytislegur og snöggur í tali og hreytti út úr sjer: "Hver eruð þjer og hvað viljið þjer?" Væri þessum tveim spurningum svarað, fjell venjulega alt í ljúfa löð. - Ungmenni eitt, af góðu bergi brotinn, en alræmd landeyða, vildi bæta ráð sitt og leita á fund konungs og fá stöðu sem húsaforvingi. Til þess að virðast konungi betur hafði hann látið sjer spretta ferlegt yfirskegg, en það var tíska í riddaraliðinu. Fyrir tilstilli eins embættismanna konungs fjekk pilturinn áheyrn utan venjulegs tíma. Vatt hann sjer nú rösklega inn til konungs, eins og honum hafði verið ráðlagt. Konungur, sem ekki bar strax kensl á manninn, snaraðist á móti honum og hreytti út úr sjer hinum venjulegu spurningum. Skelfingu lostinn glápti umsækjandinn á konung og stritaðist við að svara. En þegar

spurningarnar voru endurteknar með enn meiri ákafa, misti pilturinn alla stjórn á sjálfum sjer, stökk út úr áheyrnarsalnum, gegn um forsal-
 þetta?" spurði nú konungur aðstoðarmann sinn. - "Það var hinn ungi S-,
 yðar hátign! hann vill verða húsaraforningi!" - "Húsaraforningi, hann!"
 hrópaði konungur, "ha, ha, ha, dálaglegur húsaraforningi! eða hitt þó
 heldur! Þokkalegt hermannsefni! En hlaupið getur hann. Látum hann
 gjöra það, því jeg get ekki notað hann! ha, ha, ha!" - Oft var konungi
 raun að þeim ótta, sem framkoma hans olli, og reyndi úr að bæta á all-
 an hátt. - Almúgakona, sem til hans kom á venjulegum áheyrnardegi, varð
 svo rugluð við spurningar hans, að hún kom engum orðum að því, sem hún
 vildi sagt hafa, en þrástagaðist á orðinu "vjel". - Konungur reyndi að
 sefa hana, en jafnskjótt og hún freistaði að koma fyrir sig orði, greip
 hana grátur, og af því litla sem hún gat sagt, skildi konungur aðeins
 þetta eina orð "vjel!" Kallaði hann nú á aðstoðarforingja sinn og það
 hann grenslast eftir hvað hún vildi. - Aðstoðarforinginn tók konuna
 afsíðis, kom svo aftur inn með hana og kvað hana vera heiðarlega ekkju,
 sem, án nokkurs styrks, æli önn fyrir 3 börnum sínum. Bæði hún nú kong
 að gefa sjer ýfivjel. - "Drottinn minn dýri, kona góð," svaraði konungur
 vingjarnlega, "var það alt og sumt. Jæja, ástæðulaust var að vera
 hrædd við að segja það. Já, geti jeg hjálpað henni til að ala önn fyr-
 ir börnunum, þá skal hún fá tvær. Farið eftir 2 daga til Duncan, þá
 skulum vjer sjá til að hún fái vjelina og eitthvað smáræði til að koma
~~henni á laggirnar~~ henni á laggirnar. Geti jeg eitthvað fyrir hana gjört,
 þá látið mig vita. Verið þjer sælar, kona góð; ali hún upp börn sín,
 svo henni verði til sæmdar, þá gjörir hún alt, sem henni ber skylda til
 í þessum heimi, og daglegt brauð kemur af sjálfu sjer!" - Hinum ágæta
 gamanleikara Rongsted fór líkt og áður nefndri konu, þegar hann í árs-
 byrjun 1814, í fyrsta og síðasta skifti á æfi sinni, leitaði áheyrnar
 konungs. Hann var óvanur að umgangast stórmenni og sárkveið að tala
 við kong. Varla var Rongsted kominn inn fyrir þrepskjöldinn, en kon-
 ungur vatt sjer að honum, og kom honum svo á óvart, með hinum tveimur
 spurningum, að Rongsted stóð orðvana. Konungur horfði undrandi á þenna
 óframfærna og stamandi Golfat, og endurtók spurningar sínar vingjarn-
 lega. En þegar ekkert ~~angæði~~ dugði, sagði hann: "Jæja, jæja, góðurinn!
 Jeg ætla að þramma hjer um gólfið, þjer jafnið yður á meðan og segið
 mjer svo, hvað þjer viljið!" - Konungur gekk nú nokkrum sinnum umhverf-
 is borð eitt, færði sig rólega að leikaranum og sagði, eins alúðlega
 og hann gat: "Jæja, hver eruð þjer þá?" - "Jeg er Rongsted leikari,"
 svaraði hinn. - "Æ, eruð þjer það?" spurði konungur, "en þá eruð þjer
 einnig, að mjer er sagt, heiðarlegur maður, sem óttalaust getur sagt
 mjer hvað þjer viljið!" - Bar nú Rongsted upp erindið og hjet konungur
 honum sinni liðveislu. -

Konungur hafði það fyrir vana, að rölta á morgni hverjum um Lars-
 ens torg, bak við Amalienborg, og rabbaði þá stundum við þá, sem hann
 hitti, því allir bektu hann. Á þessum ferðum var hann altaf klæddur
~~í húsaraforningi~~ látlausum borgarabúningi. Einn morgun gekk
 hann niður að hafskipabryggjunni og kom þá auga á skip, sem augsýnilega
 var mjög illa til haft. Maður einn sat þar á viðarhlaða og ávarpaði
 konungur hann og sagði: "Ljótt er að sjá ófremdarástand það, sem þetta
 skip er í, og hlýtur sá reiðari að vera meira en lítið lubbamenni, að
 trúa lekahripi þessu fyrir mannlífum!" - "Jæja, þinnst manninum það?"
 ansaði hinn rólega. "Jeg held, að geti jeg siglt því, geti hann látið
 skipið afskiftalaust. Hvern djöfulinn varðar honum um í hvaða ástandi

það er?" - Helti hann nú óbótaskömmum yfir kong, sem flýttí sjer burt. Þegar hann hafði náð að jafna sig eftir þessa óvenjulegu ádrepu, hitti hann mann að máli og spurði, hvaða skip þetta væri, sem svo illa væri á sig komið. "Það er Svíi, sem á það, yðar hátign", svaraði maðurinn. "Það hefir nú um nokkur ár siglt til Kaupmannahafnar og er altaf jafnari!" - "Ja, svei! sá mun ógóður vera", ansaði kongur og hjelt leiðarardómari, og hafði leyfi til að leita konung uppi á Larsens torgi, væri hann ekki í höllinni. Sagði nú konungur Schack frá orðaskiftum sínum hversu ósvífinn stjórnaði þess hefði verið í sinn garð. - Nokkru síðar, þegar konungur átti barna leið um, sá hann sjer til mikillar furðu, að skipið lá barna enn og var nú mannlaust með öllu. Og þegar hann gætti nánar að, sá hann að hlerarnir fyrir lestaropunum voru inniglaðir. Hann spurði nú, verkamann, sem barna var, hverju þetta sætti og hvað væri um sænska skipstjórnann. - Fjekk hann nú þær upplýsingar, að skipstjórninn sæti í svartholinu fyrir smygl og fölsun skipsskjala og væri alt útlit fyrir, að hann yrði dæmdur til þrælkunar. "Jæja, grunaði mig ekki", tautaði kongur, "að þetta væri illmenni. Hann hefir gott af þessu!" - Þegar konungur kom heim til hallar sinnar, gjörði hann boð eftir Schack og bað hann um fram alt, að muna það, að láta ekki skipstjórnann gjalda illyrða hans við sig. Lofaði Schack því. Alt í einu var sem konungi kæmi eitthvað í hug. "Bíðið andartak", mælti hann og flýttí sjer inn í hliðarherbergið, en kom aftur að vörmu spori og sagði: "Heyrið mig! Höfum við ekki nóg illmenna hjer á landi? Hví eigum við að íbyngja okkur með erlendum? Jeg tel það happaráð, að við losum okkur við hann. Reynið, án þess mikið beri á, að skjóta honum undan. Jeg vil ekki vita af karlfjandanum hjer! En nú verður skipið gjört upptækt og hann hefir engan farareyri. Hjer eru 100 dalir. Annist um þetta eins og yður best líkar, bara burt með hann! Ha, ha ha! Látum hina hafa fyrir því að hengja hann!" - Og sænski skipstjórninn varð laus allra mála aðeins vegna þess, að hann hafði móðgað Danakonung. En þessi konungur var líka Kristján sjötti. -

Friðrik sjötti lifði hamingjusömu heimilislífi með drotningu sinni og börnum. En drotning hans, sem bilast hafði af barnsburði, varð þin síðari ár aðeins sem vinkona hans. En hjarta konungs þráði meira og það, sem á skorti í hjónabandi hans, fann hann í sambúð sinni við kvenmann nokkurn, sem hafði snortið hann mjög, er hún, í viðtalstíma konungs, hafði sárþænt hann, grátandi og á hnjúnum, að vægja föður hennar, sem orðið hafði brotlegur við lögin. Maðurinn var náðaður og þakklæti konunnar breyttist í ást, og varð hún ástmey konungs upp frá þessu. Henni tókst það, sem drotningunni hafði ekki tekist, að fæða konungi son, og hlaut sá greifa-nafnbót. - Kona þessi var frábær að mannkostum og svo hjálpfús, að hún ljét engan synjandi frá sjer fara, enda átti hún í sífeldum fjárkröggum fyrir þessar sakir.

Friðrik sjötti varð 71 árs gamall og því næst elstur þeirra konunga, er lengst lifðu af ætt Oldenborgarmanna, en elstur varð Kristján annar. - Þrátt fyrir áföll stór, er danska þjóðin hlaut á ríkisstjórnarárum hans, stóð hagur hennar í blóma um það er lauk. Og hún varð harmi slegin, er hinn aldni jöfur sofnaði, að lokum svefninum langa. -

2 dætur Friðriks sjötta eru enn á lífi. Hin eldri Carolína, er

lík föður sínum í sjón og raun. Hin yngri, Wilhelmina Maria, hertogafrú, býr í Þýsku umhverfi. En ef til vill kysi hún einnig að búa, eins og systir hennar, með þeirri þjóð, sem æ minnst föður hennar í kærleika.

-----o-----

XIII. Kristján áttundi.

Við dauða Friðriks sjötta tók við ríkjum Kristján áttundi. Faðir hans var Friðrik erfðaprins, og eigi tók Kristján að erfðum frá honum, hann var gæddur, nje heldur áhuga fyrir vísindum. Það var hinni vitru móður hans að þakka, að hann hlaut uppeldi það, sem reyndar verður að álítast eitt hið besta, er nokkurt konungsefni hefir hlotið.

Það voru einkum náttúruvísindin, sem heilluðu huga hins unga og námfúsa sveins. Og á efri árum hans furðuðu vísindamenn sig mjög á því, með hve mikilli þekkingu hann ræddi um þessi mál.

Ásamt andlegum þroska og öðrum ágætum, var Kristján fagur álitum og tigulegur í framgöngu. Friðrik sjötti hafði ætíð verið almúgalegur í allri framkomu, kreddulaus og orðfár. Kristján áttundi var, á hinn bóginn, hinn siðfágaði og mælski lærdómsmaður, en jafnframt þessu var hann einnig fyrirmaðurinn, sem aðeins lagði lag sitt við tigið fólk. Á yngri árum var hann hið mesta kvennagull.

Þegar Kristján var 19 ára gamall andaðist faðir hans, og fjekk hann nú sína eigin hirð. Áður en þetta skeði, hafði hann orðið ástfanginn í frændkonu sinni Charlottu Friðrikku, prinsessu frá Mecklenborg-Schwerin. 20 ára að aldri kvæntist hann henni. Ól hún honum son, er dó skömmu eftir fæðingu. Síðar fæddist þeim annar sonur, er á sínum tíma varð Friðrik konungur sjöundi. — Þau atvik gjörðust í hjónabandi Kristjáns, að hann neyddist til að slíta samvistir við drotningu sína.

Árið 1813, þá 27 ára, var Kristján skipaður landstjóri í Noregi. Átti hann mjög í vök að verjast, því Svíar seildust til yfirráða í Noregi. Þegar Friðrik sjötti varð að láta Noreg af hendi, lét Kristján kveðja sig til konungs þar. Hann trúði því, að ekki yrði valdi beitt að neyða Norðmenn til að lúta þeim ákvörðunum, er stórveldi Evrópu höfðu tekið.

En það fór á annan veg. Svíum var alvara. Ríkisarfinn sænski, Pontecorve prins, hraustur maður og hervanur, kveinkaði sjer ekkert við að neyða Norðmenn til hlýðni. Kom til átaka milli frændþjóðanna. Norðmenn sýndu frábæra hreysti, þótt liðfáir væru og illa búnir vopnum. En Kristján var enginn bardagamaður, eins og sænski krónprinsinn, og fyrirleit blóðsúthellingar. Og dag nokkurn, þegar hann var sjónarvottur að bardaga, þar sem Norðmenn stöktu fjandmönnum á flóttu, varð honum litið þangað sem bornir voru af vígvellinum særðir menn. Fjekk þessi sjón honum svo mikils, að hann fyrirskipaði liðnu að hörfa án tafar. Eigi verður ragmensku hans um kent, heldur hinu, að hann treysti ekki lengur á heillavænleg endalok sjálfstæðisbaráttunnar, og óskaði eftir að geta dregið sig í hlje með heiðri og sóma. — Þann stutta tíma, sem Kristján ríkti í Noregi, varð hann svo ástsæll, að slíks eru fá dæmi. Hann umgekt Norðmenn eins og væru þeir jafningjar hans, og hann virðist hafa verið laus við allan tepruskap. Væri hann á gangi á götum Kristíaníu, flyktust bændur að honum og fylgdu honum eftir, hjeldu í frakkalöf hans, vottuðu honum hollustu sína og báru upp við hann vandræði sín. Tók hann öllu vel og reyndi að greiða úr fyrir þeim eftir bestu getu.

Kristján fluttist frá Noregi á briggskipinu "Allart". Ferðin til

Danmerkur gekk illa, hröktust í 10 daga um Kattegat og kendu loks grunns við Hljesey. Neyddu þeir þýskt skip til að aðstoða briggskipið, en urðu áður að skjóta á Þjóðverjann mörgum skotum áður en hann kæmi til hjálpar. En með þeirra aðstoð losnuðu þeir bó af rifinu.

Árið 1809 hafði Kristján skilið við konu sína. Áður en hann fór til Noregs var hann orðinn ástfanginn í frændkonu sinni, Carolínu Amræði með þeim. Þegar þau giftust, var það mál manna, að aldrei hefðu þeir fegurri brúðhjón augum litið. Hjónaband þeirra varð hið hamingjusamasta, en barnlaust.

Augljóst mál er það, að jafn hámentaðan mann og Kristján prins var, mun hafa fýst þess mjög að auka frama sinn erlendis. Árið 1819 hóf hann ferð sína og lagði leið sína um Þýskaland. Kallaði hann sig greifa af Oldenburg. Í lok ársins komu þau hjónin til Feneýja. En einkum varð honum dvölin löng í Rómaborg. Í Ítalíu, þessu heimkynni ~~í~~ fagurra lista og söngs, skírðist fegurðarsmekkur hans. Og frá dvöl hans þar stafar vissulega dálæti hans á ítalskri sönglist. - Í Rómaborg hitti hann hinn fræga Thorvaldsen.

Í Sviss dvaldi hann um hríð í Gené. Þar er víðkunnur grasafreðisgarður. Kom nú í ljós, að Kristján bjó yfir meiri þekkingu í þessari grein en títt er um leika menn í grasafreði. Hafði hann eitt sinn orð á því við leiðsögumann sinn um garðinn, að jurt ein fágæt, er þar óx, hjeti eigi það, er nafnmiði hennar gaf til kynna. Varð hann reiður, þegar á móti þessu var mælt. Við nánari athugun kom í ljós, að í ógáti hafði skifist um nafnmiða jurtarinnar, og hafði því Kristján rjett fyrir sjer.

Síðar kom hann til Parísar. Lúðvík átjándi ríkti þá í Frakklandi. Þar var honum tekið fálega, einkum af stjórnvitringunum, sem álitu hann hinn argasta lýðveldissinna vegna afskipta hans af stjórnskipulögum þeim sem Norðmenn höfðu sett sjer. - En þetta breyttist brátt. Rússneski sendiherrann, Pozzo di Borgo, (?), mannbekkjari mikill, átti aðeins stutta stund tal við Kristján og lýsti yfir, að því samtali loknu, að væri nokkur maður í víðri veröld höfðingjasinni, þá væri þessi prins það. - Þetta dugði. Nú flyktust að honum furstar, sendiherrar og ráðherrar, og Lúðvík átjándi bauð þeim hjónunum oftlega til snæðings með sjer í konungshöllinni.

Til marks um aðdáun þá, er Kristján vakti, má greina frá þessum ummælum Alexanders Humboldt: "Það er ekki eins og að maður sje að tala við fræðagutlara af konungakyni, heldur sem maður standi andspánis prófessor í náttúruvísundum!"

Í maí hjeldu þau hjónin til Englands og var tekið á móti þeim með kostum og kynjum, þjóðsöngurinn enski sunginnog mannfjöldinn árnaði þeim allra heilla. Eftir stutta dvöl þar, lögðu þau hjónin leið sína um Belgíu, Niðurlönd og Hannover á för sinni heim til Danmerkur.

Eftir því nær 5 ára fjarveru steig nú Kristján fótum á danska grund. Var honum fagnað mjög og stúdentar fóru blysför heim til hans. - Settist hann nú um kyrt í Odense, því hann var landstjóri á Fjöni. Að líkindum hefir hann ekki unað fásinninu þar, því hann flutti síðar til

Kaupmannahafnar og bjó að Sorgenfri-höll, föðurleifð sinni, og þaðan stýrði hann málum Fjóns.

Þegar sonur Kristjáns giftist, árið 1828, yngstu dóttur Friðriks sjötta, treystust betur fjölskylduböndin og gjörðist hann konunginum handgengnari, sem nú fór að hagnýta sjer hæfileika hans. En til þess lágu einnig ástæður. Júlíbyltingin í París var þá nýlega um garð gengin og stjórnskipulag Evrópuríkjanna nötraði á hinum gamla einræðisgrundvelli. Danmörk fór heldur eigi varhluta. Þar hafði lengi borið á áánægju, og hertogadæmin, Holsten og Slesvig, verið fremst í flokki. Um síðir neyddist Friðrik sjötti til að lofa Danmörku og hertogadæmunum fulltrúabingi.

Kristján áttundi tók við konungdómi í lok ársins 1839. Var hann þá orðinn roskinn, 53 ára gamall. Væntu menn sjer mikils af þeim konungi, er á sínum tíma hafði gefið Norðmönnum frjálslyndustu stjórnskipunarlæg í Evrópu, enda streymdu nú að honum bænarskrár víðsvegar að úr ríkinu, um frjálsari stjórnskipun.

En konungurinn sinti þessu engu. Hann kvaðst viðurkenna nauðsyn þess, að bæta stjórnartilhögunina, en ekki fyr en reynslan hefði verið spurð ráða. Það sem konungur tók sjer fyrst fyrir hendur, var að skipuleggja fjármálastjórnina.

Óánægja manna óx nú hröðum skrefum, einkum þó í hertogadæmunum. En þar skipaði konungur mág sinn, Friðrik Emil August, landstjóra. Hugðist hann með þessu bæta sambúð þjóðernisflokkanna í hertogadæmunum. En Friðrik þessi fyrirleit alt, sem danskt var, og beitti áhrifum sínum gegn dönskum hagsmunum, enda var hann maður hygginn, vel mentaður og viljastærkur. Loks rak að því, að brydda tók á uppreisnaranda í hertogadæmunum.

Ríkiserfðirnar, ef karlleggur konungs dæi út, var einnig mikilvægt mál. Varð það svæsið misklíðarefni milli þeirra máganna, konungs og hertogans. Var það sumarið 1845. Konungur var reiður og talaði um drottinsvik og drottinsvikara. En hertoginn var stiltur vel. Eftir þetta var úti um alla frændsemi þeirra á milli.

Í janúar 1848 ofkældist konungur við að skoða herskipið "Valkyrjan". Honum var slegin æð, einkum þó vegna brjóstkrampa, sem þó var hættulaus. En blóð konungs var óheilbrigt og bólga hljóp í alt, sem að nokkrum dögum liðnum hafði dauðann í för með sjer.

Konungur fann sárt til þess, að sonur hans tæki við ríkinu á hættutímum, og hafði sagt við einn trúnaðarvin sinn: "Nú brestur það fyrir handan" (í hertogadæmunum).

XIV. Friðrik sjöundi.

XIV

71100

Friðrik sjöundi sá dagsins ljós 6. október 1808 í Amalienborgarhöll. Móðir hans, Charlotta Friðrikka, vildi ekki láta hann í hendur ókunnugra ambáttar, og hafði hann sjálf á brjósti. En þá var það tíska, að barnfóstrur tóku að sjer skyldur mæðranna um alla umsjá barnanna. Prinsessan braut því þessar venjur. 17. október var sveinninn skýrður og hlaut nafnið Friðrik Karl Kristján.

Skamma stund naut hann umhyggju móðurinnar, því árið 1809 skildu þau foreldrar hans samvistir. Ástæðan til þessar ráðabreytni þeirra var ekki gjörð kunnug. En almannarómur sagði, að prinsessan hefði orðið saupsátt við eitt systkina ~~kennu~~ manns síns og að það hefði margsinnis komið að dyngju hennar ~~læstri~~ læstri einmitt þegar einn hinn ágætasti söngvari og leikari þeirra tíma, Du Puy, var hjá prinsessunni að kenna henni listir sínar. En því var dyngjan læst, að þetta systkini konungs, ásamt systir sinni, ónáðaði prinsessuna sí og æ með rápi meðan á kenslunni stóð. Þetta hugsunarleysi prinsessunnar, að læsa dyngjunni, var lögð henni út á versta veg og talin fullnægjandi sönnun um vítaverðan kunningsskap við kennarann. Kristján var lengi tregur til að samþykkja hjónaskilnaðinn, en ljét þó loks undan fyrir fortölur systkina sinna. Prinsessunni var fenginn bústaður í Horsens og þar ávann hún sjer ást og virðingu samborgara sinna fyrir sakir góðgjörðasemi. En son sinn fjekk hún aldrei frammar augum að líta. Síðar á æfinni fór hún til Rómaborgar og tók kabólsku trú. Sögðu þá sumar, að þetta gerði hún til að fá aflát synda sinna; en aðrir, þeir er góðviljaðri voru, að hún hefði saklaus orðið fyrir vjelabrögðum dönsku hirðarinnar og fórnarlamb hennar, og vænti sjer nú þess, að finna huggun í óverðskulduðum raunum hjá kabólskri trú, helgisíðum hennar og guðsdýrkun. - Hún dó árið 1840, rúmlega 55 ára gömul.

Það er af Du Puy að segja, að hann var gerður landrækur og fluttur til Lybek. Haustið 1810 fór hann til Stokkhólms og varð konunglegur sænskur ~~hirsöngvari~~ hirsöngvari, hirsöngstjóri og prófessor, og gengdi þeim stöðum til dauðadags síns 2. apríl 1822. Það orð lá á, að í Svíþjóð hefði hann átt vingott við sænska prinsessu.

Þegar Kristján prins ~~kona~~ og kona hans skildu samvistir, var Friðriki syni þeirra komið í umsjá barnfóstru hans, Christiane Reyersen frá Fjóni. Fóstra þessi reyndist honum sem önnur móðir og með henni dvaldi hann til 9 ára aldurs. Kallaði hann hana oft móður sína, jafnvel þegar hann var fulltíða orðinn. En nú skyldi hann hljóta uppeldi með hermensku sniði, og þá var hann tekinn frá fóstrunni. - En hann heimsókti hana oft, jafnvel þegar hann var orðinn konungur. Og aldrei fór hann í langferð án þess að hafa kvatt þessa fóstru sína.

Til 6 ára aldurs umgekt Friðrik mestmegnis almúgabörn. Hættir þeirra voru óbrottnir og danskir. Líklegt er, að á þessum árum hafi lögð verið undirstaðan að hinu dansklundaða hugarfari hans og ást hans á öllu þjóðlegu. -

Um það leyti er faðir hans kvæntist í annað sinn, voru Friðriki fengnir hinir hæfustu kennarar. Gáfur hans voru sagðar mjög góðar og stóð hann ekki að baki þeim, er nám stunduðu með honum, og síðar reyndust hinir nýtustu lærdómsmenn. Friðriki var mjög sýnt um stærðfræði

og kom honum það að góðu haldi síðar í lífinu.- Í sundi og íbróttum var hann einnig kappsamur.

Kristján prins hafði gefið ráðsmanni sonar síns skrifleg fyrirmæli um að beita eigi sveininn líkamlegum hirtingum. Var og kennurum hans boðið hið sama. En einn þeirra, Guldberg prófessor, skeytti þessu engu, því hann þóttist hafa komist að raun um, að harka dygði best við stórskotaliðsefnin, en hann var jafnframt kennari þeirra.- Aldrei ljét Friðrik Guldberg gjalda þessa og mintist hans ávalt með góðvild.-

Þegar á æsku-árum sínum fjekk Friðrik hinn mesta áhuga fyrir fornminjum öllum og því, er snerti fornsögu Norðurlanda, stórmenni þeirra, þjóðháttu og víkingaferðir.-

17 ára gamall var Friðrik fermdur 22. maí 1820. En 27. maí s.á. var opinberuð trúlofun hans og yngstu dóttur konungs, Wilhelínu Maríu. Var mikið um dýrðir við þetta tækifæri.

Var nú ákveðið, að Friðrik ferðaðist til útlanda áður en hann kvæntist. Tók hann sjer dulnefnið greifinn af Wagrien. Lagði hann leið sína um Þýskaland, til Genf. En þá var tíska, að ung konunga-efni dveldu nokkur ár í þeirri borg til að framast. En þar voru ágæt söfn og aðsetur vísinda og lista. Frá Genf brá Friðrik sjer til Ítalíu og Suður-Frakklands.-

24. október 1828 kom Friðrik aftur til Kaupmannahafnar. Var ^{nú} haldið brúðkaup hans og Wilhelínu prinsessu og þeim fenginn bústaður í Amalienborg.

Hjónaband þetta varð skammætt og slitnaði upp úr því eftir 6 ár. Var um kent ólíku skapferli hjónanna, hún alin upp við hirðina, hann meðal almúgans.- Aðrir álitu, að prinsessunni hefði eigi getist að ófágaðri framkomu Friðriks. Einnig var sagt, að hann hefði í fljótfærni móðgað hana svo mjög, að hún krafðist hjónaskilnaðar.

Friðrik sjötti brást hið versta við þessu og bauð Friðriki að fara tafarlaust til Jægerpris hallar og biðja þar uns herskip flytti hann út til Íslands. Jafnframt var þess krafist, að hann ljeti af hendi sverð sitt og tæk fjell honum það mjög þungt að sögn. Faðir hans, sem var viðstaddur þegar þetta skeði, ljét svo um mælt, að gengið væri feti frammar en konungur ætlaðist til, losaði um sverð sitt og fjekk það syni sínum.

Friðrik tók sjer ekki nærri útlegðina á Jægerpris, en þar dvaldi hann nokkra mánuði. Henti hann gaman að liðsforingja þeim, er hafa átti umsjá með honum, að boði konungs, og mátti aldrei missa sjónar á honum. Sjer til dægrastyttingar ráfaði Friðrik oft hálfan daginn um holt og hæðir, án þess að breytast, en liðsforinginn, sem átti að gæta hans, var að lotum kominn.

6. maí lagði línuskipið "Dronning Marie" af stað með Friðrik á leiðis til Íslands. Urðu þeir vel reiðfara og komu til Reykjavíkur 31. maí. Þjó Friðrik hjá stáftamtanni ~~fraxmámmk~~. 3 mánuði dvaldi Friðrik úti á Íslandi og ferðaðist um landið eftir því sem föng voru á.

2. sept. fór hann frá Reykjavík með skipinu "Najaden", sem setti

hann í land í Fredericia, en þar átti hann að dvelja framvegis að boði Friðriks sjötta.

Í Fredericia bjó Friðrik í 4 ár og kom sjer vel við hvern mann. Sjálfur hjelt hann sig spart, en var örlátur á fje þegar um var að ræða eitthvað, sem að gagni mátti verða. Síðar, þegar Friðrik var orðinn konungur, lét hann svo um mælt, að dvölin í Fredericia hefðu verið sólskins dagar æfi hans.

Þegar Friðrik sjötti dó árið 1839 varð hann krónprins og var skipaður landstjóri á Fjöni. En þar varð hann jafn vinsæll og verið hafði faðir hans. - 8 ár dvaldi hann þarna. Í Odense gjörðist hann meðlimur í frímúrarastúku staðarins og fjekk miklar mætur á þeim fjelagsskap.

22. maí 1841 kvæntist Friðrik í annað sinn. Var brúður hans hin 20 ára gamla Carolina Charlotta Mariana, prinsessa af Mecklenborg-Strelitz. - Hjónaband þetta fór á sömu leið og hið fyrra, og ástæðurnar sagðar hinar sömu. - Var það í almæli, að Carolína hefði verið kuldaleg, þóttafull og viðhafnarhneigð, enda var hún frá því landi þar sem landsdrottinn var talinn meðal hálfguða. - Mælt er, að Friðrik hafi þótt vænt um þessa konu sína og verið þvert um geð að slíta samvistir við hana. En það gjörðist 30. sept. 1846. -

Friðrik tók sjer mjög til fyrirmyndar Kristján konung fjórða, og svipaði jafnvel til hans. Í maí 1844 tók hann sjer ferð á hendur ~~xxx~~ með freigátunni "Gefion" til Skotlands og Færeyja. Í Færeyjum dvaldi hann til miðs ágústmánaðar og tók þátt í grindhvaladrápi, og gekk vel fram.

Í byrjun maí 1846 fór hann enn í ferðalag með "Gefion". Var nú ferðinni heitið til Spánar og eyjarinnar Madeira. Gekk ferð þessi mjög að óskum, og kom hann aftur til Kaupmannahafnar 2. júlí.

Auk þess sem Friðrik var mjög sýnt um alla náttúrufegurð og dró upp myndir af því, sem honum gast best að, var hann einnig mjög hljómnæmur, ljek vel á slaghörpu og hafði þægilega söngrödd.

Nú hófst nýtt tímabil í æfi Friðriks. Faðir hans, Kristján áttundi, andaðist 26. janúar 1848. Síðustu orð hans á banasænginni voru þessi spádómsorð: "Nú brestur það fyrir handan!" Og bandið brast og arfurinn, sem Friðrik tók við, var blóðistokkinn.

Menn væntu sjer mikils af hinum nýja konungi. Kunngt var, að hann var lífíll vinur þeirra, er fylgdu Slesvig-Holsten-sinum að málum. Það var á allra vitorði, að samleið átti hann enga með hástjettunum, var þjóðlegur í háttum og vinavali. Danmörk hin unga vænti sjer frelsis, en hin aldna óttaðist afleiðingarnar af afnámi einveldisins. -

Menn urðu ekki fyrir vonbrigðum. Á fjórða degi eftir ríkistökuna voru allar blaðalögsóknir afturkallaðar og ritskoðun numin úr gildi.

En nú hófst uppreisnin í hertogadæmunum. Þá skeði sá atburður í Kaupmannahöfn, sem ekki hefði getað átt sjer stað í París, Berlín eða Vínnarborg, - en þar hlóðu menn götuvígi til að berjast til frelsisins. - 15 þús. manna, af öllum stjettum, leiddust vopna- og verjulausir, til ~~hins~~ hallar hins nýja konungs, og enginn hervörður reyndi að hætta för

fólksins. Krafist var, að hin gamla stjórn segði af sjer, hún nyti eigi trausts Þjóðarinnar.

En stjórnin var búin að segja af sjer áður en þessi ósk Þjóðarinnar kom fram. Ný stjórn var mynduð og áttu margir af helstu leiðtogum Þjóðarinnar sæti í henni. Á sama tíma og danska Þjóðin bjó sig til baráttu gegn uppreisnarseggjunum í hertogadæmunum, var sá frelsismeidur gróður-settur, sem nú hefir fest svo djúpar rætur að hvessa þarf mjög til að falli. Friðrik konungur gaf Þjóð sinni þau stjórnskipulög, sem hafa veitt henni frelsi og sjálfstæði í svo ríkum mæli, að ekkert ríki í Evrópu, að Noregi undanskildum, nýtur slíks. Hann vildi stjórna frjálsri Þjóð. Og á sama tíma og háseti Evrópuríkjanna riðuðu, svaf hinn danski konungur öruggur innan hallarveggja sinna, ekki undir verndarvæng hers varða, heldur borgaranna.

Loks var uppreisnin í hertogadæmunum bæld niður, því enga hjálp fengu þau frá Þýskalandi. Ríkti nú friður um gjörvalt ríkið, en danskir hermenn voru taldir meðal hraustustu hermanna Evrópu.

Eins og kunnugt er, var Friðrik sjöundi tvígiftur, en skilinn við báðar konur sínar. Þjóðin óskaði þess af heilum hug, að hinn ástsæli konungur gæti son, til þess að tryggja ríkiserfðirnar. En honum ljek lítt hugur á að kvænast dætrum Þjóðhöfðingjanna í Evrópu. Þess í stað ljet hann gefa sig saman við kvenmann nokkurn borgaralegrar ættar, og var það vinstri handar hjónaband. Kona þessi hjet jómfú Louise Christine Rasmussen. Þetta gjörðist 7. ág. 1850, og veitti konungur henni jafnframt titilinn Danner greifafrú. Þetta konuval konungs var ekki að skapi Þjóðarinnar.

Greifafrúin hafði áður verið aukadansmar. Lá það orð á, að vegna náins kunningsskapar við þáverandi prentarann Berling, er síðar varð kammerherra, hafi hún orðið þess umkomin að fara til Parísar og kynna sjer tilhögun tískuverslana. Þegar heim kom, setti hún á stofn slíka verslun við eina af aðalgötum borgarinnar. Þarna er sagt, að konungur hafi kynst henni nótt eina þegar eldsvoða bar að höndum í nálægu húsi, sem fyrnefndur Berling átti. Þessi orðrómur er ósannur, því konungur hafði kynst henni fyrir löngu síðan, en einkum þegar hann var landstjóri á Fjöni.

Vanþóknun almennings á þessum ráðahag konungs kom þó ekki alvarlega í ljós fyr en rithöfundurinn Schaldemose gaf út vikurititil "Stungubyrnar" árið 1851. Rit þetta er smánarblettur á dönskum bókmentum, og þeim mun leiðara sem höfundurinn var mikilsmetinn í dönskum bókmentaheimi. Var þar margt ófagurt látið fjúka sub rosa, en þó svo skilmerkilega, að engum duldast að átt var við konunginn og greifafrúna. Var það álit flestra, að Schaldemose hafi gengið til öfund ein og hefnigirni með útgáfu ritsins, því konungur hafi synjað honum styrks nokkurs. Hlaut hann og fyrirlitningu allra, er ekki voru sama sinnis.

Árið eftir, eða 1852, hófst ritdeila í tilefni af því, að greifafrúin fylgdi manni sínum til Jótlands og var titluð þar sem eiginkona hans. Þótti þeim, sem mótsnúinir voru greifafrúnni, að Jótarnir hefðu færst fullmikið í fang að kalla hana "eiginkonu konungs", sem þýddi hið sama og "drotning Þjóðarinnar". En Jótar skeyttu þessu engu, og ljet konungur sjer vel líka. Í veislu mikilli, sem þeim var haldin í Ála-

borg, mælti konungur fyrir minni konu sinnar, og fórust þannig orð:
 "Guð blessi Danner greifafrú fyrir það, sem hún hefir fyrir mig gjört;
 jeg drekk minni hennar: Guð blessi konu mína!"

Í ágúst 1851 heimsókti konungur Bornholm, ásamt greifafrúnni. Þar
 lentu þau í lífsháská. Hestarnir fyrir vagni þeirra fældust við fagnað-
 arlæti eyjarskeggja. Var það aðeins fyrir snarræði veiðimanns konungs,
 að þau björguðust. Til minningar um þessa björgun konungs, gaf greifa-
 frúin 1000 rd. til sjóðstofnunar. Vöxtunum átti að verja til styrktar
 þeim, er mistu fyrirvinnu sína í sjóinn.

Árið 1855 varð enn ritdeila um greifafrúna. Reið nú á vaðið aðals-
 maður einn, er þótti sjer misboðið, að honum skyldi ekki vera boðið sæti
 í stjórninni. Skrifaði hann nafnlaust, svo ekki var unt að láta hann
 sæta ábyrgð. Árás þessari var svarað með annari ritsmið. Var aðals-
 maðurinn dreginn þar sundur og saman í háði. Sagt frá því, að alt, sem
 hann hefði tekið sjer fyrir hendur, hefði farið út um þúfur. Hefði
 hann ekki kvænst ríkri konu, sem sæi fyrir honum, væri hann nú einn
 þeirra manna, sem allir heiðarlegir menn skella hurðinni á. Nú stæðu
 þó mörg góð heimili opin hinum ríka en sí og æ auralausa aðalsmanni. En
 heimsóknir sínar á þessi heimili notaði hann til að fá efni í hneykslis-
 sögur. Enginn væri dómberari en hann um hjónabandið, því sjálfur væri
 hann svo hátt hafinn yfir hinar vesælu og þröngsýnu skoðanir manna á
 kristilegum hjónabandi, að hann hefði ekki einungis "yngsta króa dinta
 sinna" undir sama þaki og eiginkonuna, heldur og einnig sjálfan "dint-
 inn". Alt var svarið í þessum tón.

Árið eftir, 1856, var gifting konungs tilkynt þannig í embættis-
 mannatali ríkisins:

"Giftur til vinstri handar 7. ág. 1850, Louise Christine, greifa-
 frú Danner!"

Vinátta góð tókst með þeim Friðriki sjöunda og konungi og krónprins
 þeirra Svíanna. Heimsóktu þeir hvor annan og var þá mikið um dýrðir. Í
 júní árið 1860 kom Karl Svíakonungur í heimsókn til Friðriks, sem tók á
 móti honum í Krónborgarhöll. Íbúarnir á Helsingjaeyri höfðu víðsvegar
 reist heiðursboga og voru letruð á þá einkunnarorð þeirra konunganna.
 Svíakonungs: "Með lögum skal land byggja;" og Danakonungs: "Kærleikur
 þjóðarinnar er minn styrkur!"

Árið 1859 varð missætti milli konungs og báveðandi stjórnar. Var
 sagt, að Berling kammerherra, sem nú var orðinn yfirbryti konungs að
 nafnbót, hefði móðgað marga ráðherrana svo freklega, að þeir kröfðust
 að honum yrði vikið frá embætti. Konungur þverskallaðist og var kent
 um áhrifum Danner greifafrúar, en Berling og hún voru gamalkunnug.
 Stjórnin sagði því af sjer og ný var mynduð.

Þessi atburður vakti æsingu mikla í Kaupmannahöfn. Þótti mönnum
 hart að-göngu, að nýtileg stjórn væri látin víkja, en í hina nýju tekn-
 ir menn lítt nýtir til þeirra hluta. Munnsöfnuður blaðanna gerðist
 svæsinn, með þeim árangri, að á gamlárskvöld 1859 þyrptist múgur og
 margmenn að konungshöllinni, þeim megin er svefnherbergi konungs voru,
 og æpti, orgaði og hafði í hótunum. Kom nú lögreglan á vettvang, vopn-
 uð keflum að þeirrar tíðar hætti. Beitti hún þeim nú óspart og barði

seka jafnt og saklausa og rak múginn undan sjer til borgarinnar. Á Hásteinana úr því til að grýta með lögregluna, og hlutu margir hennar sár ist nú á hvern þann mann, er á vegi hennar varð um nóttina, og skeytti engu þó friðsamir borgarar ættu hlut að máli. Urðu af þessu rekistefnur miklar og klögumál.- En atburður þessi varð til þess, að lögreglan var algjörlega endurskipulögð.

Nokkru fyrir atburð þenna varð konungur fyrir mikilli mæðu. Friðriksborgarhöll, er hann hafði mestar mætur á, brann til kaldra kola 18. december. Upptök eldsins voru í herbergjum beint uppi yfir svefnherbergi konungs. Hefði eldsins eigi orðið vart nógu snemma, hefði konungur hæglega getað brunnið inni. Hann stjórnaði sjálfur slökkvistarfinu og bar öll framkoma hans vott hugþrýði og snarræðis.- Konungur, sem vildi byggja höllina á ný, sendi nú þjóðinni ávarp og bað um aðstoð hennar til þessa. En hún brást vel við og söfnuðust 350 þús. rd., en af þeirri upphæð hafði konungur gefið úr eigin vasa 100 þús.- Höllin reis frá grunni, glæsileg sem fyrrum.

Það tók Friðrik sárast, að í þessum bruna eyðilögðust með öllu margir fágætir fornmunir. En á norrænni fornfræði hafði konungur aflað sjer slíkrar þekkingar, að fáir stóðu honum á sporði í þeim efnum. Hann var einnig forseti Forn-norræna fjelagsins.

Síðustu ferð um ríki sitt fór Friðrik í september mánuði 1833, og þá til hertogadæmanna. Afmælisdag sinn, hinn síðasta, hjelt hann hátíðlegan að Glücksborg. Við hátíðahöldin í Flensborg ljét hann svo um mælt, þegar minni hans var drukkið: "að hann vonaði, sem stýrimaður þjóðarskútnunnar, að sjer tækist, þrátt fyrir öll veður, að sigla henni í örugga höfn!" Því miður brást þessi von hans.-

Í Glücksborg tók hann það mein, er lagði hann í gröfina. Bóla, sem hann hafði í nefinu, varð að graftrarkýli, sem olli heimakomu. Engan grunaði hættu, því líðan konungs var góð. En heimakoman læsti sig meir og meir út, og á 5. degi frá því að hann kendi bólunnar, var heimakoman komin á hátt stig og hann búinn að fá svæsna hitasótt.- Undanfarna mánuði hafði hugur hans snúist í sífellu um væntanlegt stríð við Þýskalan. Og nú í óráðinu, sem á hann sókti, sá hann sjálfan sig taka þátt í baráttunni um Danavirki, þar sem hann skipaði fyrir og talði hug í hermenn sína að verjast hreystilega. Á sjötta degi, kl. 2,30 e.h., tók hann síðasta andvarpið.

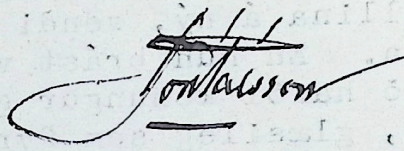
Aldrei fyr hafði Danmörk tregað svo mjög konung sinn látinn. Hann var ástmögur almúgans og allir, sem frelsi unnu, voru harmi losnir og óttuðust, að einni hinna styrkustu stóð þess hefði verið kipt í burtu þar sem hann var.

Þegar kistu Friðriks sjöunda var ekið til dómkirkjunnar í Hróarskeldu, hvíldi á henni eikarsveigur úr gulli. Höfðu danskar konur um land allt lagt hver sinn skerf til hans. Presturinn komst þannig að orði um þessa sveig: "Sveigur þessi, sem hin danska þjóð leggur á kistu Friðriks konungs, er vættur tárur. Ástin til konungs mun lifa í kvæðum og sögnum. Hugur hans, sem glímdi við fortíð Danmerkur, skal minnst í hvert þbað skifti og fornminjar eru úr jörðu hafnar.- Hið konunglega kjörorð

Sinn ið.

housi: „Að þjóðarinnar er minn styrkur“, sem hvar barn í landinu
hannast við, og vísar öllum líffræmum Fridrís Kinnings sjánuð, veg-
nin að hjarta þjóðarinnar“.

Frannarítar er aðinn laustoft ágríp minn Kinningsfolk þetta, hinnið
þess og einhaldj. (Sjónarinnari gróinnarid í nestabls. P. bls. 7.

Jón Þorláksson

